

Minna Osmo

**”Me puetaan, sitte me leikitään ja sitte me syödään
aamupala”**

Arki 5–6-vuotiaan lapsen kokemana

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden laitos

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Minna Osmo

Työn nimi: ”Me puetaan, sitte me leikitään ja sitte me syödään aamupala”: Arki 5–6-vuotiaan lapsen kokemana

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 87

Liitteiden lukumäärä: 3

Tässä opinnäytetyössä on tutkittu 5–6-vuotiaiden lasten arkea lapsen omasta näkökulmasta heidän omassa kasvuympäristössään, johon kuuluu koti sekä varhaiskasvatus. Pääpaino tutkimuksessa on arki kotona. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista arki on lapsen näkemänä kotona sekä varhaiskasvatuksessa, mikä arjessa on hyvää sekä missä on parantamisen varaa. Tavoitteena oli myös tuoda lapsen ääni kuuluville sekä lisätä lasten osallisuutta heitä itseään koskevis- sa asioissa. Tutkimus on laadullinen ja tutkimusmenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastateltavia oli yhteensä 16 kolmesta eri varhaiskasvatustyöyksiköstä, ja he olivat iältään 5–6-vuotiaita.

Tutkimustulosten mukaan tärkeintä lapsen mielestä arjessa on leikki, sekä kotona että varhaiskasvatuksessa. Tärkeää on myös leikkikaverit. Ulkoilu ja television katselu kuuluivat myös jokaisen haastateltavan jokapäiväiseen arkeen kotona. Osalla arkeen kuului harrastuksia. Suosituin lempiruoka oli makaroniruokat niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa viihdyttiin hyvin.

Epäkohtana kotona lapset näkivät vanhemman tai vanhempien kodista poistumisen tai ilman kaveria jäämisen. Kotona ikävää oli myös riitely, kiusaaminen, yksinäinen olo, kotityöt sekä vanhempien kuuntelemattomuus. Varhaiskasvatuksessa ikävintä oli leikkikaverin puute. Muita ikäviä asioita olivat kiusaaminen, vanhempien ikävöinti, yksinäinen olo sekä aikuisten kuuntelemattomuus.

5–6-vuotiaiden lasten arki vaikuttaa tasaiselta. Lapsen arkea rytmittivät eniten ruokailut niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. Jokainen lapsi on erilainen ja myös heidän arkensa on erilaista. Aikuiset ovat suuressa roolissa arjen toteutumisessa.

Avainsanat: arki, lapsen näkökulma, perhe, leikki, osallisuus, koti, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme of Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Minna Osmo

Title of thesis: Everyday life from the point of view of five to six year old children

Supervisor: Päivi Rinne

Year: 2019

Number of pages: 87

Number of appendices: 3

This thesis has studied five to six year old children's everyday life from child's perspective in their own growth environment, which includes home and early childhood education. The main focus is every day life at home. Purpose of this study was to find out how children see their everyday life at home and in early childhood education, what is good and what should be improved? Moreover, purpose is to bring out children's voice and increase children's participation in things that concern children themselves. This thesis is qualitative research and have used half structured theme interview as a research method. This thesis has studied 16 children aged five to six. Children had early childhood education in three different units.

According to research results, playing is the most important thing in children's everyday life both at home and in early childhood education. Friends to play with is also important. Outdoor activities and watching television are also included in every interviewee's everyday life. Some children had hobbies. The most popular favourite food was macaroni both at home and in early childhood education. Children enjoyed themselves well in early childhood education.

Things that children wanted to improve at home were parents leaving or being without friend. Unpleasant at home were also arguing, bullying, loneliness, household work and parents who weren't listening. In early childhood education, the most unpleasant thing was lack of friend while playing. Other unpleasant things were bullying, missing parents, loneliness and adults who weren't listening.

Everyday life in age of five to six year old children seems to be very stable. Eating times set a rhythm in children's lives at home and in early childhood education. Children are different and their everyday life is also different. Adults play a big role in children's everyday life.

Keywords: everyday life, child's point of view, family, play, participation, home, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1 Aiheen valinta ja esittely.....	7
2.2 Aiemmat tutkimukset.....	7
2.3 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	8
3 LAPSUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	9
3.1 5–6-vuotiaan lapsen kehitys.....	9
3.2 Leikki.....	11
3.3 Lasten osallisuus.....	12
3.4 Perhe nyt ja tulevaisuudessa.....	13
3.5 Mitä aikuiselta vaaditaan lapsen ymmärtämiseen?.....	17
3.6 Lapsen kuulluksi tuleminen.....	19
4 LAPSEN ARKI KOTONA.....	21
4.1 Arki.....	21
4.2 Koti.....	22
4.2.1 Rutiinit.....	23
4.2.2 Haasteet lapsiperhearjessa.....	24
4.2.3 Perheen kanssa yhdessä vietetty aika.....	26
4.2.4 Muutokset perhesuhteissa.....	27
5 LAPSEN ARKI VARHAISKASVATUKSESSA.....	30
5.1 Varhaiskasvatussuunnitelma.....	31
5.2 Kaverit ja leikkiminen.....	34
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	37
6.1 Laadullinen tutkimus.....	37
6.2 Teemahaastattelu.....	38
6.3 Tutkimusaineiston analyysi.....	38
6.4 Eettisyys ja luotettavuus.....	39

6.5 Haastattelun kulku.....	41
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	44
7.1 Koti ja asuminen.....	44
7.2 Perhe	45
7.3 Parhainta arjessa kotona	48
7.3.1 Leikkiminen	49
7.3.2 Kaverit.....	50
7.4 Arjen mielekkäitä asioita kotona.....	52
7.4.1 Ulkoilu ja liikunta	52
7.4.2 Ruutuaika.....	53
7.4.3 Harrastukset kodin ulkopuolella	56
7.4.4 Lempiruoat	56
7.4.5 Muita lasten puheesta poimittuja arjen helmiä	57
7.5 Arjen epäkohdat kotona	59
7.5.1 Riitely	60
7.5.2 Ei pidetyt ruoat.....	61
7.5.3 Kiusaaminen	62
7.5.4 Yksinäinen olo.....	63
7.5.5 Kotityöt.....	64
7.5.6 Vanhemmat eivät kuuntele.....	65
7.5.7 Muita lasten puheesta poimittuja arjen ikäviä asioita kotona.....	65
7.6 Arjen kulku kotona.....	68
7.7 Parhainta arjessa varhaiskasvatuksessa	69
7.8 Arjen mielekkäitä asioita varhaiskasvatuksessa	70
7.9 Arjen epäkohtia varhaiskasvatuksessa	71
7.10 Arjen kulku varhaiskasvatuksessa	74
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	76
9 POHDINTA	80
LÄHTEET	84
LIITTEET	89

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee lapsen arkea ja sitä, mitä siihen kuuluu lapsen näkökulmasta. Olennaisena osana lapsen arjessa ovat perhe ja varhaiskasvatus, joissa lapsi viettää aikaa myös ajallisestikin eniten. Perhe ja koti ovat lapselle myös emotionaalisesti tärkeitä.

Lapsen äänen esiin saaminen ja osallisuus ovat tärkeitä ja nyt ajankohtaisia asioita, eikä niihin aiemmin ole kiinnitetty niin paljon huomiota. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda esille lapsen kuulemisen tärkeyttä sekä osallisuutta ja tuottaa tietoa lapsen arjesta lapsen näkökulmasta. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluiden avulla. Yksilöhaastattelut tuovat esille lapsen äänen ja osallistavat lasta tuomalla esiin omaa arkeaan koskevaa tietoa, jota aikuiset voivat hyödyntää. Tutkimus on tehty yhteistyössä erään Etelä-Pohjanmaan kaupungin varhaiskasvatuksen sekä varhaiskasvatuksessa olevien lasten kanssa.

Lapsen näkökulma on nostettu esille jo aikaisemmin muun muassa lapsen oikeuksien sopimuksessa sekä laissa. Viime aikoina se on noussut paremmin esille esimerkiksi lapsiasiain valtuutetun lapsiystävällisessä strategiassa lapsiystävällisestä Suomesta, sosiaali- ja terveysministeriön LAPE-kärkihankkeessa sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksessa.

Lapsen osallisena olemisen mahdollisuus hänelle itselleen merkityksellisissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta ja on yksi kasvun perusedellytyksistä (Lapsen osallisuus 2018). Tällä työllä haluankin tuoda esille, miten tärkeää on kuulla lasta häntä koskevissa asioissa ja ottaa lapsi mukaan vaikuttamaan häntä itseään koskevissa asioissa.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Aiheen valinta ja esittely

Ennen aiheen valikoitumista olin päättänyt, että tuon lapsen äänen kuuluviin opinnäytetyössäni. Varhaiskasvatuksesta on tehty paljon opinnäytetöitä, mutta ne ovat suurelta osin tuoneet esille lastentarhanopettajien tai muiden aikuisten näkemyksiä. Itselläni oli tuolloin varhaiskasvatusikäinen lapsi, mikä oli yksi motivaationi tuoda juuri 5–6-vuotiaiden lasten ääntä kuuluville ja nimenomaan heidän kasvuympäristössään eli kotona sekä varhaiskasvatuksessa. Aihe arki valikoitui sen suuren ajallisen osan vuoksi lapsen elämässä. Arki on niin tuttua, että sitä tulee harvoin ajatelleeksi. Arki on kuitenkin iso ja tärkeä osa lapsen elämää. Pääpaino tutkimuksessa on kodin arjella, sillä siitä on saatavilla vähemmän tietoa kuin varhaiskasvatuksen arjesta. Lapsen ajatukset ovat usein hyvin erilaisia kuin aikuisen, mikä on mielestäni kiehtovaa ja niiden erilaisuuden johdosta on tärkeää kysyä asioita lapselta itseltään, jotta aikuinen voisi ymmärtää lasta paremmin. Arkea on tutkittu melko vähän pienten lasten kannalta, ja kuitenkin se on vahvasti läsnä pienten lasten elämässä. Tämän johdosta koin tarpeelliseksi tuoda esille lapsen näkemystä omasta arjestaan.

Tutkimukseni aineisto on kerätty kolmesta varhaiskasvatusyksiköstä eräässä Etelä-Pohjanmaan kaupungissa. Varhaiskasvatusyksiköitä olivat kunnallinen päiväkotiti, varhaiskasvatuskerho sekä yksityinen päiväkoti.

2.2 Aiemmat tutkimukset

Aiempia tutkimuksia lapsen arjesta lapsen näkökulmasta on melko vähän. Tutkimuksia lapsen arjesta löytyy, mutta ne kertovat useimmiten lapsen arjesta aikuisen näkökulmasta tai lapsen näkökulma on kouluikäisten lasten tai heitä vanhempien. Monet aikaisemmat lasten hyvinvointitutkimukset lapsen kokemana on tehty yli 8-vuotiailla lapsilla, mutta vuonna 2016 syntyi ensimmäinen Lapsibarometri Suomessa, jossa haastateltiin 6-vuotiaita. (Lapsibarometri 2016, 5–18). Lähimpänä omaa tutkimustani on Taina Kyrönlampi-Kylmäsen (2007) tutkimus 5–7-

vuotiaiden lasten arjesta, josta hän on kirjoittanut myöhemmin teoksen Lapsen hyvä arki (Kyrönlampi-Kylmänen 2010). Sirpa Ahde (2013) on tehnyt Pro gradu -tutkielman aiheesta Lasten käsityksiä hyvästä arjesta. Moni arjen tutkimus kohdistuu varhaiskasvatukseen ympäristöön eikä kotiympäristöön, kuten Piia Roosin (2016) Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa.

2.3 Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia lapsen arkea lapsen näkökulmasta ja tuottaa siitä tietoa. Tutkimuskysymyksiä ovat, millaista on 5–6-vuotiaan lapsen arki lapsen omasta näkökulmasta sekä mistä 5–6-vuotiaat lapset nauttivat arjessaan ja missä on parantamisen varaa? Tavoitteena on tuoda lapsen ääntä kuuluville ja osallistaa lapsia edistämään oman elämänsä asioita tuomalla asioita julki. Aikuisen tehtäväksi jää mielipiteiden käyttäminen oman toimintansa suunnittelussa niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. Tutkimus on laadullinen, eikä tuloksia näin ollen voi yleistää, mutta laadullisella menetelmällä saadaan lapsen ääni parhaiten kuuluviin.

3 LAPSUUS ELÄMÄNVAIHEENA

3.1 5–6-vuotiaan lapsen kehitys

Aikuisen on tärkeää tietää ikäkauteen liittyvästä kehityksestä ymmärtääkseen lasta paremmin. 5–6-vuotias lapsi on jo monessa asiassa itsenäinen. Silti tunteet voivat ailahtella ja lapsi voi olla rauhaton. 5–6-vuotias lapsi voi kooltaan olla iso, mutta tarvitsee vielä päivittäistä huolenpitoa ja hellyyttä. Lapsi tarvitsee aikuisen apua kavereiden kanssa, liikkumisessa ja moraalien kehittämisessä. Lapsi kaipaa rohkaisua ja kiitosta yrittämisestään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto [Viitattu 8.12.2018].)

Persoonallisuuden kehitys. 5–6-vuotias lapsi on monessa asiassa omatoiminen, aloitteellinen, tasapainoinen, sopeutuva ja rauhallinen. Lapsi on mielellään avuksi ja osallistuu mielellään kotitöihin. Töiden loppuunsaattaminen on tärkeää. Toisaalta 5-vuotias on vielä pieni lapsi ja haluaa tulla hoivatuksi. Normaaliin arkeen kuuluvat myös kiukunpuuskat ja tunteiden ailahtelu. Lapsi voi olla itsekriittinen ja pelätä esimerkiksi epäonnistumista ja tarvitsee tuolloin rohkaisua ja vahvuuksien esille tuomista. Luonteenpiirteet ja persoonallisuus näkyvät lapsessa aiempaa selvemmin. 5–6-vuotiaalla on vilkas mielikuvitus, mutta ymmärtää 4-vuotiasta paremmin totuuden ja sadun eron. Lapsi alkaa käsittämään sukupuolensa ja samaistuu vanhempaansa ihailien tätä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a.)

Älyllinen kehitys. 5–6-vuotias pohtii ja kyselee erilaisista ilmiöistä ja uskoo vanhempien tietävän vastauksen kaikkeen. Kysymykset voivat olla syvällisiä ja vaikeitakin, mutta niistäkin on hyvä keskustella. Lapsi nauttii yhteisistä pohdintoista aikuisen kanssa sekä asioiden oivaltamisesta. 5-vuotias testaa erilaisia ilmiöitä käytännön kokeilla. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017c.) 5-vuotias lapsi luottaa omaan havaintoonsa ja se on hänelle tärkeä. Esimerkiksi lasi, jossa nesteen pinta on korkeammalla, on enemmän nestettä huolimatta lasin muodosta. (Vilkko-Riihelä & Laine 2014, 73–75.)

5–6-vuotiaana lapsi pystyy suunnittelemaan ja keskittymään toimiinsa entistä enemmän. Lapsen muisti on hyvin kehittynyt, ja hän muistaa asioita vuodenkin

takaa. 5–6-vuotiaan oppiminen kiihtyy ja numerot sekä kirjaimet alkavat kiinnostaa. Asioiden ja esineiden vertailu sekä lajittelu on lapsesta hauskaa, mutta hän ei vielä ymmärrä, että kaksi puolikasta on yhtä suuri kuin yksi. Lapsen puhe on jo selvää ja kieliopillisesti melko oikeaa. Lapsi ymmärtää jo melko hyvin asioita, joita ei voi käsin koskea, mutta ei vielä ymmärrä abstrakteja kielikuvia. Hän ymmärtää ja osaa käyttää puheessaan erilaisia käsitteitä, kuten edessä ja takana. Lapsi nauttii saduista sekä kertomuksista ja osaa seurata monimutkaisiakin juonenkäänteitä. Lapsi osaa muodostaa omia tarinoita ja kertoa loogisesti kuvasta. 5-vuotias nauttii luovuudesta, mielikuvituksesta ja leikistä ja vapaalle leikille tuleekin antaa tilaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017c.)

Sosiaalinen kehitys. Mannerheimin lastensuojeluliitto (2018b) kertoo, että 5-vuotias nauttii muiden seurasta, mutta yksilöllisiä eroja on. Vetäytyvää lasta kannattaa viedä ja kannustaa sosiaalisiin tilanteisiin. Vanhemmalta vaaditaan herkkyyttä kuunnella lasta, toisaalta kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä ja toisaalta tukea sosiaalisten tilanteiden harjoittelua. Tunteet ovat koko ajan mukana päivittäisessä elämässä (Häkkä, Kuokkanen & Virolainen 2018, 91). Lapsi voi olla ärhäkkä hermostuessaan vanhemmalle. Lapsen kiukku tulee ottaa vastaan ja sanoittaa tunteita ja käydä asiaa myöhemmin läpi lapsen kanssa. Sääntöleikit ja -pelit alkavat kiinnostaa 5 vuoden iässä, mutta pelissä häviäminen on edelleen vaikeaa. Kaverit ovat tärkeitä ja ystävyysuhteet voivat olla pitkäkestoisia. Sosiaaliset taidot ovat hioutuneet ja neuvottelu, joustaminen sekä tunteiden pukeminen sanoiksi on helppompaa, eikä kavereiden kanssa tule enää niin helposti riitaa. Leuhkiminen ja mahtailu kuuluu ikään ja niillä voidaan peitellä muita puutteita. Kavereiden mielipiteet vaikuttavat ja erityisesti vanhemmat lapset ovat lapselle usein esikuvina. Moraalinen käsitys ja tunteet ovat kehittyneet. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018b.)

Lapsi ymmärtää oikean ja väärän sekä kielletyn ja sallitun eron ja säännöt ovat ehdottomia. (Vilkko-Riihelä & Laine 2014, 77). Epäoikeudenmukainen käytös voi suututtaa lasta. 5–6-vuotias pohtii hyvän ja pahan eroa ja tarvitsee aikuisen vahvistusta omille käsityksilleen. Vanhemmat ovat edelleen lapsen tärkeimmät ihmiset. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018b.) Lapsibarometrinkin (2018, 50–51)

mukaan 6-vuotiaat lapset leikkivät ja pelaavat mielellään kavereiden kesken. Ikävänä lapset kokevat riidat, kiusaamisen ja leikin ulkopuolelle jättämisen.

Fyysinen ja liikunnallinen kehitys. 5–6-vuotiaan paino lisääntyy vuodessa n. 3 kg ja pituus 5–10 cm. Yökastelu on 5-vuotiailla vielä melko tavallista. Ensimmäiset maitohampaat irtoavat keskimäärin 5–6 vuoden iässä ja tilalle kasvavat pysyvät hampaat. Hampaista huolehtiminen on tärkeää, sillä ne reikiintyvät kaikkein herkimmin puhkeamisen jälkeen seuraavina vuosina. Kuudennet hampaat puhkeavat takariviin ja ne ovat pysyviä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.)

Lapsi nauttii liikuntaleikeistä ja hallitsee liikkumistaan jo melko taitavasti. Eri liikkeiden yhdistäminen käy jo helpommin. Luova ilmaisu, kuten tanssi, on monesta 5–6-vuotiaasta mukavaa. Sorminäppäryys sekä silmän ja käden yhteistyö kehittyvät ja lapsi osaa pidellä kynää oikeassa otteessa ilman käden vaihtamista. Yksityiskohtien piirtäminen ja löytäminen kuvista ovat mieluista. Käsillä tekeminen yleensä on 5-vuotiaasta hauskaa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017a.)

3.2 Leikki

Leikillä on lapselle suuri merkitys. Leikin avulla lapsi muun muassa käsittelee ajatuksiaan ja tunteitaan sekä harjoittelee tulevia ihmissuhteita ja elämäntilanteita sekä käytännön taitoja. Lapsen ajattelu, mielikuvitus, kieli ja ongelmaratkaisukyky kehittyvät leikin avulla. Leikki opettaa sosiaalisia taitoja ja sääntöjä ja leikin avulla lapsi voi työstää kipeitäkin asioita. Leikki itsessään motivoi, palkitsee ja viihdyttää lasta. 5–6-vuotias pystyy jo hyvin yhteisleikkiin ja esikoululainen on jo tarkka pelin säännöistä. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2014, 56.)

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 79–85) mielestä lapsella tulisi olla arjessa aikaa leikkiä kiireettömästi. Lapsi nauttii leikistä ja lasten leikkeihin liittyy hauskanpito ja kaverien seura, vaikka yksinkin voi leikkiä. Leikki on lapsen luontainen tapa ilmaista itseään, kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Leikki on yleensä lapsen omaa aikaa ja lapsi osaakin leikkimisen usein aikuista paremmin. Kaikenikäiset lapset tarvitsevat rauhaa ja aikaa leikille arjen eri tilanteissa. Lapsen näkökulmasta katsottuna koti on se paikka, jossa voi leikkiä rauhassa ja omassa tahdissaan, kun

taas varhaiskasvatuksessa leikki voi rajoittua tiettyihin kellonaikoihin. Vanhemmat sisarukset rikastuttavat lapsen leikkiä ja vanhempien sisarusten kanssa lapsi oppii leikkejä ja pelejä, joita hän ei yksin oppisi. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2014, 58.)

3.3 Lasten osallisuus

Lapsen omaan näkökulmaan sekä osallisuuteen itseään koskevissa asioissa on kiinnitetty huomiota monissa yhteyksissä. Lapsen näkökulman tärkeyttä on vakuuttanut jo pitkään esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus, jossa 12 artiklan mukaan lapsella on oikeus vapaasti ilmaista omat näkemyksensä lasta koskevissa asioissa. 13 artiklan mukaan lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, samalla tavalla kuin aikuisellakin. Suomessa lapsen elämää koskevan tiedon keräämiseen velvoittaa myös laki, joka velvoittaa muun muassa kuntia, kouluja sekä sosiaali- ja terveyspalveluja selvittämään lasten näkemyksiä kuntalaisina, oppilaina ja asiakkaina. Lasten mielipiteiden ja ajatusten kysyminen on osa lapsivaikutusten arviointia, johon kaiken lapsia koskevan päätöksenteon on perustuttava. (Lapsibarometri 2016, 17.) Myös varhaiskasvatuslain (L 13.7.2018/540) 1 luvun 3 § velvoittaa varhaiskasvatusta varmistamaan, että lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Lapsen näkökulman tärkeyttä puoltaa myös se, että lapsiasiain valtuutetun strategiaan lapsiystävällisestä Suomesta sisältyy pyrkimys saada lapsille enemmän mahdollisuutta osallistua ja tulla kuulluksi. Lapsiasiainvaltuutetun toimenkuvaan kuuluu lapsen äänen vahvistaminen ja edun ajaminen. (Lapsiasiainvaltuutetun strategia 2014–2019: Lapsiystävälliseen Suomeen 2014.) Lisäksi muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön LAPE-kärkihankkeessa lapset on nostettu esille osallistujina palvelujen tuottamisessa sekä tiedon tuottajina suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016).

Lapsen kuulemiseen on alettu kiinnittämään huomiotta yhä aikaisemmin. Vuonna 2017 alkoi THL:n Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tutkimus, jonka tarkoituksena on tuottaa säännöllisesti monipuolista tietoa pienten lasten ja perhei-

den terveydestä, hyvinvoinnista, palveluiden käytöstä ja palvelukokemuksista. Tutkimus tehdään joka toinen vuosi ja se kohdistuu vuorotellen 3–4 kuukauden ikäisiin vauvoihin ja 4-vuotiaisiin lapsiin sekä heidän perheisiinsä. LTH-tutkimus on kehitetty ja käynnistetty osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa (LAPE). 4-vuotiaiden lasten tulokset julkaistaan vuoden 2019 keväällä. (THL 2018.)

Lapsen osallisena olemisen mahdollisuus hänelle itselleen merkityksellisissä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta ja on yksi kasvun perusedellytyksistä (Lapsen osallisuus 2018).

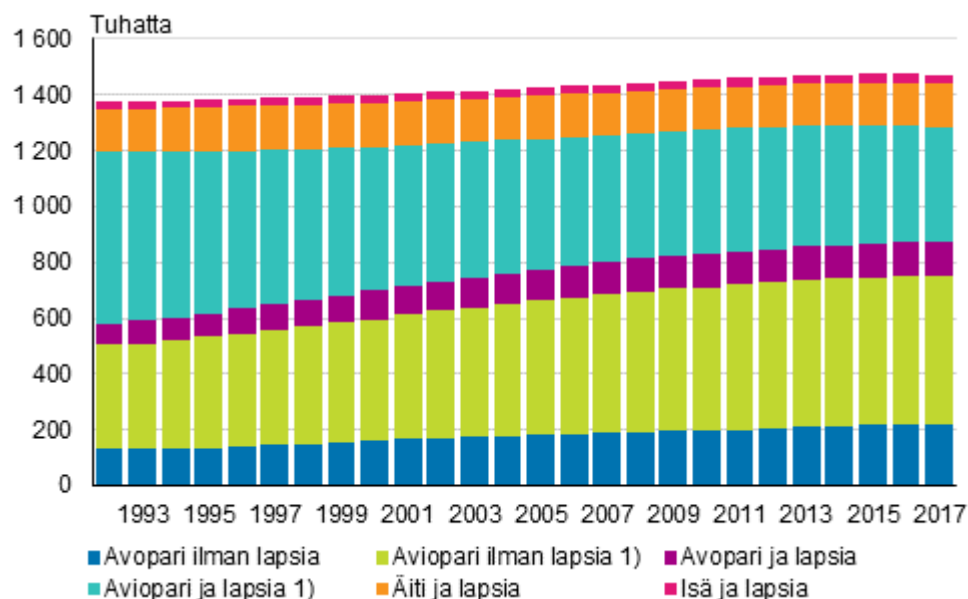
3.4 Perhe nyt ja tulevaisuudessa

Lapselle perhe on lähin kasvuympäristö, jossa lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehditaan. Syvimmät, pysyvimmat ja jatkuvimmat siteet syntyvät lapsella perheeseen. Ihmisellä voi olla useampia perhemuotoja elämänsä aikana. Yhä useamman lapsen vanhempien parisuhde päättyy ja tilalle tulee uusi parisuhde. Näistä parisuhteista voi tulla lapselle monia uusia perheenjäseniä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 36–38.)

Olennainen osa perheen kokemisessa on tunteet. Läheisimmät ihmissuhteet muodostuvat yleensä perheestä ja ystävistä, mutta tärkeitä suhteita voi saada myös yhteisöistä, ryhmistä, naapurustosta sekä tuttavuuksista. Perhe ei aina tarkoita vain äitiä, isää ja lapsia. Varsinkin lapsi voi pitää perheenjäseninään esimerkiksi sisaruksiaan ja läheisiä ystäviään. Lapset voivat nimetä perheenjäsenikseen myös isovanhempansa, sisarpuolensa sekä lemmikkieläimensä. Lasten ja vanhempien suhteet ovat muuttuneet tasavertaisimmiksi ja kaverillisemmiksi. (Eerola & Pirskanen 2018.)

Kuulumisen kokemus on tärkeää lapsen hyvinvoinnille (Forsberg 2018). Eerolan ja Pirskasen (2018) mukaan viimeisen kymmenen vuoden aikana yksi muutos läheissuhteissa on ollut internet ja sosiaalinen media, joka ei sido enää läheissuhteita aikaan eikä paikkaan. Internet ja sosiaalinen media kulkevat koko ajan taskussa mukana ja mahdollistavat yhteydenpidon kaukanakin olevan läheisen, esimerkiksi vanhemman kanssa.

Perheiden määrä. Suomen virallisen tilaston (SVT 2018) tuoreimman selvityksen mukaan perheiden määrä on laskenut ensimmäistä kertaa perhetilastoinnin aikana. Perheitä oli Suomessa 1 472 000 vuonna 2018. Määrä pieneni 4 100 perheellä edellisvuodesta (Kuvio 1). Aviopariperheitä oli 64 prosenttia perheistä. Eri sukupuolta olevien lapsiperheiden määrä on laskenut 5 900 perheellä edellisestä vuodesta. Myös avopariperheiden määrä on pienentynyt. Eniten kasvoi äiti ja lapsi -perheiden määrä, joita on nyt noin 1 000 enemmän kuin viime vuonna. Isä ja lapsia -perheitä on tänä vuonna 700 enemmän ja avoparien, joilla on yhteisiä lapsia, määrä kasvoikin noin sadalla. Perheisiin kuuluu 74 prosenttia väestöstä, eli 4 055 000 henkilöä. Perheisiin kuuluneiden määrä laski 17 300 henkilöllä vuodesta 2017. Tämä luku on ollut laskeva jo pidemmän aikaa. Lapsiperheisiin kuuluneita on tänä vuonna 566 000. Luku on laskenut vuodesta 2017 4 900 lapsiperheellä. Perheissä on keskimäärin 1,85 lasta.

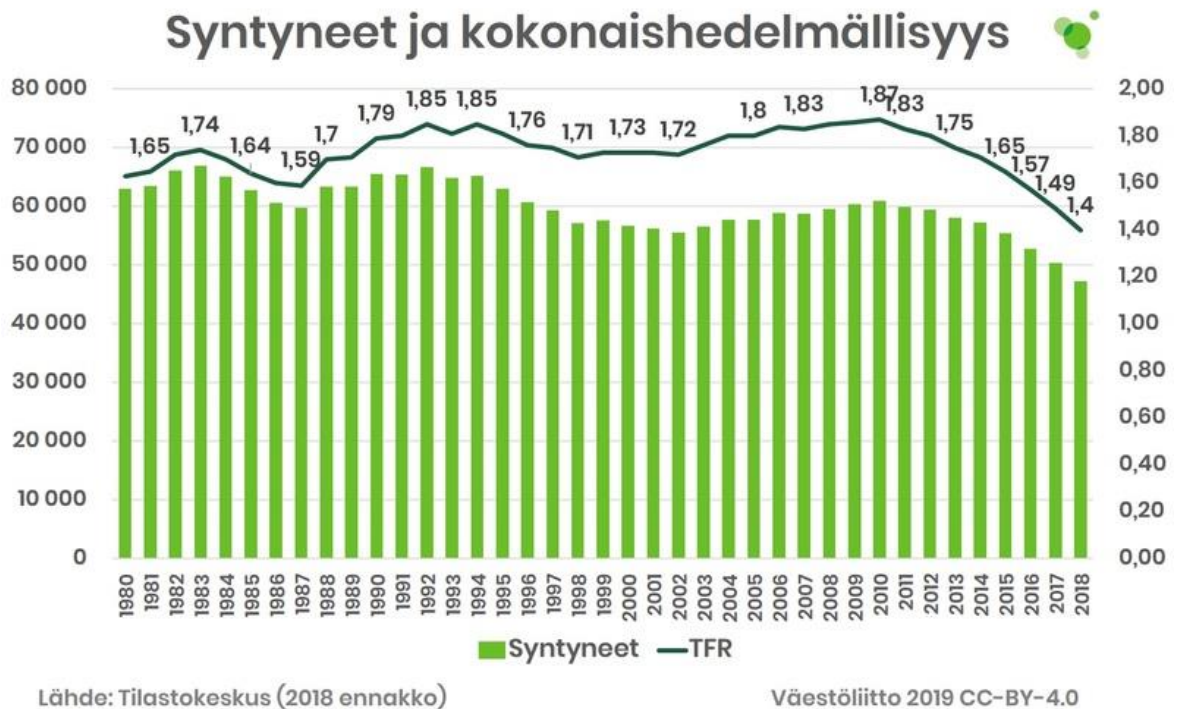

1) Sisältää rekisteröidyt parisuhteet vuodesta 2002 lähtien ja saman sukupuolen avioparit vuodesta 2017 lähtien.

Kuvio 1. Perheet tyypeittäin 1992-2017 (Tilastokeskus 2018).

Syntyvyys. Suomen virallisen tilaston (SVT 2018) ja Väestöliiton (2019) mukaan syntyvyys laskee nyt seitsemättä vuotta peräkkäin. Kuitenkin nuorilla on tulevaisuuden näkymissään tavoitteena perhe. Tuominen (2017, 3–5) kertoo, että yhdek-

sän kymmenestä 18–28-vuotiaasta nuoresta toivoo asuvansa oman puolison tai perheen kanssa parinkymmenen vuoden kuluttua. Väestöliiton (2019) mukaan kokonaishedelmällisyys kuvaa syntyvyyden kehitystä paremmin kuin syntyneiden määrä, koska se huomioi muun muassa synnyttävien naisten määrän. Kokonaishedelmällisyys oli vuonna 2018 Suomen mittaushistorian alhaisin, kuten kuviosta 2 ilmenee.

Kuvio 2. Syntyneet ja kokonaishedelmällisyys (Väestöliitto 2019).

Syntyvyyden lasku johtuu suurelta osin siitä, että vanhemmuutta siirretään yhä myöhemmäksi. Ikä vanhemmaksi tulemiseen on kytköksissä sosiaaliluokkaan. Vähemmän koulutetut naiset saavat lapsen aikaisemmin, keskimäärin 22-vuotiaana, kun taas korkeasti koulutetut tulevat äideiksi keskimäärin yli 29-vuotiaana. Toimialalla ja asuinpaikalla on myös vaikutusta lapsensaanti-ikään. Maaseudulla vanhemmaksi tullaan aikaisemmin kuin kaupungeissa. Pohjanmaalla syntyvyysluvut ovat jo pitkään olleet korkealla ja ensisynnyttäjien ikä matalammalla muuhun maahan verrattuna. Kätilöt, yrittäjät sekä maanviljelijät saavat lapsia aikaisemmin kuin muissa ammateissa toimivat. Myöskin lapsettomat parisuhteet ovat merkittävästi lisääntyneet. Lasten saaminen on yhä yhteydessä siihen, missä iässä parisuhteita solmitaan ja harva lapsi syntyykin ilman parisuhdetta. Nykyään

parisuhteessa eletään usein pitkään kahdestaan, ja moni parisuhde ehtii kariutua ennen kuin lasta aletaan edes suunnittelemaan. (Perhebarometri 2017, 18–20.)

Alhaista syntyvyyttä on selitetty sosiaalisten instituutioiden ja arvojen heikentymisellä. Yksilöllisyys ja materialistiset arvot ovat levinneet ja avioliitot ovat yleistyneet. Avioliitto ja lasten saaminen eivät enää kulje käsi kädessä, lapsettomuus elämäntapana yleistyy ja syntyvyys vähenee. (Perhebarometri 2017, 22.) Perhe- ja peruspalveluministeri Saarikon (2019) mukaan yksin asuvien määrän kasvu on tullut yhteiskuntamme pysyväksi muutokseksi. Suomessa on yli miljoona yksin elävää. Saarikko kertoo, että yhteiskuntapolitiikkamme pohjautuu kuitenkin vielä ydinperheajatteluun.

Toiseksi syntyvyyden väheneminen on ajateltu selittyvän lapsen kasvattamisen kustannuksilla. Lapsiin sijoitetaan paljon voimavaroja ja samalla toivotaan pärjätävän avioliitto- ja työmarkkinoilla. Kulttuurinen ja taloudellinen perintö ovat ihmiselle tärkeitä. Mitä useampi lapsi kilpailee perinnöstä, sitä haastavampaa on siirtää perintöään seuraaville sukupolville. Lapsille toivotaan myös hyvää koulutusta ja kaupunkiasunnot ovat kalliita. Kolmanneksi syntyvyyteen vaikuttaa taloudelliset syklit ja taantumet. Eri sukupolvilla on hyvin erilaiset näkymät työllisyyden ja uralla etenemisen suhteen. Lapsia hankitaan aikaisemmin ja enemmän, kun elinympäristössä on enemmän mahdollisuuksia ja resursseja. Sen sijaan taloudellisen ahdingon oletetaan vähentävän lastensaantia. Epävarma työllistyminen, globaali työvoimakilpailu ja taloudelliset kriisit yhdessä saavat aikaan nuorten varoivaisen suhtautumisen lasten saantiin ja vanhemmuuteen. (Perhebarometri 2017, 22–24.) Hiilamon (2017) mielestä oikea koulutus- ja työvoimapolitiikka auttaisivat syntyvyyden lisääntymiseen.

Sosiaalinen ympäristö muokkaa vähitellen nuorten käyttäytymistä ja ihanteita, kun ympärillä näkyy vain vähän ja pienikokoisia lapsiperheitä ja yhä iäkkäämpiä vanhempia. Viidenneksi naisten asema on parantunut, mikä vaikuttaa lasten hankintaan negatiivisesti. Naiset käyvät töissä ja miesten sekä naisten välinen tasa-arvo on parantunut. On kuitenkin esitetty, että miesten ja naisten välinen tasa-arvo olisi edennyt paremmin koulutuksessa ja työmarkkinoilla kuin kotona lapsiperheen arjessa. Näin ollen naiset eivät uskalla hankkia montaa lasta, koska heitä rasittaisi

työtaakan lisäksi myös kodin- ja lastenhoidon taakka. (Perhebarometri 2017, 22–24.)

Perhebarometrin (2017, 36–48) mukaan syytä olla hankkimatta lapsia voi olla esimerkiksi, jos vauvakuumetta ei ole tai lasta ei haluta tai lapsista ei pidetä. Lapsiperheen arki voi tuntua pelottavalta ja ura tai parisuhde voivat olla lapsia tärkeämpiä. Lapselle ei myöskään haluta huonoa elämää. Suomalaisten toiveet lapsiluvusta ovat pienenemässä. Vapaaehtoisesti lapsettomien määrä on lisääntynyt selvästi varsinkin miesten, kaupunkilaisten ja pienituloisten keskuudessa.

Vanhemmuus. Perhebarometrissa (2017, 74) todetaan, että vanhemmuuteen suhtaudutaan Suomessa vastuullisesti. Lapsi syntyy yhä useammin toivottuna ja saa enemmän hoivaa, huomiota ja vaurautta vanhemmiltaan kuin aikaisemmin. Vanhemmuudessa miesten ja naisten välinen ero on pienentymässä ja lapselle annetaan aiempaa enemmän aikaa. Vanhemmat auttavat lastaan taloudellisesti ja käytännöllisesti aiempaa pidempään nuoruuden pidentymisen takia. Vanhemmuus mielletään tärkeäksi ja isoksi asiaksi, joka vaatii pitkää sitoutumista. Toisaalta lapsivapaata elämää ihannoidaan.

Vanhemmuus voi täyttää suuren osan elämästä, kun lapset ovat pieniä. Varsinkin kotona oleva vanhempi saattaa kokea vanhemmuuden ainoaksi roolikseen, johon liittyy usein suorituspainetta. (Vanhemmuus [Viitattu 7.2.2018].) Nuoret aikuiset haluavat matkustella, ja viettää vapaata elämää, johon vastuu lapsesta ei kuulu, parisuhteessa halutaan elää ilman lapsia, nukkumisesta tai harrastuksista ei haluta luopua, pelätään, että joudutaan luopumaan omasta kehosta tai terveydestä. Lapsen vuoksi koetaan luovuttavan myös ajasta omien kavereiden kanssa, spontaniudesta ja aikatauluttomuudesta sekä uusista kumppaneista. Elämäntyylillä korostava merkitys on kasvanut nuorten keskuudessa. (Perhebarometri 2017, 74–77.)

3.5 Mitä aikuiselta vaaditaan lapsen ymmärtämiseen?

Lapset tuottama tieto ja aikuisen ymmärrys eivät aina ole samoja asioita. Lasten motiivit ja toimintojen lähtökohdat ovat erilaiset kuin aikuisen. Lapsilla on omanlai-

nen tapa ajatella ja antaa tapahtumille merkitys. Lasten näkökulmat asioihin voivat olla aikuiselle vaikeita ymmärtää. (Roos 2016, 19.) Aikuiselta vaaditaan kykyä tarkastella asioita lapsen näkökulmasta, jotta lasta voidaan todella ymmärtää. Tämä vaatii aikuiselta herkkyyttä ja nöyryyttä. Lapsen näkökulman saavuttaakseen on ymmärrettävä lapsen ajatuksia ja yhdistettävä ajatukset lapsen kokemuksiin. Aikuisen täytyy yrittää tulkita ja ymmärtää lapsen maailman hahmottamista ja lapsen mielen tapahtumia eri tilanteissa. (Kalliala 2009, 19.)

Aikuisen sensitiivisyys ja herkkyys lapsen kohtaamiseen sekä sitoutuminen lähentävät lasta ja aikuista (Kalliala 2009, 262). Aikuinen voi päästä lapsen maailmaan vasta, kun ymmärtää lapsen omintakeisen tavan kertoa itsestään ja antaa lapsen vapaasti ilmaista itseään. Yksi tapa on piirustukset, joissa lapsi kuvaa näkemäänsä maailmaa ja kertoo kokemuksistaan. Piirtäminen voi auttaa asian ilmaisemisessa, jos sanat eivät riitä. Kuvaa piirtäessä on myös aikaa ajatella ja kuvaa voi myös tarvittaessa täydentää. Lopputulokseen vaikuttavat muun muassa kiinnostus piirtämistä kohtaan, piirustustaito sekä mielikuvitus, joita eri lapsilla on vaihtelevasti. Kuva ei kuitenkaan kerro kaikkea eikä se ole koko totuus. Piirtämisen aikana tai sen jälkeen käyty keskustelu tuo kuvaan uutta ulottuvuutta. (Roos 2016, 27–29.)

Haastattelu on yleisesti käytetty menetelmä mielipiteiden ja toiveiden kartoittamisessa. Haastattelussa luotetaan, että lapsi on itse oman elämänsä paras asiantuntija ja tietää omasta elämästään aikuista paremmin. Lasten haastatteluissa täytyy ymmärtää lasten kokemukset heidän omista lähtökohdistaan. Strukturoimaton haastattelu jättää tilaa lapsen omalle kerronnalle ja on tärkeää antaa lapsen puhua mahdollisimman vapaasti. Haastattelusta saatuun tietoon vaikuttaa olennaisesti lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Valtasuhde aikuisen ja lapsen välillä on haastattelussa aina olemassa. Aikuinen voi helposti johdatella ja lapsi voi kertoa asioita, joita uskoo aikuisen haluavan kuulla. Riittävän tilan antaminen lapsen kerronnalle ja keskustelun liittäminen lapsen arkeen voidaan päästä eroon aikuisen valta-asemasta. Lapsen kerronta voi olla pieniä, pirstaleisia kertomuksia sieltä täältä, eikä kerronta välttämättä etene aikuisen tuntemassa järjestyksessä tai yksi asia kerrallaan. Kaikki lapsen kertoma ei ole välttämättä totta. Lapset voivat sekoittaa kerronnassaan todella tapahtuneen, sen, mitä olisi voinut tapahtua ja vielä sen, mitä lapsi olisi halunnut tapahtuvan. Haastattelun tulokseen vaikuttavat lap-

sen puheen kehitys ja valmiudet ilmaista itseään puheen avulla, lapsen ja aikuisen ajattelutavan erot, erot asioiden ymmärtämisessä, haastattelun paikka, aika sekä läsnäolijat. Muita lasten näkökulman hankkimiseen käytettäviä menetelmiä ovat muun muassa havainnointi, sadutus, sosiogrammi, valokuvat, videointi, draama ja lauseiden täydentäminen. (Roos 2016, 30–44.)

Lasten kerronnan huomioon ottava ja vahvistava pedagogiikka on yksi tapa tuoda lasten näkemystä esille ja kuulla lasta. Arjesta täytyy löytää aikaa lasten tavoille viestiä ja kertoa. Se on kiinni myös asenteesta ja työn organisoimisesta. Lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta lisäämällä ja passiivisuutta vähentämällä on lapsella suu-rempi mahdollisuus tulla kuulluksi. Samoin aikuisen rauhoittuminen lasten pariin aikuisten asioiden hoitamisen sijaan edistää lasten kuulluksi tulemistä. Aikuisen tulee rauhoittumisen lisäksi muistaa myös fyysinen läheisyys lasten kanssa sekä oman puhumisen rajoittaminen. Tarvitaan myös halua kuulla lasta ja osoittaa se lapsille. (Roos 2016, 87–88.) Lapsibarometri (2016, 32) kertoo, että selvästi suurin osa lapsista kokee tulleen kuulluksi varhaiskasvatuksessa, kun heillä on asiaa.

3.6 Lapsen kuulluksi tuleminen

Lapsia kunnioitetaan yhä enemmän tässä hetkessä eikä vain, mitä he tulevat tulevaisuudessa olemaan. Lapsia kuunnellaan, heidän kanssaan neuvotellaan. Samaan aikaan lapsilta myös vaaditaan enemmän ja aikaisemmin. (Kalliala 2009, 15.) Lapsibarometri (2016, 31) kertoo, että lähes kaikki lapsista tuntevat tulleen kuulluksi kotona, kun heillä on asiaa.

Suomen Mielenterveysseura ([Viitattu 4.11.2018]) korostaa lapsen näkemisen ja kuulemisen tärkeyttä. Lapsi haluaa tulla nähdyksi ja kuulluksi joka päivä. Aikuisen tulisi olla kiinnostunut lapsensa asioista ja kysyä tämän kuulumisia. Itsensä tärkeäksi kokemisen tunne on lapselle hyväksi ja siksi lapsen tärkeydestä pitää kertoa lapselle usein, vaikka joka päivä. Nätyнки (2016, 100–102) kertoo, että kun aikuinen on aidosti läsnä ja keskittyy kuuntelemaan lasta, lapsi tuntee olonsa turvallisiksi. Lapset myös kuuntelevat paremmin aikuisia ja muita lapsia, jos he ovat oppineet heitä kuunneltavan. Myös ristiriitojen selvittäminen muiden lasten kanssa helpottuu, eikä aikuista tarvita selvittämään riitoja joka tilanteessa.

Suomen mielenterveysseuran ([Viitattu 4.11.2018]) mukaan myös lapsen kanssa yhdessä tekeminen on tärkeää. Yhdessä tehdyt asiat voivat olla arkisia, lapsi ei välttämättä kaipaa mitään erikoista tekemistä. Roos (2008, 32) sanoo, että lapsi ihastelee aikuisen leikkimistä hänen kanssaan. Lapsen tulisi saada yrittää tehdä asioita myös itse ja turvallisesti epäonnistua. Aikuisen tehtävänä on vakuuttaa lapsi siitä, ettei hylkää häntä kiukuttelun tai kärsivällisyyden koettelon hetkellä. Lasta tulisi arvostaa juuri sellaisena kuin hän on ja kertoa se myös lapselle. Lapsi kaipaa myös lohdutusta pahaan mieleensä. Halaus ja muistuttaminen, että tunteet tulevat ja menevät ovat hyvä apu lapselle. Lapsi tarvitsee hellyyttä, läheisyyttä ja aikaa sekä kannustusta, kehua ja kiittämistä. Myös hassuttelu, nauraminen ja hulluttelu tekee hyvää sekä lapselle että myös aikuiselle. (Suomen mielenterveysseura, [Viitattu 4.11.2018].)

Lapsibarometrin (2016, 36) mukaan lapsen tekee iloiseksi eniten juhlahetket, yllätykset sekä lahjojen ja lelujen saaminen. Tätä mieltä oli lähes neljännes tutkimukseen vastanneista lapsista. Kaverit ilostuttivat 21 prosenttia lapsista, samoin pelaaminen ja leikkiminen. 15 prosenttia ilostui johonkin lähtemisestä ja noin kymmenen prosenttia mainitsi ruoan ja herkkujen tuovan iloa. Vähemmän yleisiä vastauksia olivat liikkuminen, perheen kanssa oleminen, nauraminen tai kutittaminen, kivan sanominen tai tekeminen, lemmikit ja rauhassa leikkiminen. Surulliseksi lapset teki erityisesti kiusaaminen tai satuttaminen, tätä mieltä oli 36 prosenttia lapsista. Joka kymmenes lapsi toi esille kaverin puuttumisen surullisena asiana. Yhdeksän prosenttia lapsista koki surullisena, jos he eivät saa, mitä haluavat tai eivät pääse haluamaansa paikkaan. Kipeänä olemisen ja jollekin jonkun ikävän sattumisen koki surullisena niin ikään yhdeksän prosenttia tutkimukseen osallistuneista. Kuusi prosenttia oli sitä mieltä, ettei mikään tee heitä surulliseksi. Muita surulliseksi tekeviä asioita koettiin olevan perheestä erossa oleminen ja ikävä, riita perheessä, tavaran rikkoontuminen tai katoaminen tai kun vanhemmat eivät kuuntele tai leiki lapsen kanssa.

4 LAPSEN ARKI KOTONA

4.1 Arki

Ihminen on keskiössä arjen toiminnassa ja kaikilla ihmisillä on arki. Arki on tuttua ja itsestään selvää, mutta toisaalta sitä on hankala määritellä. Rutiinit ja toistot muotoilevat ja helpottavat arkea. Arkinen elämä toimii lapsen kasvuympäristönä. (Lindfors 2011, 20.)

Törrönen (2012, 10) esittää, että arki on aikuisen näkökulmasta hetki hetkeltä ja tilanne tilanteelta syntyvä toiminnan prosessi, joka tuottaa uusia tilanteita. Tilanteita ovat esimerkiksi ruoanlaitto, seuraavaan päivään varautuminen, viihtyisyyden rakentaminen ja mahdollisuus olla kotoisasti. Arkea pidetään juhlan vastakohtana ja sitä pidetään tavanomaisena sekä tutuna. Ilman poikkeuksia se voi alkaa tuntumaan tylsältä ja rutiininomaiselta. Aikuisen arkinen hyvinvointi sisältää perheen talouden, sosiaaliset suhteet ja mahdollisuuden toteuttaa itseään.

Leikki-ikäisen lapsen arki rakentuu pääosin kodin, perheen ja varhaiskasvatuksen ympärille. Koti on paikka, jossa lapsen läheisimmät ihmiset ovat. Perhe on lapselle lähin kasvuympäristö, mutta varhaiskasvatus on myös merkittävä tekijä lapsen arjessa. Lapsi voi viettää arkipäivänä ajallisesti enemmän aikaa varhaiskasvatuksessa kuin kotona. Myös naapurusto, kaverit, sukulaiset, harrastuskaverit ja vanhempien tuttavat ovat osa lapsen elämää. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 35–36.)

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 15–20) mukaan lapset kokevat arjen lähtemisen ja tulemisen kautta. Tavallinen, kiireetön arki on lasten mielestä parasta. Arjen kohokohtia on saada leikkiä rauhassa kotona ja palautua varhaiskasvatuksessa vietyä päivästä. Lapsen arki muotoutuu vanhemman perusrytmin mukaan, ja siten muutokset vanhemman elämässä heijastuvat lapsen arkeen. Aikuisen kiireet välittyvät lapselle. Vanhemmat eivät aina ymmärrä rutiinien mielekkyyttä ja lapsen tarvetta rutiineille. Rutiinien puute voi aiheuttaa lapsessa turvattomuutta sekä stressiä, sillä säännönmukaisuuden ja rutiinien puuttuminen aiheuttaa kaaosta eikä sitä pysty ennakoimaan. Sekasortoinen ja kaoottinen arki lisää lasten ongelmakäyttäy-

tymistä, kohottaa verenpainetta, vähentää lapsen sosiaalisia taitoja ja kykyä yhteistoiminnalliseen leikkiin sekä hidastaa kielen kehitystä.

Karlsson, Puroila ja Estola (2016, 12) kertovat, että lasten hyvinvointi koostuu perustarpeiden, kuten ravinnon, riittävän levon ja huolenpidon tyydytyksestä. Lisäksi lapsi tarvitsee ilon, tyytyväisyyden tunteen ja rakastetuksi tulemisen kokemuksia. Lapsi tarvitsee tulla hyväksytyksi yhteisön jäsenenä ja kokemuksia vastavuoroisesta vuorovaikutuksesta yhteisön muiden jäsenien kanssa.

4.2 Koti

Arki liittyy aina ihmisen fyysiseen ja sosiaaliseen ympäristöön, joita lapsella ovat yleensä koti, varhaiskasvatus sekä harrastukset. Arkea ei siis voida sitoa pelkästään yhteen paikkaa, kuten kotiin. (Lindfors 2011, 20–22.) Koti on kuitenkin lapselle paikka, jossa hänelle läheisimmät ihmiset ovat (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 36).

Koti sitoo yhteen perheen arjen ja hyvinvoinnin. Lapsuudenkodin olot vaikuttavat lasten ja nuorten tulevaisuuteen sekä lapsiperheiden tasa-arvon toteutumiseen. Lapselle koti on arvojen kohde, paikka, jossa hän saa ravintoa ja tukea. Vaikka asiat ympärillä muuttuisivat ja ihmiset siirtyvät paikasta toiseen, kodilla on silti tärkeä symbolinen ja psyykinen ulottuvuus. (Törrönen 2012, 9.)

Koti ja perhe linkittyvät luontaisesti toisiinsa ja niitä on käytetty toistensa synonyymeina symbolisoiden yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja johonkin kuulumista. Koti voi tarkoittaa eri asioita eri perheenjäsenille. Naiselle koti voi olla palkaton työmaa, jossa naisen tehtävä on rakentaa koti lapsille ja aviomiehelleen. Nainen voi tuntea velvollisuudekseen kodin ulkonäöstä huolehtimisen. Lapset taas voivat haluta kodin olevan tila, jossa perhe on vahvasti yhteydessä toisiinsa ja ilman vaatimuksia, kuten koulussa. (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 111–113.)

4.2.1 Rutiinit

Päivän tapahtumien toisto tutussa järjestyksessä tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Rutiinit jäsentävät lapsen päivää ja auttavat lasta hahmottamaan ympäröivää maailmaa. Rutiinien avulla lapsi oppii ymmärtämään ajan kulkua, jolloin päivästä tulee sujuva, koska lapsi oppii ennakoimaan tapahtumia. Rutiinit rakentavat lapsen perusturvallisuutta ja rajoja sekä ohjaavat lasta elämän hallintaan. Erilaisissa muutostilanteissa rutiinit auttavat sopeutumaan, jos ne pysyvät, kun ympärillä muut asiat muuttuvat. Rutiinien avulla lapsi oppii hahmottamaan myös arjen ja juhlan eron. Arkena syödään tietynlaisia ruokia tiettyyn aikaan, kun taas juhlassa voidaan syödä herkkuja ja valvoa vähän pidempään. (Matilainen 2008, 23–27.)

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 19) mielestä rutiinit ja toistot tuovat lapsen arkeen tuttuutta ja turvallisuutta sekä auttavat järjestämään ajankäyttöä myös aikuisilla. Asioiden ennakoitavuus ja toistettavuus vapauttaa aikaa muihin asioihin, eivätkä ne vaadi juuri lainkaan ajattelua. Hyvään arkeen kuuluu arjen perusrutiinien, kuten siivoamisen, pyykinpesun, kaupassa käymisen, syömisen, ulkoilemisen ja lasten perushoidon sujuvuus.

Lapsiperheen arkea rytmittävät vanhempien työajat, lasten hoito- ja kouluaikataulu, harrastukset, ulkoilu, syöminen sekä nukkumisrytmi. Arki on tuttua ja toistuvaa ja se voi tuottaa aikuiselle myös ahdistuksen tunteen ja halun hakea elämyksiä kodin ja arjen ulkopuolelta. Arki perheessä on jatkuvaa liikettä, ja siinä tapahtuu koko ajan jotakin: tunteita, ilmapiirin luomista, käytäntöjen ja aikataulujen sopimista ja yhteensovittamista. Rutiinit ja rytmi ovat kuitenkin tärkeitä asioita ihmisen hyvinvoinnille. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15–17.)

Neurolat ja muut asiantuntijat suosittavat lasten hoivan perustaksi säännöllisyyttä ja rutiineja (Matilainen 2008, 13). Neuvola kiinnittää huomiota muun muassa lasten ja perheiden terveisiin elämäntapoihin ja elämäntapaan. Pikkulapsiaika on motivoivaa aikaa perheelle kehittyä ja edistää lapsen hyvinvointia (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena 2004, 9–19.) Rutiinit ovat arjen suunnittelun lähtökohdina. Säännöllinen rytmi ja rutiinit, ruokailu ja nukkuminen nivoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa. Lasten nukkumaanmenoajat ja säännölliset ruokailut määrittävät muun ohjelman rungon. (Matilainen 2008, 13.)

Aikuinen hyötyy myös säännöllisyydestä ja rutiineista. Jokapäiväiset rutiinit tuottavat vanhemmalle omaa aikaa, kun lapsi menee ajoissa nukkumaan ilman hankaluuksia. Vanhemman säännöllinen nukkumaanmeno takaa myös vanhemman riittävän levon. Myös kodinhoito ja ruoanlaitto sujuvat helpommin. Ne voivat olla myös perheen yhteistä aikaa. Kun kodin työt hoidetaan arjessa yhdessä, siitä tulee tapa, ja ne hoituvat helpommin. Säännöllinen elämänrytmi auttaa jaksamaan niin kotona kuin töissäkin. Pienenä omaksuttu säännöllisyys tulee tavaksi ja todennäköisesti säilyy myöhempään ikään asti. (Matilainen 2008, 53–61.)

Tuttu arki vahvistaa myös lapsen toimintakykyä. Arjen rutiinit paitsi ryhdittävät päiviä, ovat erityisesti lapselle tärkeitä. Säännölliset toimintatavat ja toistuvat sanomiset luovat lapselle turvallisuutta ja tuttu arki lisää jaksamista, vahvistaa lapsen itsetuottamusta ja lisää arjen hallinnan tuntua. Vaikka rutiinit ovat tärkeitä, on tärkeää myös ymmärtää poikkeukset niihin. Rutiinit eivät katoa, vaikka välillä päivärytmistä poikettaisiinkin. Vuorokausirytmiksi koostuu säännöllisistä aterioista ja välipaloista, liikunnasta, harrastuksista, rentoutumisesta, ystävistä ja perheestä. (Neuvokas perhe [Viitattu 18.10.2018].)

Lapsen terveelliseen arkeen kuuluu säännöllinen vuorokausirytmiksi. Tärkeää on riittävä uni ja lepo, noin 9–10 tuntia päivässä. Hampaat tulisi pestä aamuin illoin. Lapsi tarvitsee vähintään viisi monipuolista ateriaa päivässä: aamupala, lounas, välipala, päivällinen ja iltapala. Päivittäin tulisi ulkoilla ja harrastaa liikuntaa vähintään kaksi tuntia päivässä. Eikä saa unohtaa mukavia asioita perheen ja ystävien kanssa, leikkimistä, harrastuksia ja välillä vain jouten oloa. (Neuvokas perhe [Viitattu 18.10.2018].)

4.2.2 Haasteet lapsiperhearjessa

Lapsiperhearjaksi tuo mukanaan monia haasteita. Ongelmia voi syntyä, jos vanhempien työajat ovat ennakoimattomia tai vanhemmat voivat joutua kamppailemaan joustamattomien työnantajien kanssa esimerkiksi lapsen sairastuessa. Myös kotona tehty työ on pois lapsen kanssa olemiselta. Arki töissä ja kotona kaikkine koti-toineen voivat tuntua työläiltä. Jatkuva neuvottelu vanhempien välillä kotona tehtävistä töistä voi aiheuttaa parisuhteeseen kitkaa ja stressiä. Perheen ja vanhem-

man yksilöllisten tarpeiden yhteensovittaminen tuovat arkeen oman haasteensa ja parisuhteellekin täytyisi löytyä aikaa. Tuen puuttuminen muun muassa lapsenvahdin muodossa voi aiheuttaa ongelmia. Lapsen isovanhemmat voivat asua kaukana, eikä perhe saa heiltä välttämättä apua. Myös lähiverkoston suppeus voi aiheuttaa ongelmia. Vanhempien näkökulmasta arkea kuormittaa aikapula. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 17–49.)

Aikapulaan huomion kiinnittäminen on tärkeää, sillä Gunnarsdottirin ym. (2015, 1) mukaan vanhempien tuntemat aikapaineet ovat yhteydessä lasten mielenterveysongelmiin Pohjoismaissa. Kodilla, perheellä ja vanhemmilla on arjessa suuri rooli lapsen terveydelle ja kehitykselle. Vanhempien ja lapsen suhde on hyvin kriittinen tekijä lapsen mielenterveyden kannalta. Aikapaineet on kasvava piirre modernissa yhteiskunnassa. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että vanhemmilla, joiden lapset asuvat kotona, tuntevat aikapaineita enemmän, kuin ihmiset, joilla ei asu lapsia kotona. 18,6 prosentilla lapsista esiintyi mielenterveyden ongelmia, jos vanhemmat kokivat aikapaineita.

Neuvola on lapsiperheiden tukena ja neuvolan näkökulmasta haasteita löytyy myös lasten terveyden edistämisessä. Psykososiaaliset ongelmat ovat yleisiä lapsilla ja nuorilla. Oireilun taustalla ovat perheen ja yhteiskunnan muutokset ja vanhemmuudesta on tullutkin entistäkin suurempi haaste vanhemmille. Riippuen tutkimuksista, 10–30 prosentin neuvolaikäisistä lapsista arvioidaan olevan erityisen tuen tarpeessa. Perheet muuttavat kauas tukiverkostojensa läheisyydestä ja perinteinen yhteisökuulttuuri on vaihtumassa yksilöllisiin elämäntaparatkaisuihin. Kaupallinen media tuo koko ajan esille epäterveellisiä valintoja ja toisaalta luo kuvaa terveysihanteista. Nämä kaksi ovat usein ristiriidassa keskenään. Oppimisvaikeudet, astma, allergia ja diabetes ovat lisääntyneet. Myös lastensuojelutarpeen kasvaminen kertoo perheiden ongelmien lisääntymisestä. Pikkulapsiperheet ovat muita perheitä köyhempiä, ja monen lapsen perhe hajoaa. Vanhempien käyttämä alkoholi voi olla ongelma, ja huumeet ovat yhä useamman lapsen arkipäivää. Väkivaltaa näkee tai kokee kotona 17 prosenttia alaikäisistä lapsista. (Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, opas työntekijöille 2004, 17.)

4.2.3 Perheen kanssa yhdessä vietetty aika

Suomalaiset perheet viettävät lastensa kanssa aikaa enemmän nyt kuin 1980-luvulla. Myös vanhempien vapaa-aika on lisääntynyt ja vanhemmilla on mahdollisuus sijoittaa voimavaroja lapseen aiempaa enemmän. (Eerola & Pirskanen 2018.) Riippuu vanhemman valinnoista, sijoittaako hän voimavaroja yhteiseen aikaan lapsen kanssa vai valitseeko hän jonkun muun asian sen tilalle. Lapsi viettää arkena usein enemmän valveillaoloaikaa varhaiskasvatuksessa kuin kotonaan. Jos vanhempi tai vanhemmat harrastavat tai tekevät kotona töitä iltaisin, yhdessä vietetty aika on vieläkin vähäisempi. Elämysten hakeminen kodin ja arjen ulkopuolelta on pois perheen yhteisestä ajasta. Nykyään kamppaillaan työn, perheen ja muiden elämänalueiden yhteensovittamisesta ja ajan riittävydestä. Vanhemman arjessa työ ja vapaa-aika voivat sekoittua, esimerkiksi jos vanhempi vastaa kotona työsähköposteihin tai työpuheluihin. Liian pitkät hoitopäivät paitsi aiheuttavat stressiä lapselle, myös vähentävät perheen yhdessä vietettyä aikaa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15–69.)

Matilaisen (2008, 12) mielestä perheen kanssa yhdessä vietetty aika voi olla kaikille voimavara varsinkin silloin, kun se sujuu. Perheen yhteiset ruokailut ovat vähentyneet, vaikka niillä olisi merkitystä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Lapsi omaksuu kasvuympäristönsä tottumukset, ja esimerkiksi perheen yhteisten ruokailujen puuttuminen seuraa helposti lapsen mukana hänen perheensä totumuksiin. Myös Syödään yhdessä -ruokasuositukset lapsiperheille -kirjan ohjeistuksen (2016, 11–80) mukaan kotona yhdessä syöminen on tärkeä perhettä yhdistävä voimavara, sillä perhe on lapsen tärkein kehitysympäristö. 4–6-vuotias lapsi on yhä enemmän mukana ruokatehtävissä, kuten kaupassa käymisessä ja osallisena keittiössä.

Hallituksen hankkeen, Lapsistrategia 2040:n tavoitteena on käydä laajaa keskustelua lapsi- ja perhepolitiikasta sekä vahvistaa lapsi- ja perhemyönteistä yhteiskuntaa. Valmistelua varten järjestetään Lapsifoorumeita, joissa keskustellaan yli sektorirajojen ja keskusteluista pyritään löytämään teemoja, joista muodostetaan pohja tulevalle strategiatyölle. (Lapsistrategia 2040.) Ensimmäisessä Lapsifoorumin keskustelussa tärkeimmiksi teemoiksi nousivat lasten ja nuorten kohtaaminen sekä osallisuus. Tavoitteena oli tuoda esiin lasten ja nuorten näkemyksiä ja rakentaa

yhteistä ymmärrystä. Kaipainen nosti esille tarpeen aikuisen aitoon läsnäoloon ja lasta varten olemisen. Perheen yhteiseen tekemiseen ja vuorovaikutukseen pitäisi sijoittaa voimavaroja ja kehittää perheen yhteisiä rutiineja. (Lapsifoorumin dialogit 2018.) Myös opetushallituksen pääjohtaja Olli-Pekka Heinonen (2018) nostaa artikkelissaan esille aikuisten läsnäolon tärkeyden lasten elämässä ja sen lisäämisen Lapsistrategiaan. Tästä voidaan päätellä, että perheen yhdessä viettämä aika ei ole itsestään selvyys.

Lapsibarometrin (2016, 28-31) mukaan 36 prosenttia vastanneista lapsista mainitsivat perheen kanssa yhteisen tekemisen tai pelaamisen kivana asiana. Tällaisia kivoja tekemisiä olivat lauta- ja pallopelit, leikkiminen, leipominen ja saunominen. Neljäsosa lapsista mainitsi jonkin menemisen mukavana asiana perheen kanssa. Meneminen esimerkiksi jäätelölle, kauppaan, elokuviin, syömään, puuhapuisiin, uimahalliin, kylään, isovanhemmille tai pidemmälle matkalle oli mukavaa. Ulkoilu oli mielekästä 23 prosentille lapsista ja se sisälsi puistossa ja leikkipuistossa touhuamisen, retket ja piknikit, uimarannalle menon sekä pyöräilyä. Jopa kolmannes lapsista ei osannut kertoa ikävistä tilanteista perheen kanssa ollenkaan. 17 prosenttia lapsista koki eron vanhemmista ikävänä asiana, riidat nousivat esille 11 prosentilla, 11 prosenttia koki ikävänä, jos ei saanut tahtoaan läpi tai ei päässyt johonkin haluamaansa paikkaan.

4.2.4 Muutokset perhesuhteissa

Avioero. Suomen virallisen tilaston (SVT 2018) mukaan avioliittoja solmittiin eri sukupuolta olevien henkilöiden välillä vuonna 2017 25 988 kappaletta ja samana vuonna avioeroja tilastoitiin 13 483. Avioeroja on syntynyt noin puolet avioliittojen määrästä jo vuodesta 1990.

Koti ja perhe voivat olla toisistaan erillisiä ja vaihtuvia, lapsen näkökulmasta ne usein muuttuvat pakotetusti. Esimerkiksi vanhempien avioeron kohdalla lapsi asuu kahdessa kodissa ja elää arkeaan niissä molemmissa. Tuttujen esineiden mukana vieminen tarkoittavat lapselle jatkuvuuden tunnetta ja turvaa. (Forsberg 2018.)

Marschall (2017, 342) kertoo, että yli 40 prosenttia Skandinaviassa asuvista lapsista kokee vanhempiensa avioeron ja kasvaa muussa kuin ydinperheessä. Monet tutkimukset osoittavat, että avioero on lapsen hyvinvoinnin vähenemisen riskitekijä. Pitkällä aikavälillä eronneiden vanhempien lapsilla on riski huonoon koulumenestykseen, työttömyyteen, epävakaaseen avioliittoon, masennukseen ja taloudellisesti turvattomaan aikuisuuteen.

Lasten liikkumavara sosiaalisten suhteiden rakentamisessa on kapeampi kuin aikuisilla. Lapset eivät voi erota ja lähteä, jos lähisuhde ei toimi. (Jokinen & Mikats 2018.) Lapsi joutuu usein mukauttamaan vanhempien ristiriitaiset toiveet ja vaatimukset omiin, henkilökohtaisiin etuihinsa eivätkä ne ole aina tasapainossa toistensa kanssa. Vanhemmat huolehtivat monista lapsen arjen asioista, mutta lapset eivät ole pelkästään aikuisten hoivan ja rutiinien passiivisia vastaanottajia. Lapset hoitavat asioita aktiivisesti etsimällä omia suuntiaan saavuttaakseen mielekkään tasapainon perhe-elämässään. Kahdessa perheessä asuminen tarkoittaa kuitenkin kahta erilaista toimintatapaa arjessa. Erot kahden perheen välillä vaikuttavat siihen, miten lapsi voi elää elämäänsä. Yleensä eroja on lapseen kohdistuvissa vaatimuksissa ja odotuksissa, jotka liittyvät esimerkiksi kouluun, liikuntaharrastukseen, ystäviin tai isovanhempiin. (Marschall 2017, 343.)

Kun lapset matkustavat kahden kodin välillä, toistuvia syklisiä järjestelyitä voidaan pitää tuplasilmukkana. Lasten täytyy muistaa, neuvotella ja järjeistää jokapäiväiset asiat molemmissa talouksissa erikseen sekä yhteydessä toisiinsa. Silmukat ovat yhteydessä toisiinsa, mutta yhteys vaihtelee. Toisille lapsille nämä silmukat ovat yksittäisiä ja rinnakkaisia, toiset näkevät ne päällekkäisinä ja toisiaan täydentävinä. (Marschall 2017, 343.)

Marschall (2017, 344–347) korostaa, että kahdessa perheessä asuminen vaikuttaa lapsen itsensä sekä perhe-elämänsä ymmärtämiseen eli identiteettiin. Kun vanhemmat asuvat eri osoitteessa, ja heillä on erilaiset lapseen kohdistuvat odotukset ja toiveet, itsetuntemuksesta tulee paljon vaikeampaa. Kahden perheen välillä luoviminen vaatii lapselta paljon työtä. Äidin ja isän luona vietetty aika voi olla kuin kaksi erillistä elämää.

Kuolema. Perheenjäsenen kuolema voi aiheuttaa pysyviä muutoksia perhesuhteissa. Läheisen kuolema on yksi elämän raskaimmista kokemuksista, jonka käsittelemiseen lapsi tarvitsee aikuisen tukea. Lasta tulisi rohkaista suremaan ja muistelemaan läheistään, sillä suru on terve reaktio menetykseen. Tunteita tulee ilmaista ja kohdata rehellisesti, koska elimistö reagoi, vaikka tunteet tukahdutettaisiinkin. Lapsi voi reagoida shokilla ja epäuskolla, jolloin lapsi voi kieltää tapahtuneen. Kauhistus ja vastustus, välinpitämättömyys ja lamaantuneisuus sekä tavalisten toimien jatkaminen on muita tyypillisiä reaktioita suuren surun kohtaamisessa. Käyttäytymisen muutokset ovat tavallisia, kun lapsi suree. Suuren surunkin aikana lapselle on tärkeää, että arjen rutiinit toistuvat ja lapsen jokapäiväisistä tarpeista huolehditaan. (Uittomäki, Mynttinen & Laimio 2011, 6–12.)

5 LAPSEN ARKI VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatus on lapsen näkökulmasta yksi olennainen ympäristö, koska lapsi viettää siellä suuren osan elämästään. Lapsilähtöinen pedagogiikka on Suomessa yksi tärkeimmistä laatuksiteereistä. Siinä varhaiskasvatus on lasten itsensä näköistä ja perustuu lasten kuulemiselle ja heidän tarpeidensa sekä ideoidensa huomiointiin ottamiselle. (Roos 2016, 52.)

Rutiinit. Varhaiskasvatuksessa päiväohjelma on yleensä samanlaisena toistuva, rutiineja täynnä. Lapset syövät, nukkuvat ja ulkoilevat samaan aikaan, mikä rytmittää päivän selvästi ja lapselle ennakoitavasti. Myös askarteluhetket, itsenäinen leikki, lähes kaikki touhu on rutiininomaista. Lapsen mielestä samanlaisena toistuvat päivät eivät ole kuitenkaan tylsiä. Lapsi ei kykene joustamaan omassa rytmisään tai muuttamaan sitä kuten aikuinen. Säännöllisen rytmin on oltava osa joka päiväistä elämää. (Matilainen 2008, 44.) Lasten näkökulmasta tarkasteltuna varhaiskasvatuksen arjen rutiineista tuleva kritiikki kohdentuu lähinnä odottamiseen ja hiljaa olemisen vaatimukseen. Tämä on ymmärrettävää, sillä odottaminen tarkoittaa leikin pois sulkemista tuolta ajalta. Uudet toimintatavat voivat olla kuitenkin haasteellisia varhaiskasvatuksessa aloittavalle lapselle. Uudet rutiinit voivat aiheuttaa lapsessa epävarmuutta ja jopa pelkoa. (Roos 2016, 53–80.)

Aikuinen. Aikuinen on lapsille tärkeä osa varhaiskasvatuksen arkea. Lapsen näkökulmasta aikuisen roolit varhaiskasvatuksessa ovat järjestyksen ylläpitäjä, toiminnan järjestäjä, hoivaaja sekä muiden aikuisten tehtävien suorittaja. (Roos 2016, 75–77.) Lapsen suhde varhaiskasvatuksen aikuiseen eroaa luonnollisesti suhteesta omaan vanhempaan. Varhaiskasvatuksessa lapsi on kärjistetyksi hoitajien ja opettajien työn kohde, objekti. Lapsi oppii, että eri aikuiset tekevät hänen kanssaan eri asioita ja ovat hänestä eri tavalla kiinnostuneita. Varhaiskasvatuksessa aikuiset vaihtuvat ja vuorottelevat keskenään ja aikuisia on ympärillä useampia kuin ehkä kotona. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa harvoin itselleen aikuisen huomion kokonaan, esimerkiksi kirjan lukemisen muodossa. Ehkä lapsen kohtaamiseen ei ole varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa. Lapsi ei välttämättä pysty muodostamaan läheistä suhdetta moniin aikuisiin, vaan kiintyy enemmän yhteen.

Jos varhaiskasvatuksen henkilökunta vaihtuu usein, lapsella ei ole mahdollisuutta kiintyä häntä hoitavaan aikuiseen ollenkaan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 74–75).

Ryhmäkoot ovat varhaiskasvatuksessa usein isoja ja henkilökunta vaihtuvaa. Yhdellä aikuisella ei ole yhden lapsen kanssa paljon aikaa käytettävissä ja puhutaankin perhosilmistä, jossa aikuinen lennähtää toisen lapsen luota toisen lapsen luo. Lasta stressaa varhaiskasvatuksessa myös liian pitkät hoitopäivät. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 63–73.)

Vanhempien ikävöinti. 5–6-vuotiaat lapset Suomessa viettävät suurimman osan valvellaoloajastaan varhaiskasvatuksessa muiden lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsi on erossa vanhemmistaan ja päivän aikana lapsi miettii ja ajattelee vanhempansa. Silloin tällöin lapsi ikävöi ja kaipaa vanhempansa, ja se tunne on lapselle vakava. Erityisesti lepoaika on ajankohta, jolloin lapsi kaipaa vanhempansa. Ikävän tunnetta lievitetäänkin usein kotoa tuodun unilulun ja vanhempien valokuvan avulla. Myös ilta-aika on aikaa, jolloin ikävä vanhempia kohtaan nousee pintaan. Silloin lapsi alkaa odottamaan hakijaansa. Päiväkodin piha voi tuntua lapsesta turvattomalta, jos hän jää viimeisenä odottamaan vanhempiaan. Turvattomuuden tunnetta lisää, jos aikuiset ovat fyysisesti ja psyykkisesti kaukana. Kaipaus on lapselle vakava tunne, ja sen tunnistaminen on tärkeää. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 69–71.)

5.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen perusteet on opetushallituksen valtakunnallinen määräys varhaiskasvatuksen ja sekä paikallisten että lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisesta ja vaikuttaa siten lasten jokapäiväiseen arkeen. Huoltajilla on aina ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee osaltaan tätä kasvatustehtävää ja on lapselle merkittävä kasvun ja oppimisen vaihe. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8.) Varhaiskasvatusturva (L 13.7.2018/540) 1 luku 2 § turvaa lapselle oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tuovat esille lapsen näkökulman. Lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman suunnitteluun kuten vanhemmillakin. Lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen tarpeiden ja edun mukaisesti. Lapsen mielipiteet sekä toiveet täytyy selvittää ja ottaa huomioon myös lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on etsiä sopivia keinoja lapsen näkökulman selvittämiseen. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet vaikuttavat lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja oppimisympäristön kehittämiseen ja näin ollen vaikuttavat varhaiskasvatuksessa lapsen arkeen suuresti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 9–10.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 21–22) mainitaan viisi laaja-alaista osaamisaluetta, joita varhaiskasvatuksessa harjoitellaan. Nämä osaamisalueet ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestään huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaidot ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Nämä osaamisalueet ovat läsnä varhaiskasvatuksen arjessa paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisesti.

Oppimisalueet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 39) kuvaavat pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Aihepiirejä yhdistellään lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisalueisiin kuuluvat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun, kehityn.

Muun muassa laaja-alaiset osaamisalueet, oppimisalueet, lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet ohjaavat varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa, jonka tavoitteena on edistää lapsen oppimista ja hyvinvointia (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 36.)

Osallisuus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 14) mainitaan varhaiskasvatuksessa opittujen tietojen ja taitojen vahvistavan lapsen osallisuutta. Arki varhaiskasvatuksessa rakentuu kuitenkin yleensä aikuisten päättämistä rutiineista ja toimintatavoista, jolloin lapsen osallisuus ei mahdollistu. Lapsi saa valita erilaisista toiminnoista, mutta aikuinen monesti määrittelee miten toimitaan. Osalli-

suuden tavoitteena on kasvattaa ajattelevia, aktiivisia, toiset huomioonottavia ja itseensä luottavia lapsia, ja niitä ominaisuuksia ei pysty oppimaan aikuisen päätöksiin sopeutumalla. Aikuisen tulisi oppia kuulemaan lapsen havaintoja, päätelmiä, ajatuksia, mielipiteitä sekä tunteiden ja toiveiden ilmaisua sekä kannustamaan lapsia tuottamaan näitä. Lapsi pystyy kokemaan aitoa osallisuutta vain, jos aikuiset ymmärtävät lapsen näkökulman asioihin. Lapsen tulee tuntea tulevansa kuulluksi ja sitä myöten hyväksytyksi. (Roos 2016, 54–56.) Myös Suomen Mielen-terveysseura ([Viitattu 4.11.2018]) korostaa tätä ajatusta. Esimerkiksi leikkialue-malli lisää lasten valinnan mahdollisuuksia, mutta myös lisää aikuisten kontrollia ja sääntöjä (Roos 2016, 60).

Roosin mielestä (2016, 62) lapset ja aikuiset lähestyvät varhaiskasvatuksen arkea erilaisista näkökulmista. Aikuisen näkökulma on lasten kehityksen ja oppimisen tukeminen. Tämä näkökulma täyttää varhaiskasvatuksen arjen erilaisilla lapsen oppimisen kannalta hyödyllisillä ja tavoitteellisilla tapahtumilla. Lasten näkökulma perustuu vertaistoiminnalle, mikä ohjaa vahvasti lasten toimintaa ja joka merkityksellistää varhaiskasvatuksen arjen tapahtumia. Tavoitteellisen tekemisen sijaan lapsen maailma on leikkiä, mielikuvitusta ja toimintaa. Aikuisen tehtävänä onkin yhdistää nämä kaksi näkökulmaa mielekkääksi kokonaisuudeksi eli käytännössä linkittää oppiminen lasten yhteistoimintaan ja leikkiin. Roosin näkemyksen mukaan varhaiskasvatuksessa leikin asemaa tulisikin vahvistaa ja aikuisten tulisi aktivoitua lasten leikkeihin osallistujina.

Roosin (2016, 80–81) tutkimus osoittaa myös, että lasten päiväkotiarhi jakaantuu selvästi kahteen eri kokonaisuuteen. Toinen niistä rakentuu vertaisten kanssa ja heidän ehdoillaan, toinen taas aikuisten luomissa raameissa. Lapsi osallistuu varhaiskasvatuksessa kahteen erilaiseen sosiaaliseen maailmaan. Nämä maailmat sijoittuvat samaan fyysiseen tilaan, mutta niissä on erilaiset normit ja osallistumisvaatimukset. Aikuisten mielestä varhaiskasvatus on kasvatuksellinen tila, jossa vallitsee tietoisuus lapsille sopivasta toiminnasta. Lapsille varhaiskasvatus taas on vertaiskulttuurin areena ja lapsilla on omat näkemysensä päiväkodin arjen toimintoista. Nämä kaksi todellisuutta eivät ole kuitenkaan toisistaan täysin erillisiä.

Lapsilta vaaditaan yhä enemmän ja yhä aiemmin. Varhaiskasvatuksessa on päivittäin yhä enemmän erilaisia kehitystä ja oppimista tukevia toimintoja ja samaan

aikaan lasten omaehtoinen toiminta vähenee. Lapsen parasta ajatellessa ei voi sivuuttaa omaehtoista toimintaa eikä aikuisen läsnäolon tärkeyttä näissäkin hetkissä. (Roos 2016, 63).

5.2 Kaverit ja leikkiminen

Kaverit. Kaverit ja leikkiminen ovat tärkeitä lapselle kotonakin, mutta kotona ei aina ole kavereita toisin kuin varhaiskasvatuksessa. Lapsi haluaa itselleen kavereita, joiden kanssa hän voi leikkiä ja toimia (Häkkä ym. 2018, 108). Roosin (2016, 66–71) mukaan lapset nauttivat toisten lasten seurasta, kuten myös aikuisen heille järjestämästä toiminnasta. Varhaiskasvatuksessa luodaan lasten omaa elämisen maailmaa, johon kuuluu tekemisistä neuvottelu, vallan käyttö, erilaisten toimintaresurssit, leikkiminen, yhdessä toimiminen sekä ystäväystyminen. Lapset soveltavat ryhmätoiminnoissaan aikuisilta oppimaansa tietoa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 94). Roosin mielestä sosiaalinen osallistuminen on lapselle tärkeää ryhmässä. Mukana olo on tärkeämpää kuin itse toiminnan sisältö tai päämäärä. Toisille lapsille oman paikkansa löytäminen ryhmässä on helpompaa ja toiset joutuvat tekemään sen eteen enemmän töitä. Kaverin löytäminen on kuitenkin lapselle tärkeää (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 73; Roos 2016, 70).

Hyvät ystävyys- ja kaverisuhteet vahvistavat lapsen myönteistä persoonallisuuden kehitystä. Suhteet ystävien ja kavereiden kanssa antavat lapselle hyväksytyksi tulemisen ja yhteenkuuluvuuden tunteita ja emotionaalista turvallisuutta. Kaverisuhteissa opitaan myös sosiaalisia taitoja. (Häkkä ym. 2018, 109.)

Eri pituiset hoitoajat ja poissaolot vaikuttavat kaverin löytymiseen ja kaverin löytäminen voi olla välillä haasteellista. Lapsi kuitenkin miettii ja suunnittelee päivän aikana toimintoja ja vaihtoehtoja kaverin löytymiselle. Kaverin saaminen voi olla monimutkainen tapahtumien sarja ja jopa sosiaalinen peli lasten kesken. Lapset ovat tietoisia omista rooleistaan ja asemastaan leikeissä. Toiset tyytyvät mukailemaan muiden tahtoa, toiset taas puolustavat omaa asemaansa voimakkaasti. (Roos 2016, 70–71.)

Leikkiminen. Leikki on olennaisin piirre pienten lasten välisissä suhteissa (Häkki ym. 2018, 108). Leikki on ensisijainen oppimisen muoto lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta. Myös lasten mielestä leikki on kaikkein tärkeintä varhaiskasvatuksen arjessa. Aikuisten osallistuminen leikkiin on kuitenkin harvinaista. Toisin sanoen, leikki menee varhaiskasvatuksessa omalla painollaan. Leikissä on kyse lasten välisestä toiminnasta, mutta aikuista tarvitaan monesti tukemaan ja ohjaamaan leikkiä, mikä tarkoittaa huolellista havainnointia. Lapsi tarvitsee vapautta leikeissään, mutta aikuisen ei saa vetäytyä täysin leikkien ulkopuolelle. Aikuinen ei myöskään aina tarvitse osallistua leikkiin itse, mutta hänen täytyy tietää, mitä leikeissä tapahtuu. Leikki nähdään yleensä lasten vapaana toimintana, mutta aikuinen monesti määrää leikin paikan ja sallitun lapsimäärän leikkipaikassa ja näin ollen se ei olekaan niin vapaata. Myös rutiinit ja aikataulut raamittavat leikkiä ja leikkiaikaa. Vapaaksi leikiksi voidaankin paremmin kutsua leikkiä, jota ei ole ennalta määriteltä ajankohdan, keston, paikan ja välineiden suhteen. (Roos 2016, 83–84.)

Leikeissä syntyy myös riitoja lasten kesken. Roos (2016, 74–75) mainitsee lasten kokevan kiusaamisen hyvin konkreettisena, muun muassa tönimisenä, lyömisenä, päälle menemisenä ja piirustusten rikkomisena. Lapset ovat tietoisia kiusaamisen olevan kiellettyä, ja kiusaamistilanteiden vaativan ratkaisua, mutta lapset eivät ole välttämättä itseohjautuvia kiusaamistilanteissa. Lapsi odottaa aikuisen apua kiusaamistilanteessa. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 75) mielestä varhaiskasvatuksessa kiusaaminen, ryhmän ulkopuolelle jääminen ja myös viimeisenä lapsena pihalle jääminen aiheuttavat turvattomuuden tunteita.

Varhaiskasvatuksessa aikuiset voivat olla lapsen silmin poissaolevia, jos lapset eivät varsinaisesti vaadi heiltä mitään. Kun lapset löytävät itse tekemistä, aikuinen helposti katsoo tehtäväkseen lasten silmällä pitämisen ja suorittaa samalla pieniä tehtäviään. Aikuiset eivät usein osallistu leikkeihin, eivätkä lapsetkaan lähesty aikuisia, ellei heillä ole avun tarvetta. Vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä voi katketa. Aikuiset voivat vetäytyä toistensa seuraan, mikä estää lasten kaipaaman vuorovaikutuksen saamisen aikuisen kanssa. Suurin osa aikuisen ja lapsen välisistä kontakteista on ojentamista. (Kalliala 2009, 31–32.) Myös Roos (2016, 83)

mainitsee varhaiskasvatuksen aikuisen roolin olevan leikkimisessä minimaalisen. Lapset toivovat kasvattajakseen nimenomaan leikkivää aikuista.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan ihmistä elämismaailmansa kokijana, havainnoijana ja toimijana. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään enemmän tekstiä ja kieltä verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimustuloksissa korostuu tulkinta, joka perustuu jo aiemmin tutkittuun. Laadullisen tutkimuksen aineisto on yleensä pieni eli tutkittavia on vähän. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tutkijakeskeisyys. Tutkija on olennainen toimija ja valintojen tekijä ja vaikuttaa siten tuottamaansa tietoon. Myös tulkinnallisuus korostuu laadullisessa tutkimuksessa. (Ronkainen ym. 2013, 80–83.) Laadullinen tutkimus ei pyri yleistämiseen, vaan kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98).

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimmät menetelmät kerätä aineistoa ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83). Tuomi ja Sarajärvi (2018, 84–85) ovat sitä mieltä, että jos haluamme tietää mitä ihminen ajattelee, on järkevää kysyä sitä häneltä itseltään. Haastattelu on joustava aineistonkeräysmuoto, jossa on mahdollista toistaa kysymys ja oikaista väärinkäsitykset sekä vaihtaa kysymysten järjestystä. Haastattelu on hyvä menetelmä saada tietoa lapsilta, varsinkin silloin, kun lapsi saa kertoa omista kokemuksistaan, mielipiteistään tai tietämyksestään (Raittila ym. 2017, 317).

Tämä tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen ja sillä etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin, millaista on 5–6-vuotiaan lapsen arki lapsen omasta näkökulmasta sekä mistä 5–6-vuotiaat lapset nauttivat arjessaan ja missä on parantamisen varaa. Tässä laadullisessa tutkimuksessa on käytetty aineistonkeruumenetelmänä haastattelua, joka joustavuudeltaan sopii ehkä parhaiten lasten kanssa käytettäväksi.

6.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelut vaihtelevat avoimista haastatteluista strukturoidusti eteneviin haastatteluihin. Haastattelu etenee etukäteen mietittyjen, olennaisten aiheiden, eli teemojen mukaan. Teemahaastattelussa voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä ja sillä tavoin ohjata haastattelua pysymään aiheessaan. Kyselyssä kysymykset ovat pääosin suljettuja, kun taas teemahaastattelussa kysymykset vaihtelevat puolivoimista avoimiin. Syvähaastattelussa kysymykset ovat pääosin avoimia, jolloin haastatteliija antaa haastateltavan kertoa vapaasti oman näkemyksensä sillä näkökulmalla, jonka tuntee tarpeelliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluita. Raittilan ym. (2017, 321) mukaan lasten kohdalla strukturoitu eli etukäteen rajattu haastattelu voi tuottaa niukkoja vastauksia, ja haasteena on löytää sellaiset kysymykset, jotka houkuttelevat lapsia kertomaan aiheesta laajasti. Avoimen haastattelun haasteita lasten kohdalla voi olla niukat vastaukset tai kysymyksen vierestä vastaaminen. Tässä tutkimuksessa tarkentavia lisäkysymyksiä tarvittiin monessa haastattelussa.

Haastateltavia on yhteensä 16 iältään 5–6-vuotiaita. Haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluna haastateltavan omassa, tutussa varhaiskasvatusyksikössä. Haastateltavista suurin osa, 11 lasta, oli poikia ja viisi tyttöä. Kolme haastateltavaa kävi kaupungin järjestämässä varhaiskasvatuskerhossa ja 13 haastateltavaa kävi päiväkodissa, näistä kuusi haastateltavaa yksityisessä varhaiskasvatuksessa ja seitsemän kaupungin järjestämässä varhaiskasvatuksessa.

6.3 Tutkimusaineiston analyysi

Luokittelua pidetään yksinkertaisimpana tapana järjestellä aineistoa. Yksinkertaisimmillaan aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, montako kertaa kyseiset luokat esiintyvät aineistossa. Luokiteltu aineisto voidaan myös taulukoida. Teemoittelu on luokittelun tapaista, mutta siinä painottuu, mitä kustakin teemasta on kerrottu. Kyse on laadullisen aineiston ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Näin pystyy vertailemaan tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Ennen tee-

mojen etsimistä aineisto voidaan ryhmitellä esimerkiksi haastateltavien iän tai sukupuolen mukaan, minkä jälkeen aineistosta nostetaan esiin erilaisia teemoja eli aiheita. Teemahaastattelun avulla se on suhteellisen helppoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105-107.)

Tutkimushaastattelujen analysointi tapahtui luokittelun ja teemoittelun avulla. Tässä työssä ei kuitenkaan ole eroteltu sukupuolten välisiä eroja, koska tutkimuksen kohteensa oli 5–6-vuotiaita lapsia. Analysointia helpottamaan tehtiin teemoista taulukoita, joihin merkittiin teemasta esille nousseita asioita ja josta laskettiin, montako kertaa asiat esiintyivät. Taulukoita ei ole käytetty enää tulososiossa, vaan ne olivat avuksi ilmiön laajuuden ymmärtämisessä ja tulososiossa taulukot on esitetty sanallisesti. Tulokset on esitetty niin, että eniten esiintyneet asiat on kerrottu ensin ja vähiten esiintyneet lopuksi.

6.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat käsi kädessä. Uskottavuus perustuu tutkijoiden hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat muun muassa, että tutkijat noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkijoiden tulee soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteuttaa tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluva avoimuutta tutkimuksen tuloksia julkaistaessa. Tutkijoiden tulee ottaa huomioon muiden tutkijoiden työ ja saavutukset asianmukaisella tavalla niin, että he kunnioittavat heidän työtään ja saavutuksiaan antamalla niille arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan sekä tuloksia julkaistaessa. Tutkimus tulee olla suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tutkimukseen tarvittavat luvat tulee olla hankittuna. Tutkimusryhmän asema, oikeudet, osuus tekijyydestä, vastuu ja velvollisuudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset tulee olla määritelty ja kirjattu kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla.

Mahdolliset rahoituslähteet ja muut tutkimuksen kannalta merkitykselliset sidonnaisuudet tulee ilmoittaa tutkimukseen osallistuville ja raportoida tutkimustuloksia julkaistaessa.

Tässä tutkimuksessa on noudatettu hyviä tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimuseettisiä ohjeita. Ennen tutkimuksen toteuttamista anottiin tutkimuslupaa kaikkiin tutkimuskohteisiin. Lupa on pyydetty myös vanhemmilta ja lapselta itseltään. Koska haastattelut toteutettiin varhaiskasvatuksen tiloissa, lupaa kysyttiin myös varhaiskasvatuksen esimieheltä. (Raittila ym. 2017, 316.) Yhteys vanhempiin saatiin varhaiskasvattajien kautta ja varhaiskasvattajat jakoivat 5–6-vuotiaiden lasten vanhemmille haastatteluluvat, jotka vanhemmat palauttivat varhaiskasvattajille. Osallistumisen oli vapaaehtoista, eikä siitä koitunut haittaa osallistujille. Ennen haastattelua lapsilta kysyttiin halua tulla haastatteluun, eikä kukaan lapsista kieltäytynyt siitä. Haastattelija ei ollut työskennellyt kyseisissä varhaiskasvatusyksiköissä aiemmin, eikä tuntenut haastateltavia etukäteen.

Kyselytutkimuksessa kyselylomakkeet on yleensä numeroitu, jolloin tutkija näkee, kuka henkilö on numeroiden takana. Varsinaisessa analyysissä nimet eivät näy. Kasvokkaiset haastattelut täytyy käsitellä samoin. Haastatteluille annetaan koodi ja koodin takana oleva haastateltava on tiedossa toisaalla. Tietoa ei saa tietoturvasyistä säilyttää samassa paikassa. (Ronkainen ym. 2013, 118.)

Haastateltavan tiedot merkittiin litterointivaiheessa juoksevin numeroin, eikä nimiä käytetty enää sen jälkeen. Haastatteluaineisto pysyi salasanan takana tietokoneella ja muistitikulla vain haastattelijan omassa käytössä. Haastatteluista koskevia papereita tai muistitikkuja ei jätetty muiden nähtäville. Vanhempien lupalomake jäi varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatushenkilökunnan tehtäväksi jäi ohjata haastatteluihin luvan saaneita lapsia. Lasten haastatteluvaiheessa kysyttiin lapsen nimeä lämmittelyksi, mutta nimeä ei käytetty sen jälkeen. Tutkimuksen valmistuttua kaikki tutkimuksessa saatu tieto hävitetään.

6.5 Haastattelun kulku

Aluksi tehtiin haastattelurunko, johon mietittiin lapsen arjen elementtejä, mitä asioita lapsen arkeen voisi kuulua ja mitä lapsi ehkä pitäisi tärkeänä. Myös kysymysten muotoa mietittiin etukäteen, koska lapselle kysyttävät kysymykset on tehtävä sellaisessa muodossa, että lapsi ymmärtää ne (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 315). Ennen haastatteluja tehtiin koehaastattelu haastattelijan 5-vuotilaalla lapsella. Sen perusteella tehtiin muutoksia ja saatiin vinkkejä kysymysten asetteluun.

Haastateltavat valikoituivat eri varhaiskasvatusyksiköistä iän ja vanhempien suositumusten mukaan. Haastattelupäivänä ja -aikana haastateltavat varhaiskasvatuksessa valitsivat varhaiskasvattajat tilanteen mukaan. Esimerkiksi, kun muut olivat vielä syömässä aamupalaa, päiväkodille saapunut lapsi sai tulla suoraan haastateltavaksi.

Haastattelun paikka ja ajoitus voivat vaikuttaa syntyvään keskusteluun ja sitä varten on tärkeää valita rauhallinen paikka (Raittila ym. 2017, 317). Haastattelut toteutettiin lapselle tutussa varhaiskasvatusyksikössä, eri huoneissa kuin muut lapset kahdestaan haastateltavan kanssa. Lapset saivat haastattelupaikassa itse päättää, istuuko hän haastattelijan kanssa yhdessä pöydän ääressä vai istuvatko molemmat lattialla. Lapset saivat vapaasti liikehtiä, mutta tuolilla keinumisesta mainittiin turvallisuussyistä ja toisen kerran jouduttiin muistuttamaan liian kauas lähtemisestä, koska sanelukone ei toiminut kovin kaukaa. Haastattelun ajoitukseen kannattaa kiinnittää huomiota, että lapsen vireystaso on riittävän hyvä (Raittila ym. 2017, 318). Kaikki haastattelut toteutettiin aamupäivän aikana, aamupalan jälkeen ja hyvissä ajoin ennen ruokailua, jolloin lapset ovat virkeimmillään, kylläisiä, eikä kotiinlähtö ole päällimmäisenä mielessä.

Tutkijan kannattaa kertoa lapsille tarpeeksi selvästi tutkimuksen tarkoitus, aikataulu ja mitä se vaatii lapselta (Raittila ym. 2017, 317). Aluksi haastatteliija kertoi itseltään ja miksi lapsia haastateltiin. Lapsille kerrottiin haastattelun kulusta ja kurkistettiin aarrelaatikkoon, joka sisälsi patterit, sanelukoneen ja palkintotarrat. Lapsi sai miettiä mitä tavarat mahtoivat olla ja mitä niillä tehdään. Lapsi sai halutessaan laittaa sanelukoneen päälle. Haastattelu aloitettiin helpolla kysymyksellä jännityksen purkamiseksi. Perheestä puhuttaessa esille otettiin paperinukkeja siinä järjes-

tyksessä, kun lapsi kertoi perheenjäsenistään. Paperinuket olivat apuna myös koti-
töistä keskustellessa, jos lapsi niin halusi.

Haastattelussa käsitteenä oleva arki oli outo kaikille lapsille, joten sen sijaan, että
olisi kysytty mitä se tarkoittaa, haastatteliija selitti sen ensin kaikille haastateltaville
ja erotti arjen viikonlopusta. Apuna oli taulukko viikonpäivistä, jotka käytiin lapsen
kanssa yhdessä läpi. Viikonloppu oli eri värinen tehostamaan arjen ja viikonlopun
eroa.

Lapsen haastattelu vaatii tutkijalta tilanteisiin heittäytymistä ja kokonaisvaltaista
läsnäoloa (Raittila ym. 2017, 320). Haastatteluissa pyrittiin ihastelemaan ja ihmet-
telemään vastauksia ja siten kannustamaan jatkamaan hyvien vastausten tuotta-
mista. Lasten annettiin kertoa omin sanoin ja tarvittaessa esitettiin lisäkysymyksiä
tai helpottavia kysymyksiä, joita tarvittiinkin useasti. Lapsi sai aina vapaasti kertoa
minkä tahansa mielessä olleen asiansa, vaikka se ei ehkä liittynyt haastatteluun
oleellisesti.

Jos keskustelua rajoittaa liian paljon, se voi tyrehdyttää keskustelua tai viestittää
lapselle, ettei hänen mielipiteistään välitetä. Lapsella saattaa olla mielen päällä
jokin tärkeä asia, johon hän palaa aina uudelleen ja uudelleen, ellei saa sitä sanot-
tua pois mielestään. On myös tärkeää kuulla lapsen tarjoamia keskustelunavauk-
sia. (Raittila ym. 2017, 330–331.) Mieluisa tekeminen sai lapsen kertomaan spon-
taanisti enemmän aiheesta tai jos lapsella oli joku taito, esimerkiksi keuliminen.
Myös pelaaminen aiheena innosti pitkään kerrontaan. Haastattelutilanteen oli tar-
koitus olla kahdenkeskeistä aikaa aikuisen kanssa, jossa lapsi saa vapaasti sanoa
mitä tahansa ja aikuinen kuuntelee.

Lapselle tulee tarjota mahdollisuus kysymysten esittämiseen (Raittila ym. 2017,
317). Haastattelurunkoon oli erikseen lisätty kohta haastattelijalle esitettävillä ky-
symyksille ja lapsen vapaista kysymyksistä haastattelun missä vaiheessa tahansa
pyrittiin mainitsemaan myös haastattelun alussa. Kun lapsi alkoi väsyä, vaihdettiin
puheenaihetta tai vähennettiin kysymyksiä. Lasten haastattelussa lapsi antaa sel-
laisen vastauksen, minkä hän haluaa antaa (Raittila ym. 2017, 328). Siksi ”en tie-
dä” oli myös sallittu vastaus. Lasten haastattelutilanteet eivät aina etene suunnitel-
lusti ja yllätyksiä voi tulla. On vain kyettävä reagoimaan uuteen tilanteeseen. (Rait-

tila ym. 2017, 317.) Lapset jaksoivat enimmäkseen keskittyä hyvin haastatteluun. Osa lapsista väsyi ennemmin ja se näkyi heidän käytöksessään, vaikka he eivät sitä suoraan sanoneetkaan. Lapset myös huomasivat, jos sama kysymys toistui joko vahingossa tai puuttuvan vastauksen saamiseksi.

Haastattelusta on hyvä jäädä lapselle mukava olo ja onnistumisen tunne (Raittila ym. 2017, 327). Haastattelun loppuksi lapselta kysyttiin hymynaamoilla arvosanaa haastatteluista, jonka jälkeen lapsi sai valita palkinnoksi itselleen mieleisensä tarran aarrearkusta sekä sammuttaa sanelukoneen halutessaan. Loppuksi haastateltava sai kehuja hienosta ja mukavasta haastattelusta.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Koti ja asuminen

Koska koti on lapsen elämässä paikka, jossa hänelle läheisimmät ihmiset ovat ja siksi ehkä kasvuympäristöistä lapselle tärkein, se on nostettu tuloksissa ensimmäiseksi. Melkein kaikki haastateltavat kuvailivat kotiaan ensimmäisenä talon väriä. Muita kuvauksia kodista olivat pieni, tavallinen, oma, kotitalo, oma koti.

L 4: Hmm. Öö punainen.

H: Punainen koti. No olisiko se omakotitalo vai?

L 4: Ei ku se on ihan tavallinen koti.

Lähes kaikki haastateltavista asuivat omakotitalossa. Vain yhdellä haastateltavalla asumismuotona oli kerrostalo. Osalle omakotitalon merkitys oli oudompi ja kuvailun perusteella päädyin oletukseen asumismuodosta.

H: No asutteko te minkämoisessa kodissa?

L 11: Mm

H: Onko se omakotitalo, vai rivitalo vai kerrostalo?

L 11: Mm mm.

H: Osaatko sanoa?

L 11: Yksi.

H: Yksi talo vain?

L 11: Niin.

H: Että ei oo monta päälletysten eikä monta vieretysten?

L 11: Niin.

Suuri osa haastatelluista asui molempien vanhempiensa kanssa. Vain yksi haastateltava asui toisen vanhempansa kanssa ja vieraili viikonloppuisin toisen vanhempansa luona.

Oma huone. 12:lla lapsella oli kodissaan oma huone ja neljä jakoi huoneensa sisaruksen kanssa. Oma huone koettiin mukavana yksin nukkumiseen, mutta sieltä oli myös turvallista mennä vanhempien huoneeseen tarvittaessa. Spontaanisti mainittiin omasta huoneesta yksin nukuttaessa turvallisuutta tuovia asioita: unikaiverit, yövalo, sisaruksen satunnainen yökyläily sekä isomman sisaruksen tuoma

turva samassa kerroksessa nukkumisella. Sisaruksen kanssa huoneensa jakanut kertoi myös lemmikkieläimen nukkuvan samassa sängyssä.

H: No miltä se tuntuu nukkua yksin siellä omas huonees?

L 10: Kivaa.

H: Nukuksä siellä omassa huoneessa?

L 5: Joo, mutta jos mä näen pahoja unia niin mä meen äitin ja isin vie-reen nukkumaan.

Koti oli monelle tärkeä paikka, mikä ilmeni lähes kaikissa haastatteluissa.

H: No mikä on parasta kotona?

L 6: Ihan kaikki.

7.2 Perhe

Yksi haastateltava vastasi kuvailevasti perheestään. Kaikkia haastateltavia täytyi johdatella lisäkysymyksillä.

H: Millainen sun perhe on?

L 13: Kiva.

Enimmäkseen haastateltavat jättivät ensin itsensä mainitsematta tiedustellessa, ketä heidän perheeseensä kuuluu. Toisaalta oletuksena oli, että puhutaan juuri haastateltavan perheestä. Kolme haastateltavaa mainitsi spontaanisti kuuluvansa myös itse perheeseensä. Lähes kaikilla haastateltavilla oli yksi tai kaksi sisarusta. Vain yksi haastateltava oli ainut lapsi perheessä.

Ensimmäisenä perheeseen kuuluvaksi lueteltiin eniten sisarus kuudella maininnalla. Seuraavaksi eniten mainintoja sai isä, joka mainittiin ensimmäisenä viisi kertaa. Äiti mainittiin ensimmäisenä kolme kertaa ja lemmikkieläin yhden kerran. Kaksi haastateltavaa puhutteli vanhempiaan heidän etunimillään, muut käyttivät vanhemmistaan nimityksiä äiti sekä, isä, isi ja iskä.

Yksi haastateltava kertoi spontaanisti perheeseensä kuuluvaksi isin, äidin, pikkuveljen, itsensä ja lemmikkien lisäksi myös mummon, vaarin, kaksi serkkua, tädin ja tämän miehen, vaikka he kaikki eivät asuneetkaan samassa kodissa haastateltavan kanssa. Haastateltavalla oli myös muori ja vaari, joita hän ei luetellut perheeseen kuuluviksi.

Lemmikit. Lemmikkejä oli kymmenen haastatellun kotona, joista seitsemän oli sitä mieltä, että lemmikkieläin tai lemmikkieläimet kuuluvat perheeseen. Yleisin lemmikkieläin haastateltavien perheissä oli kissa, joka löytyi viidestä perheestä. Koiria oli neljässä perheessä ja yhdestä perheestä löytyi sekä kissa että koira. Muita yksittäisiä lemmikkimainintoja olivat hamsteri, akvaariokalat, vuohi, lampaat. Yksi haastateltava mainitsi myös ”hepat”, jotka myöhemmin ilmenivät keppihevosiiksi, ja kuuluivat haastateltavan mielestä hänen perheeseensä.

Lemmikeistä kerrottiin spontaanisti myönteisiä mainintoja erilaisissa tilanteissa. Parasta kotona olossa oli lampaiden ruokkiminen, parasta viikonlopussa oli ”mollakissan” silittäminen. Lemmikkieläimistä kerrottiin niiden ulkonäöstä, yleisimmistä paikoista talossa, miten ne käyttäytyvät eri tilanteissa. Lemmikki mainittiin perheen yhdessäolon tilanteissa, tai miten lemmikkiä ei voi ottaa esimerkiksi kauppaan mukaan. Lemmikki nostettiin esille myös syömisestä puhuttaessa erilaisen ruoan syömisen johdosta. Lemmikin kanssa oli hauskaa myös leikkiä ja ulkoilla. Joskus lemmikistä sai myös uni- ja lomaseuraa.

H: No mikäs oli parasta? Viikonlopussa.

L 6: Et saa olla kotona.

H: Joo.

L 6: Ja silittää mollakissaa. Xxxa.

H: Sä tykkäät silittää sitä mollaa. Entä Xxxx, silitäksä sitäki?

L 6: En mä, Xxxn kans se on säikky, mutta Xxxx aina, aina, melkein aina näyttää mulle vattansa.

Myös kummien lemmikkieläimet ihastuttivat ja toivat mukanaan kunniatehtäviä.

L 12: Kyllä on ainaki kummitäti. Sillä on yks söpö pieni koira. Se aina innostuu meistä.

L1: Mä oon sie sen Xxxn tykönä on Xxxx kun se siellä on se Xxxx se mun kummisetä ja Xxxx on sitte se mun kummitäti.

H: Joo

L1: Ja mä oon Xxxn kummitäti. Niillon koira. Se on tosi pieni ja se on söpö.

H: Ai sä oot Xxxlle, sille koiralle kummitäti?

L1: Mm (myöntämisen merkiksi).

Lemmikit olivat lasten mielestä ihania, mutta niistä oli myös harmia, koska ne täytyi jakaa muiden perheenjäsenten kesken tai ne eivät toimineet odotetulla tavalla. Myös oman lemmikin puuttuminen aiheutti mielipahaa. Nämä asiat nousivat esille spontaanisti.

L 6: Ja kerran Xxx (kissa) pilas mun kakun. Se oli järsiny sitä ja sitte se oli pudottanu sen lattialle mun synttärpäivänä.

Joskus lemmikin aiheuttama mielipaha teki arjen vastakohdasta, juhlastakin ikävän. Syntymäpäivä ei ole ehkä arkea, mutta haastattelusta ei käynyt ilmi, tapahtuiko syntymäpäiväkakun tippuminen juhlapäivänä, viikonloppuna vai sattuiiko tapahtuma arkipäivänä. Tapahtuma kuitenkin vaikutti lapsen suhtautumiseen lemmikkiinsä myös arkena.

Koko perheen yhteinen tekeminen. Koko perheen yhteisistä tekemisistä eniten mainintoja saivat yhteiset matkat ja yhdessä syöminen. Kuusi haastateltavaa mainitsi viettävänsä lomaa yhdessä perheen kanssa. Matkat sekä lomat viittaavat kuitenkin viikonloppuihin ja lomiin, eivät arkeen. Kuusi haastateltavaa ulkoili yhdessä perheen kanssa. Ulkoilua oli muun muassa liikuntaleikit ja lemmikin ulkoiluttaminen. Siivoaminen yhdessä sai kaksi mainintaa. Kaksi kertaa esille nousi yhdessä leikkiminen. Kaksi ei osannut sanoa, mitä perhe teki yhdessä. Yksi haastateltava teki kaikkea kivaa yhdessä perheensä kanssa. Suora kysymys perheen yhteisestä tekemisestä jäi kysymättä kuudelta haastateltavalta, joten esille olisi voinut nousta muitakin asioita.

H: No kenenkä kans sä syöt sitte kun sä oot kotona?

L 3: No muun perheen kanssa.

H: Te syötte kaikkiko yhdessä?

L 3: Joo.

H: Oottekste kaikki yhtä aikaa joskus kotona? Mitäs te silloin tykkäätte tehdä yhdessä?

L 7: Olla ulkona.

H: No mitäs te kaikki teette yhdessä?

L1: No vaikka ny jotaki tuota iltaliikuntaa.

H: Joo, minkäsmoista?

L1: No se siellä kun oli polttopalloa ja jotaki sellasta kuka pelkää lumimiestä.

H: No mitäs te teette yhdessä perheen kanssa?

L 3: Mmm, no aina joskus leikitään, siivotaan ja sitten me mennään pihalle aina joskus yhdessä.

Koko perheen yhteisiä tekemisiä tuli haastattelussa esille melko vähän. Tähän vaikutti myös se, etten kuuden haastateltavan kohdalla kysynyt asiasta suoraan. Eri perheenjäsenten kanssa tehtiin erilaisia asioita, mutta koko perheen kanssa tehtäviä asioita ei noussut juurikaan esille. Spontaanisti vain harva mainitsi mitään yhdessä tehtäviä tekemisiä. Kaksi haastateltavaa mainitsi koko perheen kysyttäessä kaupassa käymisestä. Täysin spontaanisti koko perheen yhteisenä tekemisenä mainittiin vain jäätelön syöminen.

L 13: Ja meillä on myös telassi.

H: Onko? Syöttekste sielläki joskus?

L 13: Joo. Kotona syötiin aina jätskiä.

H: No niin.

L 13: Koko perhe, paitsi ei Xxxx (vauva) ja Xxxx (lemmikki).

Syöminen oli yleisintä perheen yhteistä tekemistä arjessa.

7.3 Parhainta arjessa kotona

Parhaimpina asioina kotona mainittiin useimmiten leikkiminen, joka sai yhteensä kuusi mainintaa. Tarkentavia leikin muotoja mainittiin kaksi, ulkona leikkiminen ja vanhemman kanssa sota- ja miekkailuleikki. Kuusi haastateltavaa ei tiennyt, mikä kotona on parasta. Ulkoiluun ja liikuntaan liittyen mainintoja saivat ulkoilu, puuhun kiipeily ja koripallon heittäminen. Perheenjäsenten kanssa yhdessä tehtäviä parhaita asioita kotona mainittiin kolme kertaa: perhe, pelaaminen vanhemman sisaruksen kanssa tai hänen pelaamisensa seuraaminen sekä isän kanssa sota- ja miekkailuleikki. Kaksi parhaana kotona pidettävää asiaa sijoittui kodin ulkopuolelle: eloku-

vissa käyminen ja sirkukseen pääseminen. Ruokaan liittyi yksi kotona tehtävä paras asia, jäätelön syöminen. Yhden haastateltavan mielestä kotona oli parasta kaikki. Lampaiden ruokkiminen ja ohjelman katsominen saivat myös yhden maininnan.

H: No mikäs siellä kodissa, kotona on kaikkein parasta?

L 5: Öö, mm. En mä oikeen tiiä.

H: Semmosia hyviä juttuja?

L 5: Noo kaks hyvää juttua on.

H: No? Mitkäs ne vois olla?

L 5: Mun isin kaa sota ja miekkailu.

H: Aa, ne on hyviä.

L 5: Niin, koska mä tykkään niistä vaan.

H: Joo. Ne on oikeen hyviä juttuja.

L 5: Ne on isinki mielestä parhaita leikkejä.

H: No mikä siellä kotona on kaikkein parasta?

L 4: Öö, öö, öö, leikkiminen ulkona.

H: Ulkona leikkiminen.

L 4: Ja kiipeily puuhun, koska meillä on semmonen pieni puu, tän kokonen, ja sitte siinä on semmoset hienot tai semmoset kestävät puut ja sitte niitä päin mä pääsen ja sitte siinä on semmonen puumaja ja sitte siellä, ja siellä on semmonen sielä on semmosia lautoja semmonen pieni ylempi tai semmonen.

Mieluisa leikkiminen oli lapselle tärkeää kotona.

7.3.1 Leikkiminen

Leikkiminen nousi tutkimuksessa suosituimmaksi tekemiseksi kotona arjessa. Kaikki haastateltavat mainitsivat leikin jossain muodossaan. Kahdeksan haastateltavaa mainitsi leikkimisen yleensä.

H: Mitäs sä tapaat sitte kotona tehdä?

L1: En mitään vaan kun leikkiä.

H: Mitäs te tykkäätte siellä kotona tehdä?

L 11: Mm leikkiä.

Leikkikalut. Tarkemmin leikkimistä kuvaavat mainitsivat myös leikkikaluja. Eniten mainintoja saivat kulkuneuvot, seitsemän mainintaa. Neljä haastateltavaa mainitsi

autot, yksi työkoneet ja yksi junat. Yksi maininta oli kauko-ohjattava sähköauto. Legoilla leikkiminen mainittiin kolmesti ja Shop Petseillä leikkiminen kahdesti. Yksittäisiä mainintoja saivat Schleich -hevokset, Littlest Pet Shopit, Shopkinsit, nuket, robotti ja leikkietokone.

Leikkipaikat ja leikit. Viisi haastateltavaa mainitsi pihaleikit mukavaksi tekemiseksi kotona. Hiekkalaatikolla leikkiminen mainittiin kahteen kertaan. Yksittäisiä leikkipaikkoja mainittiin leikkimökki ja asuntovaunu. Kotileikki sai yhden yksittäisen maininnan.

Käden taidot. Haastatteluissa esiin tulivat kahteen kertaan kädentaidot mukavana tekemisenä. Muovailuvahalla muovailu ja värittäminen olivat mieluista tekemistä kahden eri haastateltavan mielestä.

7.3.2 Kaverit

Kotona kavereita oli lähes kaikilla haastateltavilla. Kahden haastateltavan mielestä heillä ei ollut kaveria kotona, mutta sisarus kotoa kuitenkin löytyi ja hänen kanssaan leikittiin. Kahdelta haastateltavalta vastaus leikkikavereista kotona jäi uupumaan.

Hieman yleisempää oli, että lapsi piti kaverinaan kotona sisarustaan tai kuin kodin ulkopuolista henkilöä. Oma sisarustaan piti kotona kaverinaan kymmenen haastateltavaa. Kahdeksan haastateltavan kaverina oli joku muu, kolme haastateltavaa piti kaverinaan serkkua ja kaksi naapuria. Yhdellä haastateltavalla oli kaverinaan vanhemman työkaverin lapsi ja yhdellä isomman sisaruksen kaveri oli myös haastateltavan kaveri.

Leikkikaverit. Kaikki haastateltavat toivat esille kaverin kanssa leikkimisen, oli kaveri sitten sisarus tai joku muu. Kahdeksan haastateltavaa mainitsi sekä sisaruksensa ja jonkun muun kaverin leikeistä puhuttaessa. Kolme mainitsi leikkikaverinaan kotona vain sisaruksensa, joista yhden sisarus oli vauva. Kolme haastateltavaa ei maininnut lainkaan sisarustaan leikin yhteydessä, näistä yhden sisarus oli vauva. Yksi haastateltava piti koiran kanssa leikkimistä mukavana arjen tekemisenä kotona.

H: Ja kavereita oli siinä naapuris oli ainaki se Xxxx, eikö?

L1: Joo.

H: Joo, mitäs te Xxxxn kans tapaatte tehdä yhdessä?

L1: No leikitään kotia.

H: Kenenkä kans sä leikit?

L 3: Pikkusiskon.

H: Joo. No onko sulla kavereita?

L 3: Öö, on. Naapurikavereita.

H: Naapurikavereita! No niin. Onks ne minkä nimisiä?

L 3: No Xxxx ja Xxxx ja ne käy aina joskus hoidossa.

H: Jaa. No mitäs te tapaatte tehdä yhdessä?

L 3: No niillä on leikkimökki niin me aina käydään leikkimässä siellä yhdessä.

H: No tota, mitäs te kavereitten kans teette yhdessä?

L 6: Leikitään.

H: Leikitään. No minkäsmoisia leikkejä?

L 6: Mä en muista. Mä en tiä, kun kaikenlaisia leikkejä.

Selvästi sisaruksen kanssa leikeistä ja tekemisistä mainittiin Schleich -hevosilla, legoilla, Shopkinsseilla, nukeilla sekä autoilla leikkiminen, juoksukilpailut, mopolla ajaminen, lukeminen, trampoliinilla palloleikit ja Play Stationilla pelaaminen. Muiden kuin sisarusten kanssa selkeitä mainintoja saivat kotileikki, liikuntaleikit, piha-leikit, sisäleikit, leikki leikkimökissä, pyörällä ajaminen, Littlest Pet Shopeilla sekä autoilla leikkiminen, trampoliinilla hyppiminen ja Play Stationilla pelaaminen.

Yksin leikkiminen. Haastatteluissa ei kysytty yksin tekemisestä erikseen mitään, mutta esille nousi eniten pelaaminen yksin. Kahteen kertaan pelikonsolilla pelaaminen, ja yksittäisinä mainintoina puhelimella pelaaminen sekä tabletilla pelaaminen. Muita yksin tehtäviä asioita olivat muoviluvahalla muovailu, pyöräily, autoilla leikkiminen, robotilla leikkiminen sekä legoilla rakentaminen.

H: No mikä sun lempileikki on kotona?

L 2: Ööm, emmää kyllä tiä.

H: Minkämoisia leikkejä sä tapaat tehdä ja leikiksä sen sun siskon kans?

L 2: En mä hirveesti kyll enää leiki, koska nyttenhän tietenkin on kaikkee sellasii uusia sellasii pelejä, mitä haluaa pelata ja uusia

H: Niin sä tykkäät sitte pelaamisesta?

L 2: Niin koska on sellanen golf-peli sellanen Gräni ja Gränny sellanen

No ooksä tabletilla koskaan?

L 15: No aika monta pelii jo
 H: Ai että tykkäät pelata sillä.
 L 15: Mä oon voittanu kaikki yhdes mopopelis.

Leikkiminen oli kivaa kaverin kanssa, mutta leikkimään pystyy yksinkin.

7.4 Arjen mielekkäitä asioita kotona

7.4.1 Ulkoilu ja liikunta

Kaikki 16 haastateltavaa mainitsivat ulkoilevansa. Keväällä tehty haastattelu toi esille monta mukavaa pihalla kesällä tehtävää liikuntamuotoa, joista eniten mainittu oli pyöräily kahdeksalla maininnalla. Seuraavaksi yleisin liikuntamuoto oli trampoliinilla hyppiminen, seitsemän mainintaa. Leikkipuisto mainittiin kolme kertaa. Juoksu, uiminen, hippaleikki sekä koripallo mainittiin mukavana liikuntamuotona jokainen eri haastateltavan mainitsemana. Yksi haastateltava kertoi myös talvisesta liikkumisestaan, laskettelusta. Yksi haastateltava piti vanhemman kanssa jumpaamista mukavana arjen tekemisenä, toinen riippukeinussa keinumisen. Eräs haastateltavista tykkäsi ottaa ulkona aurinkoa ja syödä jäätelöä.

L 6: Ee, mä, pyörällä ihan joka päivä. ...

H: Saaksä yksin lähtee pyörällä?

L 6: Saan mä yksin lähtee tuos pihas mä kierrän rinkiä, joskus jopa lenkkejä yksin teen.

H: Mitäs te teette siellä pihalla?

L 7: Hypitään trampoliinilla

H: ... no tykkääksä liikkumisesta?

L 9: Joo.

H: Mitäs kaikkee muuta ku pyöräilyä sä tykkäät tehdä?

L 9: Vaan pyöräilyä ja leikkiä hippaaki.

L 12: No me aina äitin kans vähä jumpataan. Ja sitte tota, tänään me mennään kävellen leikkikentälle.

Uudet taidot ja välineet innostivat ulkoiluun.

H: ... tykkääksä olla kotona aina pihalla?

L 10: Öö, en.

H 10: Vai ooksä enemmän sisällä?

L 10: Enemmän sisällä.

H: ... No mitäs sä siellä sisällä teet sitte?

L 10: Ei kun mä oon enemmän ulkona, kun mulla on se mun uus pyörä, ku siinä on vihreetä, uutta vihreetä ja uutta mustaa ja uutta sinistä...Ja mä oon oppinu tänään ilman apupyörii. ... Ja mä oon tehny kaikki tasapainot. ... Enkä oo yhtää kaatunu. Mut joskus oon. ... Ja mä oon oppinu hidastaan vauhtia. ... Ja pysähtyy ja laittaa niin, että pysyy pyörä paikallaan.

Pyöräily oli alkukesän suosituin liikuntamuoto, ja pyörällä lenkkeiltiin ja ajettiin vauhdikkaammin, kuljettiin varhaiskasvatuksessa ja sillä tehtiin myös erilaisia temppuja.

7.4.2 Ruutuaika

Televisio. Kaikki haastateltavat katsoivat televisiota, mutta kahden kohdalla katselun kohdistuminen arkeen jäi epäselväksi. Suosituinta oli katsoa televisiota aamulla. Tämän mainitsi viisi haastateltavaa. Iltaisin televisiota katsoi kolme haastateltavaa ja öisin televisiota kertoi katsovansa kolme haastateltavaa. Illan ja yön erottaminen ja ajan hahmottaminen voi olla vielä vaikeaa, joten uskoisin lasten tarkoittavan yön sijaan iltaa lähempänä nukkumaanmenoaikaa, jolloin iltaisin television katselu olisi niukasti suositumpaa. Kaikki haastateltavista eivät kuvailleet television katseluaan tarkemmin. Kaksi kertoi television katselun korvaavan iltasadun.

H: Mitäs te tapaatte aamuisin tehdä?

L 15: Mm katon ohjelmia.

H: Luetaanko sulle iltasatua?

L 2: No ei me kyllä lueta. Kun joskus me vain kattotaan teeveetä kun meillä on omat omassa huoneessa teeveet.

H: No mitä sä yöllä teet?

L 16: Sitte mä katon aina kirjoja ja rupeen nukkuun.

H: Joo luetaanko sulle satu vai lueksä vain ite?

L 16: Eiku mä katon vaan kirjoja, ei mulle lueta satua kun mä katon niin kauan filmiä.

H: Ai sä katot iltasaduksi filmiä. Kattoksä joka päivä filmiä?

L 16: Katon katon.

Television katselun määrää kommentoi kuusi haastateltavaa, joista kolme kertoi katsovansa televisiota joka päivä, yksi tosi paljon, yksi joskus ja yksi mainitsi katsovansa aika vähän televisiota. Haastattelun aikoihin oli lämmin kesäinen sää, joka on voinut vaikuttaa vastauksiin. Televisiosta katsottiin pääasiassa lastenohjelmia ja elokuvia. Jääkiekon, You Tuben ja taistelun, painimisen ja kilpailujen katselu mainittiin jokainen kerran. Kaksi mainitsi katsovansa DVD: itä, toinen omiaan ja toinen kirjastosta lainattuja. Ohjelmien katselu mainittiin kerran kotona tehtävien parhaimpien asioiden joukossa.

L 10: Me katotaan aina välillä kanavaa, ko aina yöllä tulee jääkiekko.

Muut laitteet ja ohjelmien katselu. Muita katselulaitteita mainittiin tabletti, puhelin ja tietokone. Tabletilta ohjelmia tai videoita katsoi kaksi haastateltavaa, puhelimelta ja tietokoneelta ohjelmia sekä videoita katseli yksi haastateltava kummastakin laitteesta.

H: No entäs tablettia?

L 7: (Nyökkää myöntämisen merkiksi).

H: On. Mitäs sä sillä teet?

L 7: Katon.

H: Mitä sä katot?

L 7: Kaikkea.

H: No entäs tablettia?

L 9: Joo. Sillä mä katson robottia.

L 14: Ei ja sit mä joksus viä katon jos ei oo tekemitsä puhelinta.

Yksi haastateltava mainitsi heillä olevan kotiteatterin.

L 16: Meillä on teatteri, siellä mä katon aina filmin.

Ohjelmat, videoklipit ja elokuvat kuuluivat lapsen arkeen osalle päivittäin.

Pelaaminen. Kymmenen haastateltavaa mainitsi pelaamisen joko pelikonsolilla, puhelimella tabletilla tai tietokoneella.

Play Stationin mainitsi kuusi haastateltavaa ja Nintendon yksi haastateltava. Seuraavaksi eniten pelattiin puhelimella, jonka mainitsi neljä haastateltavaa. Tablettia käytti pelaamiseen kolme haastateltavaa ja tietokoneen mainitsi yksi haastateltava. Lautapeliä pelattiin vain kerran pelaamisen yhteydessä. Useamman kuin yhden pelaamisvälineen mainitsi viisi haastateltavaa.

Pelikonsoleilla pelattiin yksin, isän (kaksi mainintaa) tai kaverin kanssa.

H: No onko sulla pleikkaria? Tai sellasta millä pelataan?

L 8: On.

H: No tapaaksä sillä pelata?

L 8: Joo.

H: Minkäsmoisia pelejä sä pelaat?

L 8: Jääkiekkoo.

H: Okei. Kenenkä kans sä pelaat?

L 8: Iskän.

L: 10Ja mulla on jalkapallopelejä.

H: Onko?

L 10: Mm (myöntämisen merkiksi).

H: Onkse sellanen pleikkaripelejä vai tablettipelejä?

L 10: Pleikkari.

H: Ahaa. Osaaksä semmostaki jo?

L 10: Mm (myöntämisen merkiksi).

H: No kenenkä kans sä sitä pelaat?

L 10: Kaikkien mun parhaiten kavereiden kaa.

Suurin osa haastatelluista käytti ruutuajansa pelaamiseen erilaisilla laitteilla.

Puhelin. Yhdeksällä haastateltavalla ei ollut omaa puhelinta, kuudelta puhelin löytyi. Kolme haastateltavaa mainitsi, ettei puhelimessa ollut SIM-korttia, eikä niillä voinut soittaa puheluita. Yhden haastattelun sisällöstä ei ilmennyt omistiko hän omaa puhelinta vai ei.

Omalla puhelimella mainittiin pelaaminen ja videoiden katselu. Vanhemman puhelinta mainitsi käyttävänsä kolme haastateltavaa. Vanhemman puhelinta käytettiin valokuvien ja videoiden katseluun sekä pelaamiseen.

H: Joo, no mitäs sillä puhelimella, äitin puhelimella tehdään?

L 11: Mä katon kuvia.

H: No tapaaksä iskän tai äitin puhelimella pelata?

L 12: (Nyökkää päätään myöntämisen merkiksi).

H: Joo.

L 12: Ainaki sellasta muistipeliä.

L 5: Ja aina kun mä jään autoon niin mä pyyrän äitiltä tai iskältä kännykän, heh.

H: No mitä sä sillä kännykällä teet?

L 5: Mä katton vireoo ja jos sielon pelejä niin vähä pelailen ja niin.

Alle puolet haastateltavista omisti oman puhelimen ja puhelinta käytettiin pääasiassa pelaamiseen ja videoiden katseluun.

7.4.3 Harrastukset kodin ulkopuolella

Viisi haastateltavaa harrasti jotain kodin ulkopuolella. Heistä kaikilla oli jokin liikunnallinen harrastus. Balettia harrasti kaksi lasta. Muita lajeja olivat lentopallo, sähly, pesäpallo, jääkiekko, jalkapallo, paini, kiekkokoulu sekä ratsastus. Yhdellä haastateltavalla oli monta harrastusta, toinen mainitsi harrastavansa kahta eri lajia.

L 8: No, pesäpallo, lentopallo, sählyä ja jääkiekkoa.

Kolme haastateltavaa suunnitteli aloittavansa harrastuksen. Lajeja olivat lentopallo, pallokoulu, salibandy sekä jalkapallo.

L4: Ja kun mä oon niinku enemmän eskarilainen niin mä harrastan sitte lentopalloa.

Kahdeksalla haastateltavalla ei ollut kodin ulkopuolista harrastusta.

7.4.4 Lempiruokat

Kotona lempiruokia olivat selvästi eniten makaroniruokat, yhteensä kaksitoista mainintaa. Spagetti mainittiin yhteensä kuusi kertaa, joista kerran tarkennettiin spagettin lisukkeeksi tonnikala. Eri henkilöt mainitsivat makaronin lempiruoakseen kotona kuusi kertaa, joista kahteen kertaan tarkemmin makaronilaatikko sekä kerran makaronin lisukkeeksi tarkentui jauheliha. Keittoja maukkaimpina piti kolme haastatel-

tavaa, joista hernekeitto sai kaksi mainintaa ja lihakeitto yhden. Riisistä piti kaksi haastateltavaa, joista toinen piti riisiä ja kanaa yhdessä mieluisimpana ruokana kotona. Muita yksittäisiä ruokia olivat kanankoipi, peruna voin kera, salaatti, fetasalaatti, nuudeli, tortilla, hirvenliha, tonnikala, pannukakku sekä banaani.

H: No mikäs sun lempiruokaa on?

L 14: Spagetti, hernesoppa, tonnikala, tonnikala spagetissa.

L 2: Öö lihakeitto, makarooni, ja sitten spagetti ja sitte salaatti ja fetasalaatti ja sitte sitten siinon kaikki.

L 6: Varmaan toi spagetti ja peruna mis on voita ja sitte ööö mikä se nyt oli se kana kana, kanankoipi.

H: No tykkääksä syömisestä?

L 11: Joo.

H: Aa, mikä sun lemppariruoka olis? Kotona, mikä olis?

L 11: Mm banaani.

Hieman yli puolet haastateltavista mainitsi ruoan syötävän perheen kanssa yhdessä. Seisemän haastateltavan kohdalla asiasta ei puhuttu, eikä vastausta asiaan näin ollen saatu. Poikkeuksena oli toisen vanhemman työ, jolloin vain toinen vanhempi oli syömässä, mikä mainittiin kaksi kertaa.

H: No niin, ja sit ku te syötte, niin kenenkä kans sä yleensä syöt?

L 12: Äitin.

H: Äitin

L 12: ja pikku, Xxxxn.

H: Joo, eikö iskä oo siinä syömäs teidän kans?

L 12: Kyllä. Silloin se ei oo aina syömäs ku se menee töihin.

Vanhempien työaikataulu vaikuttaa myös lapsen arkeen.

7.4.5 Muita lasten puheesta poimittuja arjen helmiä

Lapset kertoivat spontaanisti omia juttujaan ja olen poiminut heidän puheestaan asioita, joiden uskon olevan merkityksellisiä lapselle. Eniten mainintoja sai eskariin meneminen, josta kerrottiin spontaanisti seitsemän kertaa. Kuudesti mainittiin erilaiset polkupyöräilyyn liittyvät taidot, joista ilman apupyöriä ajaminen sai kolme

mainintaa ja polkupyörällä tehtävät temput kaksi mainintaa sekä kerran itsenäiset pyörälenkit. Myöskin kuusi eri mainintaa saivat omistamiseen liittyvät asiat. Haastateltavat olivat ylpeitä omistaessaan uuden polkupyörän, vaihteellisen polkupyörän, tietynmerkkisen polkupyörän, itse ostetun uuden auton, jalkapallopelejä ja usean DVD:n.

Viisi haastateltavaa kertoi spontaanisti sisaruksensa taidoista tai tekemisistä ihailvasti. Neljä haastateltavaa kertoi innostuneesti pelikonsolipelaamisesta. Neljällä haastateltavalla oli tai oli ollut jonkin erikoistehtävä. Yksi mielekäs erikoistehtävä oli olla kummitäti koiralle, yksi haastateltava oli päässyt äidin kanssa töihin, yksi sai katsoa vanhemman sisaruksensa pelaamista ja yksi sai mennä ensimmäistä kertaa parhaan kaverin luo kylään. Kolme mainitsi osaavansa trampoliinilla voltin tai muun tempun tekemisen ja kolme muun liikunnallisen taidon osaamisen, kuten painin, laskettelun ja kiipeilyn taidot. Kolme taitoa liittyi kotitöihin jakaantuen ruoanlaiton, siivouksen ja pyykinkäsittelyn kesken. Kaksi haastateltavaa mainitsi itsensä hemmotteluun liittyviä asioita, kuten hieronta ja auringon ottaminen. Samaten kaksi mainitsi jäätelön syömisen. Voittaminen mainittiin kahteen kertaan, joissa voitto oli saatu juoksukilpailusta ja muistipelistä. Lisäksi mummon luona luettava pidempi satu, mummon hassu eläin sekä leikkipuiston iso liukumäki, perunoiden istutus ja muurahainen sisätiloissa olivat arjen helmiä.

L 12: Mä, mä oon jo eskarilainen.

H: Ai sä meinaat mennä eskariin? Vau! No sä kävit tutustumas sitte perjantaina.

L 12: (Nyökkää myöntämisen merkiksi).

H: Joo, no minkäsmoista se oli?

L 12: No aika kivaa.

H: No entäs kuka pesee pyykkiä?

L 5: Äiti osaa tosihyvin, mut mä osaan ehkä parhaiten.

L 9: Eilen mä söin jäätelöä ja tänään yöllä mäki syön jäätelöä.

H: Aha. Tiäks mäki söin eilen jäätelöä.

L 9: Mistä?

H: Mä otin pakastimesta, kun mä olin ostanu sinne jo valmiiksi.

L 9: Mutta mitä se jäätelö on?

H: Se tais olla semmosta suklaajäätelöä. Semmonen puikko, missä oli suklaata päällä. Mitäs jätskiä sä söit?

L 9: Mä söin vaniljakeksijäätelöä.

H: Oi että.

L 9: Se oli hyvää.

H: No varmasti oli hyvää.

L 9: Ja se oli pingviiniäki.

Vapaan kerronnan avulla selviää asiat, mitä lapsi ajattelee ja pitää tärkeänä. Aikuiset voivat nähdä asiat toisin.

7.5 Arjen epäkohdat kotona

Kysyttäessä huonoimmista asioista kotona, vanhemmat liittyivät huonoimpiin asioihin kotona kolmessa vastauksessa. Vanhemman lähteminen pois kotoa joko töihin tai muualle tai toisen vanhemman kanssa yksin kotiin jääminen olivat tuolloin huointa kotona. Kolmen mielestä kotona ei ollut mitään huonoa.

H: Okei. No mikäs sitte kotona on kaikista ikävintä?

L 4: Öö, no kun iskä lähtee jonnekin.

H: Okei.

L 4: Koska iskä on mun rakkain.

H: No mikäs on kaikista huointa kotona?

L 5: No se on mun mielestä ainaki että öö kun me ollaan äitin kaa yksin niin mulla ei oo silloin tekemistä niin se.

Huonoimpia asioita kotona oli myös ilman kaveria oleminen, mikä ilmeni kolmesta vastauksesta. Kaverin puuttuminen johtui joskus pienemmän sisaruksen aikaisemmasta nukkumaanmenoajasta.

H: Onks sulla kotona kavereita?

L 2: Hmm, ei kyl oo. Yksi, vaan Xxxx, mut Xxxx ei hirveesti kyl leiki kun sehän on kyllä koululainen ja silleen.

H: Joo, no mikä ei oo niin mukavaa? Mikä on ikävää?

L 9: Mm, sellanen jos Xxxx menee nukkumaan.

H: Niin ja sitte ei oo kaveria.

L 9: (Nyökkää myöntämisen merkiksi).

H: No mikäs on semmosta mikä ei oo niin mukavaa?

L 7: Olla ilman kaveria.

Kaverin puuttuminen johti mielekkään tekemisen puutteeseen. Tekemisen puutetta koettiin myös kotoa pois lähtemisen seurauksena.

H: No mikä on huonointa?

L1: No se ku pitää lähteä jonnekki ärsyttävään paikkaan.

H: Mikä sellanen ärsyttävä paikka on?

L1: No kuten vaikka mummin ja vaarin luo, koska siellä ei oo mitää tekemistä.

Sisaruksen ikävät tekemiset mainittiin kaksi kertaa. Ikävintä oli, kun heitettiin vesii-
lmapalloilla kohti sekä pienemmän sisaruksen sotkeminen. Samoin kaksi mainin-
taa sai jonkin tietyn asian kieltäminen. Kiellettyjä asioita olivat tuulettimella leikki-
minen ja television katsominen. Yksittäisiä huonoja asioita kotona olivat liiallinen
kotona oleminen ja se, ettei saa uutta lemmikkieläintä. Kuusi haastateltavaa ei
tiennyt vastata mitään.

7.5.1 Riitely

Kysyttäessä kaikki haastateltavat olivat kokeneet riitelyä kotona. Yksitoista haasta-
teltavaa kertoi kysyttäessä riidelleen kotona sisaruksen kanssa ja kuusi vanhem-
piensa kanssa. Kaksi haastateltavaa mainitsi riidelleen molempien, sisarusten se-
kä vanhempien kanssa. Kavereita ei mainittu riitelystä puhuttaessa spontaanisti,
eikä siitä erikseen kysyty.

H: Okei, no kiusaatteko te toinen toisianne?

L 2: No ei kyllä aina, mut joskus tulee sellanen vähän pieni riita.

H: Joo.

L 2: Mutta ei aina.

H: Tuleeko äitin kans riitaa? Tai isän kans?

L 2: No ei.

H: Ei, mutta Xxxxn (sisarus) kans joskus.

L 2: No joskus tulee isän kans riitaa, mutta ei hirveen paljon.

H: Minkämoisesta asiasta voi tulla riitaa?

L 2: Emmää tiää kyllä.

Syitä riitoihin ei juuri kukaan spontaanisti maininnut ja kysyttäessä vastausta ei tiedetty. Yksi spontaanisti kerrottu riidan syy oli isoveljen Play Stationilla pelaami-
sen lopettaminen.

H: Tuleeksulla kotona sitte riitaa näitten sun veljien kans?

L 14: On meillä joksus liita tullu Xxxxn kans

H: Niin sen isoveljen kans

L 14: No kun sen pitää vain lopettaa pelaaminen ja mä oon sanonut joksus että jos se ei lopeta pelaamista niin mä heitän sen pelikoneen loksikseen.

H: Jaa, eikä se silti oo lopettanu niinkö?

L 14: Niin.

Seitsemän haastateltavan kanssa puheeksi otettiin riidan lopettaminen ja sen sopiminen. Loppujen yhdeksän kanssa asiasta ei puhuttu. Neljä haastateltavaa piti anteeksi pyytämistä hyvänä tapana sopia riita. Muita tapoja sopia olivat karkin antaminen toiselle, odottaa, että riita menee ohi itsestään sekä kättely.

H: Okei. No onko teillä joskus kotona riitaa tai kinastelua tai?

L 5: No Xxxxn (sisarus) kaa öö, niin mulla tulee välillä tappelu.

H: Jaha. No mites se sitte sovitaan?

L 5: Noo se vaan loppuu jollain lailla.

H: Ai. Tuleeko sulla koskaa riitaa sun perheen kans?

L 16: Ei tuu joskus tulee.

H: No miten se sovitaan sitte?

L 16: Lyödään kättä päälle pannaan.

L 6: Jos Xxxx sanoo mulle rumasti niin se joutuu antaa karkin, mutta jos mä sanon niin mä joudun antaa karkin.

Riidat eivät nousseet esiin kertaakaan huonoimpana asiana kotona, joten vaikka riitelyä kokivat kaikki haastateltavat kotona, sitä ei pidetty kuitenkaan erityisen huonona asiana.

7.5.2 Ei-pidetyt ruoat

Kysyttäessä lähes kaikki haastateltavat kertoivat ruoan, josta he eivät pidä kotona. Vain yksi haastateltava ei tiennyt vastausta. Eniten mainintoja ei-pidetyistä ruoista saivat keittoruoat, jotka mainittiin seitsemän kertaa. Näistä kanakeitto mainittiin kahdesti ja yksittäisiä mainintoja saivat kala-, kasvis-, pinaatti-, herne- sekä nakki-keitto. Toiseksi eniten mainittiin makaroniruokia, jotka olivat myös eniten lempiruokia. Lasagne oli kahden haastateltavan vähiten pidetty ruoka ja yksittäisiä mainin-

toja saivat spagetti, makaronilaatikko sekä italianpata. Lihoista kana mainittiin kahdesti ja lisäksi tarkemmin kerran kanakiusaus. Kala sai yhden maininnan, samoin liha salaatin kanssa. Muita yksittäisiä mainintoja saivat paistetut porkkanat, kokoperunat, puuro, kiisseli ja marjat sekä vanha ruoka.

H: No onko kotona joku ruoka mistä sä et tykkää?

L 2: No, no, paistetut porkkanat ne on pahoja, mutta sillon kun niitä ei oo paistettu ne porkkanat niin ne on hyviä.

H: Niin paistetut porkkanat.

L 2: Joo ja mä en tykkää kalakeitostakaa yhtää.

H: Kalakeitosta niinkö?

L 2: Niin, ja kanakeitosta.

H: No onko sulla kotona joku semmonen ruoka mistä sä et tykkää?

L 11: Mm, mm. Vanha ruoka.

Erilaisten makujen ja ruokien syömisen opettelussa on tärkeää, ettei aina syö vain lempiruokiaan.

7.5.3 Kiusaaminen

Kysyttäessä kiusaamisesta kotona yli puolet, 11 haastateltavaa, mainitsi kokeneensa kiusaamista. Viisi haastateltavaa ei kokenut tulleen kiusatuksi kotona. Useimmiten kiusaajana oli sisarus, tämä mainittiin kuusi kertaa. Seuraavaksi yleisimmin mainittiin serkku sekä muu kodin ulkopuolinen kaveri kahdella maininnalla. Yhden haastateltavan mielestä kiusaajana oli äiti ja isä ja yhden mielestä eno.

H: No niin, se käy kattomas kans siellä. No kiusataanko teillä kotona?

L 9: Joskus.

H: Kuka sua kiusaa?

L 9: Iskä ja äiti.

H: No miten ne kiusaa sua?

L 9: Ne joskus hermostuuki.

H: Niin. Minkämoisista asioista ne hermostuu?

L 9: Mä en oikein tiedä.

Välillä kiusaaminen oli henkistä, välillä hyvinkin fyysistä.

H: Minkämoista se on se kiusaaminen?

L 14: Sellasta, että lupee halmittamaan.

H: Entä kiusataanko sua joskus?
 L 6: Toi kiusaa melkein aina mua.
 H: Sun pikkuveli?
 L 6: Joo.
 H: Joo.
 L 6: Se on niin ärsyttävä.
 H: No millä tavalla se sua kiusaa?
 L 6: Joskus roikkuu mussa ja sanoo mua tyhmäks, ainaki tyhmäks. Ihan melkein.

H: No, onko koskaan kiusattu? Sua?
 L 4: On.
 H: Kuka sua on kiusannu?
 L 4: Xxxx ja Xxxx (sisaruksia) on haukkunu mua. Ja arvaa mitä Xxxx (sisarus) on tehny?
 H: No?
 L 4: Kun mä olin täs sängyllä näin, ...
 H: Niin?
 L 4: ... ja sitte, pikkusen sängyllä, en mä kumminkaa ollu niin sitte Xxxx tuli vaan mun päälle.
 H: Voi että!
 L 4: Ja mä en meinannu saada henkee.
 H: Sä, saiksa kipeetäki sitte?
 L 4: Sain ja mun selkä tuli kipeeks.

Yli puolet koki kiusaamista kotona, mutta kukaan ei pitänyt sitä spontaanisti huonoimpana asiana kotona.

7.5.4 Yksinäinen olo

Hieman vajaalla puolella haastateltavista oli kysyttäessä joskus yksinäinen olo kotona. Kolme mainintaa yksinäisyyden tunteesta johtui kaverin puuttumisesta, eikä haastateltavat tuolloin olleet konkreettisesti yksin. Kerran yksinäisyyden kerrottiin johtuvan konkreettisesti kotona yksin olemisesta ja kerran yksin jäämisestä takapihalle muun perheen ollessa etupihalla. Yhdeksän haastateltavaa ei kokenut yksinäistä oloa kotona.

H: Joo. No onko sulla joskus kotona yksinäinen olo?
 L 5: Noo, yhen kerran on ollu.
 H: No minkämoinen tilanne se on ollu sitte?
 L 5: Noo, tota kun mä oon ajellu mopolla, sit Xxxx ajeli sillä ja kaikki ja kaikki oli mun perheestä oli takapihalla paitsi mä ja mä olin etupihalla,

niin mulla tu, niin mulla tuli yksinäinen olo (kyynel nousee silmäkulmaan).

H: Niin, kyllä varmasti,

L 5: Ja sit Xxx ajoi mopolla sinne tak takapihalle niin (ääni väristen)

H: Sitte se helpotti.

L 5: Mm (myöntämisen merkiksi).

H: Joo

L 5: Muttei kovin paljoo.

H: Niin, no meniksä sitte sinne vanhempien työ? Vai tuliko ne sun luo?

Millä se helpottui sitte se yksinäinen olo?

L 5: No ehkä, öö, ei ne ehkä tullu sinne, en mä muista siitä sen enempää.

Yksinäinen olo on kokijansa oma tunne ja se voi tulla lapselle, vaikka aikuisen silmin tilanne olisi erilainen.

7.5.5 Kotityöt

Kysyttäessä kotitöistä niitä ikävinä piti kaksi haastateltavaa. Myös liian vähän kotitöitä oli yhdelle haastateltavalle ikävää.

H: No kuka teillä siivoaa?

L1: Äiti.

H: Tapaattekste auttaa?

L1: Ei.

H: Eikö mitään siivoamista?

L1: Ei. Me ei tykätä siivota.

H: Te ette, mutta pitääkö sitä kumminki välillä tehdä?

L1: Pitää.

H: Joo. No tapaaksä auttaa joskus? Ruoanlaitos.

L 14: Öö joo mutta

H: Minkäsmoisia juttuja sä tapaat tehdä?

L 14: Äiti antaa kakun tekemises vaan auttaa mutta ei kokkaamises eikä mihinää.

Kaikki haastateltavat autoivat vanhempia ainakin kahdessa kotityössä ja tutkimuksen perusteella siivoaminen ja liian vähäinen vastuu kotitöissä olivat ainoat asiat, jotka kotitöissä harmittivat. Pääasiassa kotityöt olivat mukavia.

7.5.6 Vanhemmat eivät kuuntele

Kysyttäessä vanhempien kuuntelemisesta, kun lapsella on asiaa, kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, etteivät vanhemmat kuuntele. Viiden haastateltavan mielestä vanhemmat kuuntelivat joskus. Yli puolet haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että vanhemmat kuuntelevat.

H: No kuunteleeko sun äiti ja isä kun sulla on asiaa?

L 14: Joo, mutta joskus ne ei kuuntele kun niiden pitää puhua toisil-
lensa.

Kuuntelemattomuuden kokemus voi tulla lapselle vuoron odottamisesta.

7.5.7 Muita lasten puheesta poimittuja arjen ikäviä asioita kotona

Eniten spontaanisti esiin tulleista arjen ikävistä asioista koskivat sisaruksia. Mainintoja sisarusten aiheuttamista arjen ikävyyksistä nousi esille yhteensä yhdeksän, joista neljässä ikävyyksiä aiheutti pienempi sisarus. Pienempi sisarus ei kuunnellut, sotki, halusi kaupassa kaikkea ja oli ”känkkäliisa”. Kolmessa tekijänä oli isompi sisarus ja aiheita olivat kaksi kertaa paljon kännykällä oleminen, kerran siivoamisesta luistaminen ja lemmikkieläinten omiminen itselleen. Yksi haastateltava kertoi itsestään sekä pikkusisaruksestaan ja ikävinä asioina oli toiselle tyhmästi sanominen ja leluista riitely.

L 2: No ei se (isosisko) kyl siivoo vaan se on hirveen paljon kännykälä.

Haastateltavien mielestä isovanhemmat ja muut sukulaiset asuivat kaukana seitsemän haastateltavan mielestä.

H: Joo, entä sitte mammaa ja paappaa? Mummoa ja vaaria?

L 8: Joo.

H: Asuuko ne täs lähellä vai asuuko ne kaukana?

L 8: Kaukana.

H: Kaukana. No käyksiä niitä kattomas välillä?

L 8: Joo.

H: Asuuko ne kaikki ihan kaukana?

L 8: Joo.

Kolmanneksi eniten spontaanisti esiin tulleista ikävyyksien aiheuttajista syyllisiä olivat vanhemmat tai toinen vanhempi. Vanhemmat olivat töidensä jälkeen väsyneitä, eivät ehtineet töiltään leikkiä, eivät antaneet auttaa ruoanlaitossa, huijasivat lapsia sekä lukivat lyhyemmän iltasadun kuin isovanhempi. Puhelin mainittiin yhtä useasti kuin vanhemmat, viisi kertaa. Kolme haastateltavaa mainitsi SIM-kortin puuttuvan puhelimestaan eikä sillä näin ollen voinut soittaa puheluita. Yhden haastateltavan puhelin oli rikki ja erään puhelin ei ladannut.

L 12: Isi on tehny joskus sellas, isi on joskus huijannu sellasta, että se on tehny semmosen pullamuistutuksen, ettei saa enää lapset pullaa ku se yritti meitä huijata.

Ulkoilua ja liikuntaa häiritsivät tai vähensivät hyttyset, liian pieni polkupyörä, kiello lähteä yksin pyöräilemään sekä liikunnallisen harrastuksen loppuminen ja sen lyhyt kesto.

L 2: No mennään me, kun nyt on kesä kun nyt on kesä niin me mennään sitte aika paljo ulos mutta ei hirveesti koska hyttysset nyt pistää ja silleen.

Kiellettyihin asioihin liittyviä ikäviä asioita aiheuttivat lukuisat säännöt kotona, lelujen hankintakiello kauppareissulla, ja lemmikkieläinten ottamiskielto asuntoon.

L 14: On sääntöjä aika paljon.

H: Joo, minkäsmoisia sääntöjä?

L 14: No että älä syö pikkuleegoja, älä syö puruku älä syö purukumia äläkä, äläkä syö luohikkoa, äläkä syö, älä syö vettä mikä on tehty mehujääks, älä laita talvella paaluun tai peläkällyyn kieltä tai huulia

H: Joo

L 14: Ja sitten ei mitään muuta

H: Joo. Teillä oli hyviä sääntöjä tai tarpeellisia sääntöjä eikö vaan? Se tuntuu aika ikävältä jos kieli jää siihen kiinni niin (jää lause kesken)

L 14: Joo, mä oon laittanu peläkällyihin bensaa ja mun huulet on osunut siihen peläkällyyn vaikka kuinka paljon.

H: No jäikö ne kiinni?

L 14: Ei.

H: No hyvä. Se ottaa kyllä kipeetä.

L 14: Mutta nahkaa aika lailla jäi.

L 9: Kun kauppas on mukava olla.
 H: Onko?
 L 9: On.
 H: Okei, mikä siinä on mukavaa?
 L 9: Saa ostaa leluja, mutta äiti ei anna.

Kavereihin liittyviä ikäviä asioita olivat kaverin asuminen kaukana, kavereita on vähän ja kun kaveri ei pyynnöistä huolimatta tullut leikkimään. Unta häiritsivät painajaiset sekä lemmikkieläin.

H: Joo, minkä nimisiä kavereita sulla on?
 L 8: Mulla on vaan neljä.

Kiireeseen liittyviä ikäviä asioita olivat, ettei aina ehdi katsomaan lastenohjelmia aamuisin, tai ehdi lukemaan iltasatua.

Muita yksittäisiä spontaanisti esiin nousseita ikäviä asioita arjessa olivat seuraavia: kauppa ei ole ikinä auki, netti ei toimi, täytyy odottaa, että on tarpeeksi vanha pelaamaan tiettyä Play Stationpelejä, ei ole trampoliinia, synttärinä sattuvat olemaan samaan aikaan kuin tuleva eskari, eikä tiedä kumpaan menisi, kummien ero, vieraat eivät mahdu samaan ruokapöytään.

H: Ai eskariin. Meeksä nyt eskariin sitte syksyllä?
 L 14: Joo.
 H: Vau. No miltä se tuntuu?
 L 14: Mä mietin sitä kun on syksyllä on mun synttädit
 H: Joo
 L 14: Ja syksyllä on mun eskaliki, niin mihin mä meen mun synttäreille vai eskaliin?

L 12: ... ja tota aina kun mä menen nukkumaan niin Xxxx (kissa) tulee mua, mun, mun kaa sinne puskemaan mua.
 H: Ai. No tuleekse, nukkuukse koko yön sun vierellä?
 L 12: No ei ku aina välillä mä haluan sen sieltä pois.
 H: Joo.
 L 12: Kun mä en saa muuten nukuttua ku se keherää.

H: No, onko sulla kummeja?
 L 4: On Xxxx ja Xxxx.
 H: Joo, näeksä niitä joskus?
 L 4: Näen, mutta Xxxx ja Xxxx on jo eronnu.

Lasten kokemat ikävät asiat eivät välttämättä ole samoja kuin aikuisen kokemat ikävät asiat.

7.6 Arjen kulku kotona

Aamu. Kysyttäessä aamurutiineihin kerrottiin määrältään eniten kuuluvaksi aamupala, joka mainittiin kahdeksan kertaa. Seuraavaksi eniten aamuun kuului lastenohjelmien katselu, joka keräsi viisi mainintaa. Hampaiden pesu mainittiin kuuluvaksi aamun touhuihin neljä kertaa. Kolme haastateltavaa kertoi heräämisen ja varhaiskasvatukseen lähtemisen kuuluvan aamurutiineihin. Kolme mainintaa sai myös leikkiminen. Aamuun kuului myös vaatteiden pukeminen, joka sai kaksi mainintaa, ja yksittäisinä mainintoina ulkoleikkeihin lähteminen, puhelimitse ohjelmien katselu sekä valmistelu. Kaksi haastateltavaa ei vastannut aamurutiineita koskeviin kysymyksiin.

Aamurutiineihin sekoittui varmasti osaksi arki-, sekä viikonloppuaamut, ja varmasti osaksi vielä varhaiskasvatuskin, koska kysymys esitettiin useasti koskemaan pelkästään aamua ilman tarkennusta. Vaikka edelliset kysymykset koskivat kotia, haastateltavat ovat voineet unohtaa kyseessä olevan arkiaamun kotona. Sama on voinut toistua osassa päivän ja illan rutiineissa.

Päivä. Päiväruutiineihin kuului useimmin ulkoilu sekä syöminen, jotka molemmat mainittiin viisi kertaa. Leikkiminen mainittiin kolmesti. Yksittäisiä mainintoja saivat kotieläinten ruokkiminen, television katselu, uiminen, välipala, pienemmän sisäruksen päiväunet. Kaksi vastasi ylimalkaisesti jotain kivaa ja kaikenlaista ja neljä haastateltavaa eivät osanneet sanoa tai eivät muistaneet mitä tekevät päivisin kotona. Omista päiväunistaan haastateltavat eivät maininneet spontaanisti, mutta kysyttäessä kuusi haastateltavaa nukkui edes joskus päiväunet kotona.

Iltana. Iltarutiineihin nähtiin kuuluvan television katselun, iltapalan ja nukkumaanmenon ja hampaiden pesun. Nämä kaikki mainittiin seitsemän kertaa. Iltapesut, jotka mahdollisesti sisältävät hampaiden pesun vielä yhden, mainittiin kolmesti, samoin iltasatu sai kolme mainintaa. Yksittäisen maininnan saivat yöpissa sekä hyvän yön toivottaminen ja halaus.

Yö. Yöllä tekeminen tuli puheeksi seitsemän haastateltavan kanssa. Kuudesti vastaus yöllä tehtäviin asioihin oli nukkuminen, mutta kolme haastateltavaa kertoi myös katsovansa televisiota, joista yksi ei kertonut nukkumisesta ollenkaan. Nukkumisen lisäksi yksi kertoi lukevansa myös kirjoja yöllä. Yö sekoittui varmasti ajallisesti iltaan ja lähemmäksi nukkumaanmenoaikaa, mutta haastateltavan mielestä toiminta sijoittui yöhön.

Niin aamun, päivän kuin illankin rutiineihin kotona kuului vahvasti syöminen, mikä rytmitti päivän muiden rutiinien ohella selvästi eniten. Kaikkiaan syömiseen liittyi aamun, päivän ja illan kohdalla yhteensä vähän alle neljäsosa kaikista maininnoista.

Kotityöt. Kysyttäessä kaikki lapset osallistuivat useampaan kuin yhteen kotityöhön. Lähes kaikki haastateltavat, yhtä lukuun ottamatta, osallistuivat siivoukseen, seuraavaksi eniten käytiin kaupassa yhdessä vanhempien kanssa. Pyykkihuoltoon ja ruoanlaittoon liittyviä tehtäviä teki myöskin suuri osa haastateltavista. Pienemmän sisaruksen kanssa leikkimisen mainitsi spontaanisti kaksi haastateltavaa.

7.7 Parhainta arjessa varhaiskasvatuksessa

Kysyttäessä parhaimpana asiana varhaiskasvatuksessa nähtiin leikkiminen, joka sai yhteensä kymmenen mainintaa.

H: No mikä täällä oli parasta?

L1: No se ku saa leikkiä.

Kädentaidot mainittiin neljä kertaa, tarkemmin kerrottuna askartelu kahdesti, maalaus sekä värittäminen yhden kerran. Kaverit mainittiin parhaana asiana kolme kertaa.

H: Joo. No mitä sä tykkäät täällä kerhos olla?

L 15: Ainaki on kak kolme kaks kaveria niin kyllä on kivaa niitten kans leikkiä.

H: Onkse parasta sitte täs kerhos?

L 15: On

Yksittäisiä mainintoja saivat salissa käyminen sekä ulkoilu. Yhden haastateltavan mielestä varhaiskasvatuksessa parasta oli kaikki. Neljä haastateltavaa ei osannut sanoa, mikä varhaiskasvatuksessa on parasta.

Leikki. Pihalla leikkiminen tuli esille kolmen haastateltavan puheessa. Erilaisia leikkejä spontaanisti mainittiin hippa, poliisi ja rosvo -leikki, kotileikki sekä yleensä leikki kavereiden kanssa. Spontaanisti leikeistä kertoi enemmän neljä haastateltavaa, muut mainitsivat pelkästään leikin.

Kaverit. Kavereiden määrä varhaiskasvatuksessa vaihteli, mutta niitä oli yleensä useampia. Kysyttäessä viisi mainitsi kavereidensa määräksi kaksi, kolme kaveria oli neljällä haastateltavalla ja yhden kaverin mainitsi kolme haastateltavaa. Neljä ja viisi kaveria lueteltiin molempia kerran. Kaksi haastateltavaa kertoi, ettei heillä ole kaveria varhaiskasvatuksessa.

7.8 Arjen mielekkäitä asioita varhaiskasvatuksessa

Spontaanisti esille nousi kahteen kertaan yläsängyssä nukkuminen, ja yksittäisiä mainintoja saivat uudet lelut, aamupalan jälkeen leikkiminen lepohuoneessa, elokuvan katsominen ja pihalla oleva oikea merirosvolaiva.

Lempiruoka. Kysyttäessä varhaiskasvatuksessa lempiruoiksi nousi makaroniruokat. Makaroni sai kolme mainintaa, spagetti yhden. Nuudelia parhaana piti kaksi, samoin puuroakin. Yhden maininnan sai marjasoppa ja yhden mielestä kaikki oli hyviä. Kolme ei osannut vastata ja yhden mielestä mikään ei ollut hyvää. Varhaiskasvatuskerholaisilla oli mukanaan omat eväät. Lempieväitä olivat lätty, banaani, kinkku–juustoleipä sekä lihapullaleipä.

H: No sitte, teillä ei oo tää ruokaa, mutta teillä on aina eväät, niin mitkä sun lempparieväänä on?

L 11: Mm, mm, leipä ja banaani.

H: Leipä ja banaani. No mitäs sinne leivän väliin laitetaan?

L 11: Mm, siihen laitetaan juustoa ja kinkkua ja voita.

Viihtyminen. Suurin osa haastateltavista kertoi kysyttäessä viihtyvänsä varhaiskasvatuksessa. Vain kaksi oli sitä mieltä, etteivät he viihdy. Kolmelta haastatellulta asiasta ei keskusteltu.

Aikuisten kuunteleminen. Kysyttäessä lähes kaikki kokivat tulleen kuulluksi aikuisten toimesta, kun lapsella oli asiaa. Kolme haastateltavaa oli sitä mieltä, että aikuiset kuuntelevat joskus, yksi ei osannut vastata kysymykseen.

7.9 Arjen epäkohtia varhaiskasvatuksessa

Kysyttäessä viisi vastaajaa liittivät varhaiskasvatuksessa kokemat huonoimmat asiat leikkikavereihin. Ikävintä oli, kun ei ollut leikkikaveria, kaveri ei leiki sekä ettei pääse mukaan leikkiin olivat huonointa varhaiskasvatuksessa. Kaksi haastateltavaa koki kieltämisen ikävimpänä. Tarkemmin kielloja avasi yksi lapsi askartelun kieltämisellä. Yksittäisiä mainintoja saivat sisällä oleminen, kiusaaminen ja nukkuminen. Viisi oli sitä mieltä, että varhaiskasvatuksessa ei ole mitään huonoa ja neljä ei osannut sanoa, mikä on huonointa.

Leikki nähtiin myös huonoimpana asiana varhaiskasvatuksessa, silloin, kun ei ollut leikkikaveria.

H: No mikäs täällä on huonointa?

L 10: Leikki.

H: Leikki on huonointa?

L 10: Mm (myöntämisen merkiksi).

H: Minkäsmoista sen leikin pitäis olla, että sä tykkäsit siitä?

L 10: Että mun parhaat kaverit leikkii mun kaa.

Kiusaaminen. Kysyttäessä kymmenen haastateltavaa koki tai oli kokenut kiusaamista varhaiskasvatuksessa. Kiusaamista kuvaili kuusi haastateltavaa. He kokivat kiusaamisen tönimisenä, lyömisenä, leikkiin mukaan ottamatta jättämisenä, nämä mainittiin kaikki kahteen kertaan. Lisäksi mainittiin kertaalleen haukkuminen, rutistaminen, kuristaminen ja päästä kiinni ottaminen. Yksi haastateltava ei osannut vastata miten kiusataan. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että varhaiskasvatuksessa ei kiusattu, mutta hänet jätetään leikkien ulkopuolelle. Viisi sen sijaan ei ollut kokenut kiusaamista. Yksi kiusaaja oli vastaajan pikkusisar, yhden kiusaaja ei

enää ollut samassa varhaiskasvatuksessa ja yksi kiusaaja kerrottiin nimeltä, muuten kiusaajista ei kerrottu tarkemmin.

Vanhempien ikävöinti. Kysyttäessä viisi haastateltavaa ikävöi joskus vanhempiin varhaiskasvatuksessa. Kahdesti mainittiin ajankohdaksi päiväunilta herääminen.

H: Tuleeko sulla koskaan vanhempia ikävä päivän aikana?

L 3: Aina joskus kun mä herään niin tulee sellanen itku kun luulee, että aikuiset ei tuu hakemaan niin sitte tulee vähä itku.

Suurin osa haastateltavista ei ikävöinyt vanhempiin päivän aikana ja kahden haastateltavan kanssa ei keskusteltu vanhempien ikävöinnistä ollenkaan.

Yksinäinen olo. Kolmella haastateltavalla oli joskus yksinäinen olo varhaiskasvatuksessa. Kahden haastateltavan yksinäisyyden kokemus liittyi ilman kaveria olemiseen. Toisella yksinäinen tunne oli tullut, kun leikkikavereita ei ollut vielä saapunut ja toiselle, kun hänet oli jätetty leikin ulkopuolelle. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, ettei heillä ole yksinäistä oloa varhaiskasvatuksessa. Kahdelta ei kysytty mielipidettä yksinäisestä olosta varhaiskasvatuksessa.

Yksi vastasi nyökkäämällä kysymykseen ilman selityksiä.

H: Onksulla täällä joskus yksinäinen olo?

L 14: Joo kun ketää ei oo.

H: No onks täällä koskaan yksinäinen olo?

L 13: Eee, kellan on ollu jo. Kun kukaan ei ollu mun kaveli, kun kukaan ei leikkinyt mun kaa.

Aikuisten kuunteleminen. Kysyttäessä kolme haastateltavaa mainitsivat aikuisen kuuntelevan joskus varhaiskasvatuksessa. Kukaan ei ollut sitä mieltä, ettei kuunneltaisi lainkaan. Yksi haastateltava ei tiennyt vastausta. Suurin osa oli kuitenkin sitä mieltä, että varhaiskasvatuksen aikuiset kuuntelevat lasta, kun hänellä on asiaa.

Viihtyminen. Kysyttäessä viihtymisestä varhaiskasvatuksessa kaksi vastasi, etteivät he viihdy varhaiskasvatuksessa. Toinen heistä oli selvästi väsynyt kysymyksiin ja vastaili muutenkin kaikkeen kielteisesti.

H: Ei tuu. No onko täällä mukavaa täällä päiväkodissa?

L 10: Mm-m (kieltämisen merkiksi).

H: On vai ei?

L 10: Mm-m (kieltämisen merkiksi).

H: Ei ole, niinkö? No mitä sä tekisit mieluummin?

L 10: Öö olisin koko ajan kotona.

Kaverin puuttuminen. Vaikka lapsia on paljon ympärillä, ei kaverin saaminen ole silti itsestään selvyys. Kaverin puuttuminen oli ikävää kahden haastateltavan kohdalla.

H: No onksulla täällä kavereita? Täällä päiväkodilla?

L 5: Öö, no joo.

H: Ketäs ne on?

L 5: Tai mulla on ollu täällä mutta ei enää oo.

H: No mihin se on lähteny sitte?

L 5: Tai kyllä ne vanhat kaverit on täällä mut en ne ei oo enää, mä en tykkää niistä enää niinku ennen oon.

H: Ai. No mikäs siihen on tullu?

L 5: Noo, enmä vaan tiä.

H: No onko sulla tullu uusia kavereita sitte?

L 5: Ei, em, eeeii.

H: Ketä sun kavereita täällä päiväkodilla sitte on?

L 5: Noo ei tääl oikeen oo ketää mistä mä tykkäsin kovaa.

H: Kenenkä kans sä olitkaa kaveria?

L 10: No Xxxxn kaa, mut se ei leiki kun mä meen kohta eskariin.

H: Niin kuka ei leiki sun kans?

L 10: Xxxx

H: Xxxx. Joo. Onko muita?

L 10: Xxxx ei leiki mun kaa, eikä mun parhaat kaverit leiki mun kaa.

H: Sun parhaat kaverit ei leiki sun kaa?

L 10: Mm (myöntämisen merkiksi).

H: Xxxx ja Xxxx, niinkö?

L 10: Niin ne ei ikinä leiki.

H: No kenenkä kans sä leikit?

L 10: Mä leikin aina sitte yksin.

H: Sä leikit yksin. No kiusaako ne sua?

L 10: Ei.

H: Ei. Ne ei vain ota mukaan leikkiin. Niinkö?

L 10: Mm-m (kieltämisen merkiksi).

Ei pidetty ruoka. Yksittäismainintoja varhaiskasvatukseen ei pidetyistä ruoista saivat kaksi keittoa, pinaattikeitto kananmunalla sekä kasvissosekeitto. Ruoka-aineita mainittiin kolmesti, peruna, kala, kana. Aamu- tai välipalaruoista ei pitänyt kaksi henkilöä, jotka eivät pitäneet jogurtista eikä puurosta, kiisselistä ja mustikoista. Yksi haastateltava ei muistanut ei pidetyn ruoan nimeä. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, ettei mikään ole pahaa ruokaa, samoin kaksi eivät tienneet vastausta. Varhaiskasvatuskerhoissa haastateltavilla oli omat eväät.

H: No onko sulla semmosta ruokaa, mistä sä et oikeen tykkää?

L 10: O.

H: No mikä se on?

L 10: En mä, puuro.

H: Puurosta sä et tykkää.

L 10: Ja mansikka. Eikä, ja puuro eikä kiisseli.

H: Joo.

L 10: Eikä marjat.

H: Ne ei oo hyviä.

L 10: Ei. Mut punaset marjat on mulle hyviä.

H: Punaset on hyviä.

L 10: Niin. Mikkä oli tos puskas.

7.10 Arjen kulku varhaiskasvatuksessa

Aamu. Leikki mainittiin useimmiten kuuluvaksi aamun rutiineihin, se mainittiin yhteensä kuusi kertaa. Seuraavaksi eniten mainintoja sai aamupala, vain yhden vähemmän kuin leikki. Yksittäisen maininnan sai ulos lähteminen ja kirjan lukeminen. Yksi haastateltava ei osannut vastata tähän kysymykseen ja viiden haastateltavan kanssa ei asiasta keskusteltu.

Päivä. Lounas ja nukkumaan meneminen mainittiin eniten varhaiskasvatuksessa päivään kuuluvaksi asiaksi, molemmat mainittiin neljä kertaa. Ulos meneminen sai kolme mainintaa. Yksittäisiä mainintoja saivat välipalan syöminen, kirjan lukeminen, leikkiminen sekä vanhempien tuleminen hakemaan kotiin. Yhden mielestä päivällä tehdään kaikenlaista ja kaksi ei osannut vastata mitään. Seitsemän haastateltavan mielipidettä jäi saamatta.

Kolmasosa vastauksista koski ruokaa, mikä säännöllisyydellään rytmittää arkipäivää hyvin lapsen mielestä. Myös muut varhaiskasvatuksen rutiinit tekevät päivästä selvän ja ennakoitavan.

H: No mitäs aamulla täällä tehdään kun sä tuut tänne?

L 16: Syödään puuro ja sitte oikeesti me mennään ulos ja sitte viä öö, öö, öö, mennään kun tullaan ulkoa niin viä syödään ja sitte mennään nukkuun ja sitte syödään ja taas mennään ulos ja vanhemmat tulee hakeen.

Erilaisuus kotiin verrattuna. Osa lapsista löysi eroja varhaiskasvatuksen ja kodin välillä. Kun varhaiskasvatusta verrattiin kotiin, suurimman osan mielestä erilaista oli tilat, joista mainittiin huoneiden suurempi määrä, jyrkät portaat sekä ruokailu eri tilassa kuin keittiö. Erilaiset lelut, joita varhaiskasvatuksessa oli enemmän, mainittiin kahdesti. Yksittäisiä eroavaisuuksia olivat television puuttuminen, ruoan jonoitus sekä se, että kotona on enemmän tekemistä. Yhden mielestä eroja ei ollut, ja yksi oli sitä mieltä, että vain kotona on erilaista. Kahdeksalta haastateltavalta ei saatu vastausta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lasten arki on tasaista, säännöllisesti toistuvaa ja se noudattaa hyvin pitkälle samaa kaavaa päivittäin. Rytmien ja rutiinien säilyttäminen on tärkeää huomioida lapsen arjessa, koska rutiinit ovat lapselle tärkeitä. Matilaisen (2008, 23) mukaan lapsen arkea rytmittävät erilaiset rutiinit, jotka ovat tärkeitä lapsen kasvuun ja kehitykselle. Arjen rytmi ja rutiinit tuovat selkeyttä päivään ja ilman kellonaikojen osaamista arjesta tulee ennakoitavampaa. Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 19) mielestä rutiinit ja toistot tuovat lapsen arkeen tuttuutta ja turvallisuutta sekä auttavat järjestämään ajankäyttöä myös aikuisilla. Tutkimuksessani eniten lapsen päivää rytmittivät ruokailut niin kotona, kuin varhaiskasvatuksessakin. Aamuun kuului aamupala, päivään ruokailu ja iltaan iltapala. Varhaiskasvatuksessa päiväohjelma on yleensä samanlaisena toistuva, rutiineja täynnä, kertoo Matilainen (2008, 44). Varhaiskasvatuksen päivärytmi tuli haastatteluissa esiin hyvin selvästi.

Lapsen arkeen kuulu olennaisena osana koti sekä varhaiskasvatus, joissa lapsi viettää ajallisesti eniten arkeaan. Tutkimuksessani arjessa sekä kotona että varhaiskasvatuksessa lapselle oli tärkeintä leikki. Se nousi esille jokaisen haastateltavan kohdalla mielekkääksi tekemiseksi. Leikki myös koettiin spontaanisti parhaimpana asiana arjessa niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. Leikkikaveri on myös tärkeä osa lapsen arkea, koska lapsi nauttii muiden seurasta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018b) ja haluaa itselleen kavereita, joiden kanssa hän voi leikkiä ja toimia (Häkki ym. 2018, 108). Leikkikaveri tuli esille tutkimuksessani jokaisen haastateltavan kohdalla. Lähes kaikilla leikkikaveri löytyi sekä kotona että varhaiskasvatuksessa. Kotona leikkikaverina mainittiin sisarus lähes yhtä usein kuin joku kodin ulkopuolinen henkilö ja lähes kaikilla haastateltavilla oli sisarus kotonaan. Myös Lapsibarometrin (2018, 50) mukaan 6-vuotiaat lapset mieluiten leikkivät ja pelasivat kaverin kanssa. Leikin mahdollistaminen lapselle täytyy muistaa, koska leikillä on monia tärkeitä vaikutuksia lapsen kehitykselle (Vilkkö-Riihelä & Laine 2014, 56).

Epäkohdista suurimpana kotona nousi eniten esille kotona vanhemman tai vanhempien lähteminen tai ilman kaveria jääminen. Spontaanisti esille nousseista epäkohdista kotona eniten ikävää aiheuttivat sisarukset teoillaan tai tekemättä jät-

tämisillään. Myös Mannerheimin lastensuojeluliitto (2018b) esittää, että epäoikeudenmukainen käytös harmittaa lasta. Kysyttäessä riitely kuului jokaisen haastateltavan arkeen. Varhaiskasvatuksessa leikkikaverin puute oli spontaanisti eniten mainittu epäkohta. Kysyttäessä kiusaamista varhaiskasvatuksessa oli kokenut kymmenen haastateltavaa, eli reilusti yli puolet. Myös Lapsibarometrin (2018, 51) mukaan 6-vuotiaat lapset eivät pitäneet kivana riitoja ja erimielisyyksiä kavereiden kanssa sekä kiusaamista ja ulkopuolelle jättämistä.

Arki käsitteenä oli haastateltaville vieras ja sen merkitystä käytiin kaikkien kanssa läpi. Arki on usein aikuisten sanelemaa, ja on hankala erottaa siitä lapsen omaa osuutta. Kotityöt eivät varmastikaan ole lapsella päällimmäisenä mielessä arjessa, mutta ne ovat aikuisen arkea mitä suuremmassa määrin. Lapset osallistuvat mielellään kotitöihin (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2018a). Se kävi ilmi myös tutkimuksessani. Lapset osallistuvat kysyttäessä kotitöihin, kaikki useampaan kuin yhteen. Aikuisten monesti kokema lapsiperheen kiire ei noussut esiin haastatteluissa mitenkään vahvasti. Lapsella ei ole kiire, vaan lapsi nauttii kiireettömästä arjesta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 20).

Kotona arkeen vaikuttavat vahvasti lapsen vanhemmat tai huoltajat, sekä sisarukset kun taas varhaiskasvatuksen arkea määrittää laki ja varhaiskasvatussuunnitelma sekä varhaiskasvatushenkilöstö ja muut varhaiskasvatuksessa olevat lapset. Kotona aikuiset ja sisarukset pysyvät yleensä samoina, kun taas varhaiskasvatuksessa aikuiset ja lapset voivat vaihtua. Tutkimuksessani eroja kodin ja varhaiskasvatuksen välillä ei juuri nähty, mutta mainittu ruoan jonottaminen kertoo odottamisesta ja suuremmista lapsimääristä kuin kotona. Yksilöllisyyden huomioiminen vaikeutuu suuressa ryhmässä.

Haastateltavien kanssa käydyissä keskusteluissa spontaanisti kerrotuista asioista eniten kerrottiin erilaisista saavutuksista ja taidoista, joista lapset ylpeänä kertoivat. Esikoulun aloittaminen ja polkupyörätaidot olivat eniten kerrottuja ja ajankohdaisia asioita ja siten lapselle tärkeitä. Kysyttäessä ulkoilu nousi esille jokaisen haastateltavan kohdalla. Lähes kaikki mainitsivat pelkästään liikunnallisia asioita ulkoiluun liittyväksi. Television katselun mainitsi myös jokainen haastateltava. Television rinnalla katseltiin myös muita laitteita.

Moni koki isovanhempiensa asuvan kaukana. Osan isovanhempi tai isovanhemmat asuivat kuitenkin samassa kaupungissa, ja he asuivat haastateltavan mielestä silti kaukana. Jonkun isovanhempien luo taas piti matkustaa lentokoneella ja he asuivat kaukana myös haastattelijan mielestä. Tässä on kuitenkin kysytty haastateltavien omaa mielipidettä, ja se on tuotu esille. Kauas on kuitenkin hankala käsitte määritellä, joten vastausten todenpitävyyttä voidaan kyseenalaistaa.

Lähes kaikki haastateltavat asuivat omakotitalossa yhdessä molempien vanhempiensa kanssa. Eroperheitä tai uusioperheitä tuli haastatteluissa esille vain kerran. Marschallin (2017, 342) mukaan Skandinaviassa olevien eroperheiden lukumäärä on 40 prosenttia perheistä ja siihen verrattuna tutkimuksessani esille tullut yksi eroperhe on vähän. Monella oli käytössään oma huone, kolmasosa jakoi huoneensa sisaruksensa kanssa. Lähes kaikilla haastateltavilla oli yksi tai kaksi sisarusta. Osa kertoi yöllä käytössä olevista turvaa tuovista asioista, josta voidaan päätellä, että yksin nukkuminen on vielä hieman jännittävää.

Haastatteluista välittyi perhe isona osana lapsen arkea. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 36) toteaa, että syvimät, pysyvimät ja jatkuvimmat siteet syntyvät lapsella perheeseen. Perhe oli mukana niin arjessa kuin juhlassa, mukavassa tekemisessä ja välillä ikävissäkin merkeissä. Aikuiset tuntuivat olevan läsnä lapsen elämässä, ainakin lapset kokivat tulleen kuulluksi niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa.

Matilaisen (2008, 12) mielestä perheen yhteiset ruokailut ovat vähentyneet, vaikka perheen yhteinen aika voisi olla kaikille voimavara. Myös Syödään yhdessä - ruokasuositukset lapsiperheille -kirjan (2016, 11–80) mukaan kotona yhdessä syöminen on tärkeä perhettä yhdistävä voimavara, sillä perhe on lapsen tärkein kehitysympäristö. Tutkimuksessani arjen yhteisistä asioista perheen kanssa eniten mainittiin syöminen, mutta spontaanisti se ei tullut montaa kertaa esille. Muita koko perheen yhteisiä tekemisiä ei mainittu kovin monia, ei spontaanisti eikä kysyttäessä. Tästä voimme päätellä, että koko perhe on yhdessä ja tekevät yhdessä asioita vain harvoin, vaikka perhe on tärkeä yhteisö lapsen kannalta. Perheen yhteisiä hetkiä pitäisi lisätä.

Perheeksi koettiin useimmiten ydinperhe. Lemmikin omistajista 70 prosenttia koki myös lemmikin kuuluvan perheeseen. Perheen tärkeys nousi monessa haastattelussa spontaanisti esille. Jokaisella haastateltavalla oli erilainen arki, omanlaisensa, uniikki, vaikka yhtäläisyyksiä löytyikin. Erilaiset perhetilanteet ja ihmiset tekevät arjesta kotona erilaista jokaisessa perheessä.

Lapsen ajatukset poikkeavat monesti aikuisen ajattelusta ja vaatii aikuiselta empatiakykyä ja lapsen tarkkaa kuuntelua sekä havainnointia saadakseen selville lapsen ajatukset (Kalliala 2009, 19). Suomen Mielenterveysseura ([Viitattu 4.11.2018]) korostaa lapsen näkemisen ja kuulemisen jokapäiväistä tärkeyttä. Tutkimuksessani suurin osa haastatelluista koki tulevansa kuulluksi niin kotona kuin varhaiskasvatuksessakin. Lapsen ääni pääsee kuuluville, jos aikuinen antaa sille tilaa, kysyy ja pystyy ymmärtämään lasta. Aikuinen päättää monesti valinnoillaan rytmin lisäksi muun muassa ulkoilun ajan ja määrän, ruutuajan, harrastusten määrän ja laadun sekä tarjottavan ruoan, vaikka lapsen mielipidettä kysyttäisiinkin. Lapsen kuuleminen on tärkeää ja se on hyvä muistaa niin arjessa kuin muulloinkin.

9 POHDINTA

Tutkimus etsi vastauksia kysymyksiin, millaista on 5–6-vuotiaan lapsen arki lapsen omasta näkökulmastaan sekä mistä 5–6-vuotiaat lapset nauttivat arjessaan ja missä on parantamisen varaa. Kysymyksiin löytyi vastauksia, mutta kaikilta haastateltavilta ei vastausta saanut. Jokaisen lapsen arki on erilaista ja he kaikki kokevat asioita eri tavalla. Vaikka haastateltavien ikä oli tarkkaan rajattu, haastattelutilanteessa lasten erilaisuus tuli selvästi esille, toiset olivat puheliaampia, toiset taas harvasanaisempia. Toiset vastasivat kysymyksiin jo ennen kuin ehdin niitä esittää, toisille taas piti esittää valmiita vastausvaihtoehtoja, mistä valita.

Kaikille lapsille en esittänyt täysin samoja kysymyksiä ja osalta jäi muutama teema käsittelemättä joko haastattelun puheenaiheen kääntyttyä toisaalle tai haastatteluun väsymisen johdosta. En ehtinyt käydä tutustumassa lapsiin etukäteen, mikä varmasti aiheutti jännitystä osalle haastateltavista. Toiset lapset käyttäytyivät, kuin olisimme aina tunteneet, vaikka en etukäteen tuntenutkaan ketään heistä. Yritin parhaani mukaan keventää tunnelmaa haastattelun sujumiseksi. Haastattelurungon kysymykset arjen vastakohdista oli tarkoitettu selventämään arjen ja esimerkiksi viikonlopun eroa, jotka lapsilla usein sekoittuivat haastatteluissa, eikä aiheita siksi olla käsitelty erikseen tuloksissa.

Haastattelut suoritettiin eri varhaiskasvatuspaikoissa ja erilaisissa tiloissa. Yleensä käytössämme oli oma huone, mutta yksi haastattelu tehtiin pihalla rauhallisen tilan puuttumisen johdosta. Joskus oven takana oli muuta toimintaa ja se vei hieman huomiota sekä lapselta että haastattelijalta. Eräs haastattelu keskeytyi, kun tilaa tarvittiin muuhun käyttöön ja siirryimme haastateltavan kanssa toiseen huoneeseen. Toinen haastattelu keskeytyi aikuisen tultua hakemaan jotain huoneesta. Myös huoneessa oleva kärpänen ja palovaroitin veivät lapsen huomion ajoittain ja pihalla suoritettussa haastattelussa liikenteestä lähtevä ääni sai haastattelun keskeytymään hetkeksi. Keskeytyksistä huolimatta lapset jaksoivat pääosin keskittyä uudelleen haastatteluun. Tilat ja häiriötekijät voivat vaikuttaa haastatteluun ja niitä olisi pitänyt miettiä etukäteen.

Vaikka miten hyvin yrittää ymmärtää lapsen näkökulman asioihin, sekoittuu se helposti aikuisen omaan näkemykseen. Monen asian kohdalla jäin pohtimaan, että

onko asia, esimerkiksi epäkohta, vain minun mielestäni epäkohta vai kertooko juuri lapsi sen olevan huono asia. Jos lapsen puheesta ei selvinnyt asian olevan huono, asiaa ei huomioitu huonoksi. Litteroidusta tekstistä ei välttämättä erota äänenpainoja, jotka voisivat auttaa selvittämään lapsen näkökulmaa. Litteroinnit olisi pitänyt tehdä heti haastattelujen jälkeen, että vastaukset olisivat olleet tuoreessa muistissa. Litterointivaiheessa tuli esille monia kohtia, jolloin en saanut selvää puheesta, enkä muistanut vastauksia.

Pieni laadullinen tutkimus ei anna kattavaa kuvaa kaikkien lasten kokemasta arjesta, mutta on hyvä suunnannäyttävä. Aikuiset ovat suuressa roolissa lapsen arjen muodostumisessa ja tieto lapsen näkökulmasta auttaa aikuisia muuttamaan toimintaansa lapselle edullisemmaksi. Arki muodostuu monesta eri asiasta. Ja ollakseen hyvää monen asian tulisi onnistua. Lapsi ei aina itse tiedä parastaan, eikä voi olla täysin yksin päättämässä omista asioistaan. Toisaalta lapsen näkökulmaa ei sanatarkasti ole tarvetta toteuttaakaan, mutta lapsen ajatuksissa voi löytyä totuuden siemen, jota aikuinen pystyy jalostamaan.

Lapsen kuulemiseen on nykyään alettu kiinnittämään huomiota monellakin eri tavalla. Jokainen lapsi ja hänen arkensa on uniikki, vaikka yhtäläisyyksiäkin löytyy. Lapsia tulisi kuulla myös jokaista erikseen, eikä liian paljon yleistäen. Toisaalta liiallinen lapsen kuuleminen voi stressata lasta, joka voi tuntea liiallisen päätösvalan kuormaksi. Tutkimustulokset sisältävät paljon suoria lainauksia lasten haastatteluista, koska tarkoituksena oli tuoda lapsen ääni esille ja parhaiten se pääsee kuuluville ilman aikuisen muokkausta. Arjessa aikuiset monesti ajattelevat negatiivisia asioita. Lapsen ajatuksia kuuntelemalla voi löytää arjen pieniä iloja, jotka aikuisilta helposti jää näkemättä.

Arki on monesti niin tuttua, että sitä ei pysähdytä miettimään. Arkena tullaan ja mennään, tehdään töitä ja harrastetaan, eikä aina jää aikaa pysähtyä miettimään lapsen näkökulmaa. Vapaapäivinä ja lomalla yleensä pysähdytään paremmin viettämään yhteistä aikaa perheen kanssa, mutta onko se lapselle riittävästi? Lapsi sopeutuu helposti, eikä vielä ymmärrä vaatia itselleen parasta vaan tottuu muiden tekemään arkeen hyväksyen sen sellaisenaan, kuin se hänelle annetaan. Yhteistä aikaa lapsen kanssa arjessa voi lisätä esimerkiksi ottamalla lasta mukaan kotitöi-

hin enemmän. Monesti myös unohdetaan arjen pienet ilot ja keskitytään suorittamiseen.

On mielenkiintoista, että suurin osa haastateltavista luetteli perheenjäseniksi kuuluvan ensimmäisenä sisaruksen eikä vanhempiaan. Toisaalta äiti ja isä yhdessä saivat enemmän mainintoja ensimmäisenä kuin sisarus. Voidaan ajatella, että järjestyksellä on jokin merkitys, vaikka toisaalta sillä ei ole ehkä mitään merkitystä. Lemmikkieläimen mainitseminen ensimmäisenä perheeseen kuuluvaksi kertoo mielestäni lemmikin tärkeydestä osana perhettä sen olevan täysimääräinen perheenjäsen.

Haastattelu-aika olisi voinut olla hieman lyhyempi, koska osa lapsista väsyi kysymyksien määrään. Kysymykset olivat melko tarkkoja, koska vain harva lapsi kertoi paljon pelkästä aiheesta, vaan lähes kaikille piti esittää tarkentavia kysymyksiä. Osa lapsista kysyi minulta tarkentavia kysymyksiä osatakseen vastata. Haastattelun edetessä into vastata laajemmin väheni, eikä spontaaneja vastauksia tullut niin paljon. Kysymyksiä oli liikaa, ja kaikki lapset eivät jaksaneet keskittyä haastattelun loppuun asti. Varhaiskasvatusta koskevat kysymykset olivat pääosin haastattelun lopussa, eikä niitä pysty vertaamaan alun kotiaiheisiin kysymyksiin. Viikonlopusta, lomasta ja juhlista ei enää jaksettu keskustella. Niistä oli tarkoitus kysyä, että keskusteluja arkeen pystyisi vertaamaan. Sen vuoksi aiheita ei ole käsitelty tuloksissa. Lapsille olisi voinut olla mieluista kuulla oma äänensä sanelukoneesta.

Kun lasta haastatellaan hänen kotiinsa liittyen, olisi ehkä hedelmällisempää suorittaa haastattelu hänen omassa kodissaan. Toisaalta oudompi ympäristö auttaa keskittymään itse haastatteluun paremmin. Loppukeväällä, kesäisessä säässä suoritettavat haastattelut tuottivat varmasti erilaisia vastauksia tekemisen, ulkoilun ja liikunnan suhteen, kuin esimerkiksi talvella tehty haastattelu olisi tuonut esiin. Toisen opinnäytetyön voisi tehdä lapsen arjesta eri vuodenaikaan, mikä voisi tuoda erilaisia vastauksia. 5–6-vuotialta saisi varmasti enemmän irti, kun keskittyisi kerrallaan vain pienempään aihealueeseen kerrallaan ja syvällisemmin, esimerkiksi arkeen kotona tai yksittäiseen arjen mukavaan tai ikävään asiaan tai tekemiseen. Leikki sinällään on jo laaja aihe opinnäytetyöksi ja esimerkiksi tutkimus aikuisen leikkimisestä lapsen kanssa voisi olla hyvä aihe opinnäytetyöksi. Se olisi mielen-

kiintoinen niin lapsen kuin aikuisenkin näkökulmasta. Myös lapsen juhlia voisi tutkia lapsen näkökulmasta.

LÄHTEET

- Ahde, S. 2013. Lasten käsityksiä hyvästä arjesta. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Julkaisematon.
- Eerola, P. & Pirskanen, H. (toim.) 2018. Perhe ja tunteet. [Verkkokirja]. Gaudeamus. [Viitattu 9.10.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Forsberg, H. 2018. Lasten tunteet, perhesuhteet ja koti. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen. (toim.) Perhe ja tunteet. [Verkkokirja]. Gaudeamus. [Viitattu 9.10.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Gunnarsdottir, H., Hrafnhildur, B., Bjereld, Y., Hensing, G., Petzold, M. & Povlsen, L. Associations between parents' subjective time pressure and mental health problems among children in the Nordic countries: a population based study. 2015. [Verkkolehtijulkaisu]. BMC Public Health 15 (1) 1-10. [Viitattu 18.10.2018]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Heinonen, O-P. 4.12.2018. Jokaiselle lapselle iltasatu kolme kertaa viikossa. [Verkkoartikkeli]. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410845/jokaiselle-lapselle-iltasatu-kolme-kertaa-viikossa
- Hiilamo, H. 7.8.2017. Heikki Hiilamo: Haikara lentää ohi. [Verkkoartikkeli]. Lapsen maailma. [Viitattu 5.2.2019]. Saatavana: <https://lapsenmaailma.fi/palstat/kolumni/heikki-hiilamo-haikara-lentaa-ohi/>
- Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) 2018. Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita.
- Jokinen, K. & Mikats, J. 2018. Lähisuhteet lasten arjessa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. [Verkkokirja]. Gaudeamus. [Viitattu 9.10.2018]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua: kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Karlsson, L., Puroila, A-M. & Estola, E. (toim.) 2016. Välkkeitä, valoja ja varjoja: Kertomuksia lasten hyvinvoinnista. Oulu: Nytnyt.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana: Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa/Kirjapaja.

L 13.7.2018/540. Varhaiskasvatuslaki.

Lapsen osallisuus. 15.10.2018. [Verkkosivu]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). [Viitattu 27.1.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Lapsiasiavaltuutetun strategia 2014–2019: Lapsiystävälliseen Suomeen. 3.9.2014. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.10.2018]. Saatavana: <http://lapsiasia.ssthosting.fi/wp-content/uploads/2014/12/Strategia1.pdf>

Lapsibarometri 2016. Terhi Tuukkanen (toim.). [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 18.10.2018]. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2016:2. Saatavana: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2016/11/LA_lapsibarometri_2016.pdf

Lapsibarometri 2018. Terhi Tuukkanen (toim.). [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 27.1.2019]. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2018:4. Saatavana: http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2018/11/LA_lapsibarometri2018_221118.pdf

Lapsifoorumin dialogit rakensivat ymmärrystä lasten ja perheiden maailmasta. 1.11.2018. [Verkkoartikkeli]. Opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/lapsifoorumin-dialogit-rakensivat-ymmarrysta-lasten-ja-perheiden-maailmasta

Lapsistrategia 2040. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/lapsistrategia>

Lastenneuvola lapsiperheiden tukena: Opas työntekijöille. 2004. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Helsinki. [Viitattu 15.10.2018]. Saatavana: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74223/Opp200414.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lindfors, E. 2011. Hyvä arki lasten ja nuorten arvioimana. Teoksessa: P. Marjanen, & E. Lindfors (toim.). Lapsen ja nuoren hyvä arki. Helsinki: Edita Prima Oy. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 41, 18-37.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 19.2.2018a. 5–6-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>

- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 23.1.2018b. 5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 3.7.2017a. 5–6-vuotiaan fyysinen kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-fyysinen-kehitys/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 3.7.2017b. 5–6-vuotiaan liikunnallinen kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-liikunnallinen-kehitys/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 3.7.2017c. 5–6-vuotiaan älyllinen kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/5-6-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. Ei päiväystä. 5–6-v. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/5-6-v/>
- Marschall, A. 2017. When everyday life is double looped: Exploring children’s (and parents’) perspectives on post-divorce family life with two households. [Verkkolehtijulkaisu]. *Children & society* 31 (5) 342-352. [Viitattu 3.11.2018]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Neuvokas perhe. Ei päiväystä. Arkirytmä – voimaa arjen rutiineista. [Verkkosivu]. Suomen sydänliitto ry. [Viitattu 18.10.2018]. Saatavana: <https://neuvokasperhe.fi/arkirytmä>
- Nätyнки, H. 2016. Nojatuolipedagogiikkaa: ”Minä kuuntelen sinua”. Teoksessa: P. Roos. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy, 99-111.
- Perhebarometri 2017. Rotkirch, A., Tammissalo, K., Miettinen & A. Berg, V. [Verkkolehtijulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto ry. [Viitattu 25.11.2018]. Saatavana: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/37abcca0165a8e03f1bab9b8c5a4414f/1543141060/application/pdf/7659544/vanhemmuutta%20lykätään%20netti%20iso.pdf>
- Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. 2017. Lasten haastattelut. Teoksessa: M. Hyvärinen., P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Ribbens McCarthy, J. & Edwards, R. 2011. Key Concepts In Family Studies. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.

- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. Tutkimuksen voimasanat. 1-2. p. Helsinki. Sanoma Pro Oy.
- Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy.
- Saarikko, A. 27.11.2018. Yksinasumisen yleistyminen on osa suurta yhteiskunnallista muutosta. [Verkkoartikkeli]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 5.2.2019]. Saatavana: https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/yksinasumisen-yleistyminen-on-osa-suurta-yhteiskunnallista-muutosta
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 31.8.2016. Matalan kynnyksen palvelujen verkostoiminen Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena Projektisuunnitelman tiivistelmä. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.10.2018]. Saatavana: <https://stm.fi/documents/1271139/2802197/Varhaiskasvatus%2C+koulu+ja+oppilaitos+lasten+ja+nuorten+hyvinvoinnin+tukena.pdf/7f4d14ec-6607-4a88-b2e1-791095da1ff0/Varhaiskasvatus%2C+koulu+ja+oppilaitos+lasten+ja+nuorten+hyvinvoinnin+tukena.pdf.pdf>
- Suomen Mielenterveysseura. Ei päivystä. Kuule ja näe minut. [Verkkojulkaisu]. Helsinki. [Viitattu 4.11.2018]. Saatavana: https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/kuule_ja_nae_minut_.pdf
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 27.4.2018. Syntyneet. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 22.10.2018]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/synt/2017/synt_2017_2018-04-27_tie_001_fi.html#_ga=2.155192123.1244227238.1540205728-1720438148.1519630172
- Suomen virallinen tilasto (SVT). 8.5.2018. Siviilisäädyn muutokset: Liitetaulukko 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1990–2017. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 3.11.2018]. Saatavana: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2017/ssaaty_2017_2018-05-08_tau_001_fi.html
- Syödään yhdessä -ruokasuositukset lapsiperheille. 2016. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. [Viitattu 27.1.2019]. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129744/KIDE26_FINAL_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 5.12.2018. Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH) -tiedonkeruu. [Verkkosivu]. [Viitattu 8.12.2018]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lasten-terveys-hyvinvointi-ja-palvelut-lth-tiedonkeruu>

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. uud. I. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuominen, M. 2017. SuomiAreena 2017: Nuorten toiveet tulevaisuuden asumisesta, työpaikasta ja liikkumisesta. [Tutkimusraportti]. Taloustutkimus Oy: Ilmarinen, Skanska ja Stora Enso. [Viitattu 22.10.2018]. Saatavana: <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00428/3e3d5f24-1a05-4957-8ebc-252dda35a725.pdf>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 3.1.2018]. Saatavana: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä: Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Helsinki: Gaudeamus.
- Uittomäki, S., Mynttinen, S. & Laimio, A. 2011. Miten tukea lasta, kun läheinen on kuollut?: Opas läheisille sekä lasten ja nuorten parissa työskenteleville. Tampere: KÄPY – Lapsikuolemaperheet ry.
- Vanhemmuus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Väestöliitto. [Viitattu 7.2.2018]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/elamaa_lapsiperheessa/vanhemmuus/
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1. [Verkkajulkaisu]. Tampere: Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy. [Viitattu 28.11.2018]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2014. Mielen maailma 2: Kehityspsykologia. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Väestöliitto 2019. Syntyneiden määrä. [Verkkosivu]. [Viitattu 5.2.2019]. Saatavana: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/syntyyys/syntyneiden-maara/
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. [Verkkajulkaisu]. Unicef. [Viitattu 11.10.2018]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Tutkimuslupa 1

Liite 3. Tutkimuslupa 2

Liite 4. Lapsen haastattelulupa vanhemmille

Liite 1. Haastattelurunko

Opinnäytetyö: Arki lapsen kokemana

HAASTATTELURUNKO

Lapsen esittely (nimi, ikä, varhaiskasvatuspaikka)

Haastattelijan esittely

- **Perhe (millaisena lapsi kokee?)**
 - Ketä kuuluu?
 - Kuka asuu samassa asunnossa?
 - Lemmikkieläimet
 - Millainen koti? (omakotitalo, rivitalo, kerrostalo)
 - Oma huone?

- **Arki (millaisena lapsi kokee?)**
 - Mitä arki lapsen mielestä tarkoittaa?
 - Missä lapsi viettää arjen?
 - Kenen kanssa?
 - Mitä arkena tehdään?
 - Millaista lapsen arki on?

- **Koti**
 - Mitä tehdään? Rutiinit?
 - Aamu
 - Päivä
 - Ilta
 - Yö
 - Kuka tekee / osallistuuko lapsi ja miten?
 - Ruoka, syöminen
 - Kenen kanssa syödään
 - Lempiruoka
 - Inhokkiruoka
 - Kaupassa käynti
 - Siivous
 - Pyykkihuolto
 - Harrastukset
 - Leikkiminen
 - Ystävät, kaverit
 - mitä tehdään yhdessä?
 - kiusaaminen

- yksinäisyys
 - Kummit
 - Isovanhemmat
 - Ulkoilu / liikunta
 - Ruutuaika (tv, pleikka, tabletti)
 - Nukkumaanmeno / nukkuminen / päiväunet
- Perheen kanssa yhdessäolo
 - Tarpeeksi aikaa?
 - Rakkaus ja läheisyys
 - Rajat / säännöt
 - Erimielisyydet, riidat, kinastelu
- Kuunnellaanko lasta?
- Mikä on parasta arjessa kotona?
- Huonointa arjessa kotona?

▪ Päiväkoti / varhaiskasvatuskerho

- Päivän eteneminen
 - aamu
 - päivä
 - ilta
- Mitä tehdään?
- Mukavinta / ikävintä?
- Ruutuaika
- Nukkuminen
- Ruoka, syöminen
 - Lempiruoka
 - Inhokkiruoka
- Ystävät
 - kiusaaminen
 - yksinäisyys
- Viihtyykö lapsi varhaiskasvatuksessa?
- Kuunnellaanko lasta?
- Mikä on parasta?
- Mikä on huonointa?

• Viikonloppu (millaisena lapsi kokee?)

- Missä vietetään?
- Miten päivä etenee? Ero arkeen?
 - Aamu
 - Päivä
 - Ilta
 - Yö
- Kenen kanssa vietetään?
- Tekeminen

- Perheen kanssa yhdessäolo
 - Tekeminen
 - Miten viikonloppu eroaa arjesta?
 - Mikä on parasta?
 - Mikä on huonointa?
 - Kumpi mielisempää, arki / viikonloppu, miksi?
-
- **Juhlat (millaisena lapsi kokee?)**
 - Mitä juhlia?
 - Miten juhlitaan?
 - Missä juhlitaan?
 - Kenen kanssa?
 - Lapsen oma syntymäpäivä
 - Järjestetäänkö?
 - Kaverisynttärinä?
 - Ketä mukana?
 - Tarjoilut?
 - Mitä tehdään?
 - Miten juhla eroaa arjesta?
 - Mikä juhlassa parasta?
 - Mikä huonointa?
-
- **Loma (millaisena lapsi kokee?)**
 - Mitä tehdään?
 - Lomamatkat
 - Kotona oleminen
 - Kenen kanssa?
 - Perheen kanssa yhdessäolo
 - Tekeminen
 - Miten eroaa arjesta tai viikonlopusta?
 - Lomasuunnitelmia?
 - Lomahaaveita?
 - Mikä parasta?
 - Mikä huonointa?
-
- **Mitä muuta haluat sanoa arjestasi?**

Liite 2. Tutkimuslupa 1

[REDACTED] kaupunki
Sivistyksen toimiala / Hallinto
Sivistysjohtaja
[REDACTED]

Viranhaltijapäätöspöytäkirja

02.05.2018 § 10 / 2018
D/390/13.00.00/2018

Asia: Tutkimusluvan myöntäminen / Minna Osmo

Asian sisällön kuvaus:

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi opiskeleva Minna Osmo anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on arki 5 – 6 vuotiaan lapsen kokemana. Opinnäytetyöllä tuodaan esille lasten näkemyksiä ja kokemuksia, jotta ymmärtäisimme lapsia ja heidän ajatusiaan paremmin.

Haastattelut kerätään 5 – 6 vuotiailta varhaiskasvatuksessa olevilta lapsilta.

Opinnäytetyötä tehdessä noudatetaan tutkimusetiikkaa. Opinnäytetyössä ei tule näkymään lasten tai haastattelussa esiin tulleiden ihmisten nimiä tai tunnistettavia tietoja eikä myöskään tunnistettavia tietoja varhaiskasvatuspalveluista.

Haastattelut toteutetaan viikolla 20. Haastattelulupa pyydetään vanhemmilta jokaisen lapsen kohdalla kirjallisena.

Päätös: Minna Osmolle myönnetään tutkimuslupa opinnäytetyötä varten. Kaupunki edellyttää tutkijalta salassapitovelvollisuutta kaikkeen tutkimuksessa esiin tulevaan materiaaliin ja tietoon.

Tutkimuksen valmistuttua pyydetään tekijää toimittamaan yksi kappale [REDACTED] kaupungin sivistysosastolle.

Perustelut: [REDACTED] kaupungin hallintosääntö 1.6.2017 lukien § 29.4, sivistysjohtajan erityinen ratkaisuvallta.

Päätäjä: [REDACTED]
Sivistysjohtaja [REDACTED]

Valmistelija:

Osastosihteeri [REDACTED]
[REDACTED]

Tiedoksianto asianosaisille: 03.05.2018

[REDACTED]

[REDACTED]

Liite 3. Tutkimuslupa 2

PÄÄTÖS

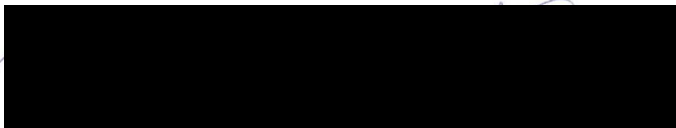
Myönnämme tutkimusluvan sosionomiopiskelija Minna Osmolle tutkia 5-6-vuotiaiden lasten arkea päiväkotit [REDACTED] haastattelemalla lapsia päiväkodin tiloissa. Haastattelupäiväksi on sovittu alustavasti 14.5.2018 ja tarvittaessa sovimme lisäpäivistä. Haastattelulupa pyydetään vanhemmilta erikseen.

Paikka

Aika

3.5.2018

LAPSEN HAASTATTELULUPA

Hei vanhemmat!

Olen Minna Osmo ja opiskelen sosionomiksi lastentarhanopettajan pätevyydellä Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. **Teen opinnäytetyönäni haastattelututkimusta 5-6-vuotiaiden lasten kokemuksesta arjestaan.** Työni nostaa lapsen ääni kuuluviin, jota harvemmin tutkitaan. Jotta saan materiaalia tutkimukseeni, tarvitsisin teidän lapsenne apua. Toivoisin saavani luvan haastatella lastanne hänen kokemuksistaan arjesta. Haastattelut äänitetään ja tutkimusaineisto hävitetään työn valmistuttua. Lapsen nimeä tai muuta tunnistettavaa tietoa ei tulla missään vaiheessa julkaisemaan opinnäytetyössäni. Lupaan myös kunnioittaa lapsen omaa näkemystä haastattelua tehdessäni. Lasta tullaan haastatteleman päiväkodissa oloaikana, joten haastattelu ei vaadi teiltä vanhemmilta muuta kuin luvan. Alustavaksi haastattelu päiväkodissa on sovittu 15.5.2018. Tarvittaessa sovimme lisäpäivistä.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstänne!

Haastatteluluvan voi palauttaa päiväkodin kasvattajille **viimeistään 11.5.2018.**

Lapsen nimi:

- Lastani saa haastatella
 Lastani ei saa haastatella

Päiväys ____ / ____ 2018

Huoltajan allekirjoitus:
